

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

EBÛ RÂFİ'NİN HAYATI VE RİVAYETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Bilal SAKLAN

HAZIRLAYAN
Mustafa Yasin AKBAŞ

KONYA - 2012

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Yasin AKBAS		
	Numarası	094244021003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bilal SAKLAN		
Tezin Adı		Ebû Râfi'nin Hayatı ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ebû Râfi'nin Hayatı ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışma 16/11/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Bilal SAKLAN	Danışman	
Prof. Dr. İsmail Hakkı ATÇEKEN	Üye	
Doç. Dr. Muhittin UYSAL	Üye	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Yasin AKBAŞ		
	Numarası	094244021003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı		Ebû Râfî'nin Hayatı ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa Yasin AKBAŞ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Yasin AKBAŞ		
	Numarası	094244021003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bilal SAKLAN		
Tezin Adı		Ebû Râfi'nin Hayatı ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi		

ÖZET

Peygambere inanmak, onu anlamak ve örnek kabul ederek onun izini sürmek Müslümanın temel görevlerindedir. Bu vazifenin içerisinde Allah Resulü'nü (s) hayatta iken görüp, O'na iman eden ve görüp işittiklerini uygulayan sahabe neslini araştırmak da yer almaktadır. Bu düşünce ile Abbas b. Abdulmuttalib'in kölesi iken Allah Resulü'ne (s) hediye edilen, Allah Resulü (s) tarafından azat edilip ve evlendirilen; sonrasında Ehli Beyt'in hizmetinde bulunarak birçok hadiseye şahidlik eden EbûRâfi' el-Kıbtî'yi ve rivayetlerini tezimizde inceledik. Giriş bölümünde araştırmamızın konusu, önemi, kaynakları ve metodundan bahsettik. Birinci bölümde EbûRâfi'nin biyografisini tarih ve hadis kaynaklarından elde ettiğimiz verileri derleyerek kapsamlı bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. İkinci bölümde ise öncelikle EbûRâfi'den kaynaklara ulaşan hadisleri konularına göre tasnif ederek şahid ve mütâbiileriyle birlikte değerlendirdik. Hadisleri sıralayarak tahlil ettikten sonra bütün hadisleri sened ve metne göre iki başlık halinde inceledik. Elde ettiğimiz verileri sonuç kısmında özetlemeye çalıştık.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Yasin AKBAŞ		
	Numarası	094244021003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bilal SAKLAN		
Tezin İngilizce Adı		Ebû Râfi'nin Hayatı ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi		

SUMMARY

It is one of the essential duties of a Muslim to believe in the Prophet Muhammad, understand Him, and trace his way as an ultimate example. This duty includes searching the companions generation which observed the Prophet, believed in Him, performed what had learnt/saw and heard from Him, in his life, too. From this perspective, on this paper, we researched/analyzed EbûRâfi' el-Kıbtî and his narrations who was Abbas b. Abdulmuttalib's slave before he was given as a present to the Prophet. He was liberated and was married by the Prophet, afterwards acted as a witness while was in the servise of the Prophet's family. In the first chapter, we presented biography of EbûRâfi' compiling to the data from history and hadith books. In the chapter two, firstly we examined EbûRâfi's narrations with classifying by the subjects. After analyzing with arranging the hadiths in order, all of the hadiths were examined in two titles according to both chain of narration and text. In the final chapter, the search results were summarized.

ÖNSÖZ

Tarih, bugünü yaşamak ve yarını anlamlandırmak için gerekli malzemelere sahiptir. Tarihin derinliklerinde yapılan araştırmalar aslında bugünde olmayı, geleceği inşa etmeyi ifade eder. Gerekli incelemeleri esaslara uygun bir şekilde yapmak ise mevcut birikimize katkıda bulunmayı sağlar. Bahsettiğimiz tarih Asr-ı Saadet ise muhatabımız Hz. Peygamber (s), ailesi ve kutlu arkadaşları olacaktır. Araştırmalardan elde edilecek sonuçlar sadece İslam Tarihi veya Hadis alanlarını ilgilendirmeyecektir. Temel İslam bilimlerinin tamamı bu dönemi araştırmaya ihtiyaç duymaktadır.

Allah Resulü (s), dinin kendisine vahyedildiği ve uygulamasıyla Müslümanların örnek aldığı peygamberdir. Peygambere inanmak, onu anlamak ve örnek kabul ederek onun izini sürmek Müslümanın temel görevlerindedir. Bu vazifenin içerisinde Allah Resulü'nü (s) hayatta iken görüp, O'na iman eden ve görüp işittiklerini uygulayan sahabe nesli yer almaktadır. Sahabe nesli Kur'an-ı Kerim'de ve Allah Resulü'nün (s) dilinde övülerek daha sonra gelen Müslümanlara; yaptıkları, sordukları, örnek aldıkları, üzüldükleri, sevindikleri vb. ile aslında Allah Resulü'nün (s) yaşantısını, dinin bizzat kendisini göstermişlerdir.

Sahabe kuşağının bu ehemmiyetinin yanında her bir şahsiyetin bir insan tipine örneklik teşkil etmesi de söz konusudur. Zengin ile fakiri, yaşlı ile genci hatta çocuğu, hür ile köleyi, kadın ile erkeği bir arada görebildiğimiz manzarada kimi yerlerde yapılacak derinlemesine araştırmalar bize farklı sonuçlar verecektir.

Tez konusunu tespit ederken *muksirûn* diye adlandırdığımız çok rivayeti bulunan sahabenin çalışıldığını, az rivayeti bulunan *mukillûn* sahabenin ise ancak İslam Tarihi alanının yönelik araştırmalarla çalışıldığını tespit ettik. Nihayetinde Abbas b. Abdulmuttalib'in kölesi iken Allah Resulü'ne (s) hediye edilen, Allah Resulü (s) tarafından azat edilip ve evlendirilen; sonrasında Ehli Beyt'in hizmetinde bulunarak birçok hadiseye şahidlik eden Ebû Râfi' el-Kıbtî'yi incelemeye karar verdik. Ebû Râfi'nin hayatında Allah Resulü'nün (s) ve o dönemin hangi ayrıntıları bulunmaktadır? Ebû Râfi' yaşadıkları ve naklettikleriyle ne gibi bir öneme sahiptir? Bu soruların cevabını arayan araştırmamız, İslam Tarihi ve Hadis ilmi araştırma yöntemlerini ve sonuçlarını bir arada taşımaktadır.

Giriş ve iki bölümden oluşan çalışmamızda; giriş bölümünde araştırmamızın konusu, önemi, kaynakları ve metodundan bahsettik. Birinci bölümde Ebû Râfi'nin biyografisini tabakât, terâcim, tarih ve hadis kaynaklarından elde ettiğimiz verileri derleyerek kapsamlı bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. Kronolojiye uygun oluşturmaya çalıştığımız biyografinin

ardından Ebû Râfi'nin kişiliği hakkında elde ettiğimiz sonuçları zikrettik. İkinci bölümde ise öncelikle Ebû Râfi'den kaynaklara ulaşan hadisleri konularına göre tasnif edip numaralandırarak sıraladık. Her hadisin Arapça metni yanı sıra çevirisine ve aynı hadisin şahidlerine de bu bölümde yer verdik. Her hadisin ardından sened ve metin analizlerini içeren açıklamalar ekledik. Hadisleri sıralayarak tahlil ettikten sonra bütün hadisleri sened ve metne göre iki başlık halinde inceledik. Rivayet ve dirayet diyebileceğimiz iki başlığın ardından üçüncü başlık ile elde ettiğimiz verileri tablolaştırıp genel bir değerlendirmede bulunduk. Elde ettiğimiz sonuçları sonuç kısmında özetlemeye çalıştık.

Çalışmamızda bilgi ve tecrübelerini bizden esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Bilal SAKLAN hocama teşekkür ederim.

Mustafa Yasin AKBAŞ

Konya 2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	VII

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
B. KAYNAKLAR VE METOT	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EBÛ RÂFİ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

A. EBÛ RÂFİ'NİN HAYATI	7
1. Doğumu ve Nesebi.....	7
2. Müslüman Oluşu	8
3. Medine'ye Hicreti	11
4. Hz. Peygamber (s) ile Münasebetleri.....	11
5. Hulefâ-i Râşidîn Dönemi	14
6. Ailesi	15
B. EBÛ RÂFİ'NİN ŞAHSİYETİ	17
1. Hadis Aldığı Sahabiler	18
2. Râvîleri.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

EBÛ RÂFİ'NİN RİVAYETLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A. EBÛ RÂFİ'NİN RİVAYETLERİ	29
1. İman	29
2. İlim	32
3. Abdest, Gusül.....	33
4. Namaz	37
5. Ezan.....	43
6. Cenaze.....	44
7. Zekat	46
8. Hac, Menasık	50
9. Kurban.....	53
10. Oruç.....	56
11. Alışveriş	58

12. Riba	61
13. Cihad	62
14. Siyer, Meğazi	63
15. Menâkıb, Fedailu's-Sahabe.....	69
16. Nikâh.....	81
17. Libâs.....	82
18. Dua.....	83
19. Tevbe.....	88
20. Edeb	89
21. Zühd, Rikâk.....	92
22. Av.....	93
23. Fiten	94
B. RİVAYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	97
1. RİVAYETLERİN SENETLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	97
a. Sayısı.....	97
b. Geçtiği Kaynaklar	97
c. Sıhhat Durumları.....	99
2. RİVAYETLERİN METİNLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	100
a. Konularına Göre Tasnifi	100
b. Söyleyenine (kaynağına) Göre Tasnifi	101
c. Türlerine(kavil-fiil-takrir) Göre Tasnifi.....	101
3. GENEL DEĞERLENDİRME.....	102
a. Hadislerin Kaynak Dağılımı(Tablo 1)	102
b. Hadislerin Konu Dağılımı (Tablo 2).....	103
SONUÇ	107
BİBLİYOGRAFYA	109

KISALTMALAR

b.	: İbn/oğlu
bint	: Binti/kızı
bkz.	: Bakınız
bs	: Baskı
bty.	: Baskı tarihi yok
byy	: Baskı yeri yok
d.	: Doğum tarihi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicrî
h.no	: Hadis numarası
H.z.	: Hazreti
nşr.	: Neşreden
(r)	: Radıyallahu anh
r.no	: Ravi numarası
(s)	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
thk.	: Tahkik eden
tsh.	: Tashih eden
vb.	: Ve benzeri
yay.	:Yayınları/Yayıncılık

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

İslam'ın temel kaynaklarına ilk muhatap olan sahabe nesli, Allah Resulü (s) ve sünnetinin anlaşılmasında merkezde yer almaktadır. Bu asırda yaşamış her bir bireyin doğumundan vefatına kadar yaşadıkları, Allah Resulü'nden (s) gördükleri ve işittikleri Hadis ve İslam Tarihinin parçaları niteliğindedir. Sahabenin bireysel mizaçları yanında toplumsal birliktelikleri de hayat hikâyelerinin içerisinde yer almaktadır. Bütünü görebilmek parçaların bir araya getirilmesi ile mümkün olacağından dolayı sahabenin hayatına yönelik derinlemesine araştırmalar bireysel biyografinin yanı sıra bütüne dair ipuçlarını ortaya çıkaracaktır.

Her bir emir ve yasağa ilk muhatap olmaları, rivayetleri Peygamber'den (s) bizzat işitmeleri ve Allah Resulü'nü (s) birebir takip etme imkânına erişmeleri sahabenin önemini artırmaktadır. Sahabe neslinden Ebû Râfi'nin hayatı üzerine yapacağımız araştırmada sadece biyografi ile yetinmeyeceğiz. Rivayet ettiği hadisleri incelemek suretiyle bütün sahabe ve rivayetleri arasında konumunun tespitine çalışacağız. Şahıs özelinde hayat hikâyesi ve rivayetlerinin incelenmesi görünen fakat tüm sahabe ve hadislerin anlaşılmasına malzeme taşımayı amaçlayan bu tür çalışmalar ile aslında her bir hadisin ardında yer alan birçok bilgiye ulaşılabilecektir.

Allah Resulü'nün (s) azatlı kölesi olan Ebû Râfi', Abbas b. Abdulmuttalib'ten ayrıldığı andan Allah Resulü'nün vefatına kadar O'nun civarında bulunmaya çalışmış ve hizmet etmiştir. Diğer sahabenin işitmediği, görmediği bazı hadiselerle bizzat şahid olmuştur. Biz de çalışmamızda Ebû Râfi' ile ilgili elde ettiğimiz verileri biyografi haline getirirken tüm detaylara ulaşmaya çalışıp genel bir değerlendirmenin yanı sıra onun sahabe içerisindeki hususiyetini tespit etmeye çalıştık.

B. KAYNAKLAR VE METOT

Ebû Râfi'nin hayatını ve rivayetlerini incelemeye çalışırken kronolojik olarak Vâkıdî'den (207/822) başlayarak kırka yakın tabakat ve terâcim kitabının yanı sıra hadis kaynaklarında geçen bilgileri ele aldık. Dağınık haldeki bol miktarda tekrar eden bilgileri tek

bir metin haline getirirken Ebû Râfi'nin hayatını kronolojik olarak tespit etmeye çalıştık. Tekrarlarda yer alan farklı bilgilere de çalışmamız boyunca işaret ettik.

Kaynaklardaki bilgileri tasnif ve tahlil ederken muteber olanları öncelikle, ikincil veya üçüncül kaynaklardaki –varsa farklı- bilgilere gerekli ölçüde işaret ettik. Tarih kaynaklarında siyer eserlerine (*es-Sîretü'n-Nebeviyye* vb.), genel tarih eserlerine (*Siyeru Alâmin Nubelâ* vb.), belirli tabakalara ait biyografi eserlerine (*el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb* vb.), bölge tarihi eserlerine (*Tarihu Medineti Dimeşk* vb.), özel başlıklı eserlere (*el-Künâ* vb.) başvurduk. Hadis kaynaklarında ise başta *Kütüb-i Tis'a* olmak üzere matbu olarak günümüze ulaşan kaynakların neredeyse tamamını taradık. Tarama sırasında araştırmamızın merkezine Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *el-Müsned*'ini ve İbn Kesîr'in (774/1373) *Câmiu'l-Mesaniid ve's-Süneni'l-Hâdi li Akvâmi's-Senen* adlı eserini aldık. Bu iki eserden başlayıp kapsamı genişletirken *el-Mektebetü's-Şâmile* ve *Cevamiu'l-Kelim* adlı programlardan yararlandık. Araştırmamız süresince elde ettiğimiz her bilgiyi kaynağına ulaşarak teyit ettik ve çalışmamıza dâhil ettik.

Ebû Râfi'nin hayatı hakkında elde ettiğimiz verileri oluşturduğumuz şablonun içerisine yerleştirdik. Hayatı hakkındaki ulaştığımız her bilgiyi çalışmamıza dahil ettik. Biyografiyi oluştururken ve hadisleri incelerken kaynaklardaki bilgilerin yanı sıra kendimize ait değerlendirmeleri ilgili konu içerisinde ve genel değerlendirmeler arasında zikrettik.

Ebû Râfi'nin naklettiklerini *senetlere* göre değerlendirdiğimiz ikinci bölümün ilk başlığı altında rivayetlerin sayısı, kaynakları, hadis aldığı sahabe, kendisinden nakleden raviler ve sıhhat durumları yönüyle, *metinlere* göre değerlendirdiğimiz ikinci başlıkta ise metinlerin konuları, söyleyeni, türleri(fiilî/kavli/takrirî) yönüyle inceledik. Bunlardan elde ettiğimiz verilerin bir kısmını tablolaştırarak sunduğumuz üçüncü başlıkta genel bir değerlendirmede bulunmaya çalıştık. Hadis kaynaklarının yanında *Mevzûat* edebiyatını da tarayarak Ebû Râfi'nin isminin ve rivayetlerinin geçtiği tüm kısımları araştırmamıza dahil ettik.

Kaynaklarda tespit ettiğimiz hadisleri, konularına göre tasnif ettik. Tasnifte konu başlıklarının sıralamasını Buhârî'nin (256) *el-Câmiu's-Sahîh*'ini esas alarak gerçekleştirdik. Hadislerin hangi konu başlığı altında yer alacağını tespit ederken eserlerin tasnif türüne bağlı olarak bir kısmını kaynaklardan ve müelleflerin tercihlerinden elde ederken, bir kısmının başlığını biz takdir ettik. Konu başlıkları yoluyla hadislerin kapsamını daraltmak endişesinden dolayı farklı konu başlıklarını da andık.

Hadisleri ilgili konu başlığı altında sunarken mükerrerlerinden en muteber olanı, en kapsamlı metne sahip olanı veya kronolojik olarak en erken dönem eserlerinde geçen rivayeti zikrettik. Hadisin geçtiği kaynağı dipnotta verdikten sonra diğer kaynaklara *Ayrıca bkz.* ifadesiyle işaret ettik. Açıklama başlığı altında ise naklettiğimiz hadisin ve (gerekli ölçüde) diğer kaynaklarda geçen mükerrerlerinin sened ve metinleri hakkındaki bilgileri verdik. Her hadisin en az bir şahidini tercümesiyle birlikte açıklama kısmının altına yazı boyutu ve kalınlık farkı ile yerleştirdik. Şahid metninde birden fazla kaynağa ihtiyaç halinde işaret ettik. Gerekli yerlerde şahid metni ile asıl hadisin farklı veya benzer yönlerini zikrettik. Şahidine ulaşamadığımız hadislerde bu durumu belirttik.

Konu başlıkları ve hadisler sıralanırken bütün hadisleri numaralandırarak kullanımı kolaylaştırmak istedik. Temel kaynaklar olarak *Kütüb-i Tis'a'yı* esas aldık. Bu eserlerin içerisinde yer almayan rivayetlerin mütâbiileri için ikincil kaynaklara veya tabakat-terâcim kitaplarına atıflarda bulunduk.

Her konu başlığı altında ilk olarak en muteber olan rivayeti ele aldık. Rivayetlerin sıralamasında sıhhat durumuna göre *Sahih'ten zayıf* rivayete tercihinde bulunduk. Konu başlıkları haricinde alt başlıklar kullanmadık.

Ebû Râfi'nin hayatı ve rivayetleri üzerine yaptığımız çalışma ile hem Ebû Râfi' hakkında hem de sahabenin tamamına dair bakış elde etmeye çalıştık. Sahabenin her bir ismi, bu veya benzeri bir yöntemle çalışılarak Allah Resulü'nün (s) kendisi, ailesi ve ashabı hakkında bildiklerimizi artırabiliriz. Biz de bu birikime mütevazı bir katkıda bulunmaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

EBÛ RÂFİ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

EBÛ RÂFÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

Bu bölümde Ebû Râfi' hakkında elde ettiğimiz verileri bir araya getirerek kapsamlı bir biyografi sunmaya çalışacağız. Kronolojik sıraya uygun olarak tarih ve tabakât eserlerinden istifade ederken hadis kaynaklarında yer alan rivayetleri de ilgili bölümlerde anacağız.

A. EBÛ RÂFÎ'NİN HAYATI

1. Doğumu ve Nesebi

Ebû Râfi' el-Kıbtî el-Medenî, Abbas b. Abdulmuttalib'in kölesidir.¹ Tam olarak nerede ve ne zaman doğduğu, ailesi, soyu, köleliğinin nasıl başladığı meseleleri hakkında kaynaklarda bilgi yer almamaktadır. Ebû Râfi' rivayetlerinde bu bilgileri anmadığı gibi ensâb ve tabakat âlimlerinin de bu konuda nakilleri bulunmamaktadır. Köleliğin yaygın olduğu cahiliye toplumunda bu kapalılık makul sayılabilir. Hz. Abbas'ın kölesi olmasıyla başlatabileceğimiz biyografisinde geçmişle ilgili -az da olsa- bazı bilgiler bulunmaktadır.

Ebû Râfi' künyesiyle meşhurdur. Râfi' ismindeki oğlundan dolayı bu künyeyi almıştır. Adı tam olarak bilinmemekte, ileri sürülen on kadar isim arasında İbn Maîn'in görüşü İbrahim, Yesâr, Sâbit, Hürmüz iken; Ali b. El-Medenî ise bunlara Eslem'i eklemiştir. Başta İbn Hibban ve İbn Abdilberr olmak üzere birçok tabakât âliminin tercih ettiği isim Eslem'dir.² Ayrıca Salih, Abdurrahman, Yezîd de geçmektedir.³

Künyesi isminden meşhur hale gelmiştir.⁴ Rûveyfi' ve Büreyh lakaplarıyla anılır ki Büreyh İbrahim'in ism-i tasğîri olarak gelmiştir. Aslen Mısır'ın yerlilerinden (Kıptî) olduğu

¹ İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdulmelik (213/828), *es-Siretü'n-Nebeviyye*, I-II, thk. Mustafa Sakka, Abdulfazl Şelebî, İbrahim el-Ebyârî, Daru'l-Fikr, Kahire, 1955, I, 646; İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Müni' Ebû Abdillâh el-Basrî ez-Zühri (230/884), *Et-Tabakât'ül-Kübrâ*, I-IX, Mektebetu'l-Hancî, Kâhire, ths., IV, 74; Belâzûrî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Câbir (279/892), *Ensâbu'l-Eşraf*, I-XIII, thk. Muhammed Hamidullah, Dâru'l-Marife, Kahire, 1959, I, 477; İbn Hibban, Muhammed b. Hibban Ebû Hâtim et-Temimî ed-Dârimî (354/965), *Kitâbu's-Sikât*, I-IX, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, Haydarabat, I. bs, 1973, III, 16 (r.no 55), İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (630/1221), *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VIII, thk. Ali Muhammed Muavviz, Ahmet Abdulmevcûz, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, bty, I, 156; İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalâni (852/1449), *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, I-IX, thk. İbn Hüseyin el-Fiyûmi İbrahim, el-Matbûati's-Şerefiyye, Mısır, 1327, VII, 112.

² İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 67; Buhârî, Muhammed b. İsmail (256/869), *Kitâbu't-Târihi'l-Kebîr*, thk. Muhammed Ezher, I-VIII, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, II, 23 (r.no 1564) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 498; İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, III, 16 (r.no 55), Belâzûrî, *Ensâbu'l-Eşraf*, I, 477; İbn Asâkir, Ali b. Hasan b. Hibetullah (571/1175), *Tarihu Medineti Dimesk*, I-LXXX, thk. Ömer b. Ğarame el-Amrevî, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1995, IV, 251; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 156;

³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 112;

⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 112;

nakledilmiştir. Kaynaklarda geçen Saîd b. Âs'ın kölesi olduğuna dair rivayet ise isabetli görülmemektedir. Saîd b. As'ın vefatıyla birlikte oğullarına kalan kölesinin Hz. Peygamber'e hediye edildiği, O'nun da azad ettiği rivayeti hakkında ihtilaflar vardır. Abbas'ın kölesi olup Medine'ye hicret eden ve ardından azad edilen Ebû Rafî, Medine eşrafından sayılması hakkında ittifak bulunmaktadır.⁵

Ebû Râfî'nin hayatı için Mekke ve Medine dönemi şeklinde bir ayırım yapmak mümkündür. Ebû Râfî'nin Mekke dönemi Allah Resulü'nün (s) hicretinden yaklaşık yirmi ay sonra tamamlanmaktadır. Efendisi Hz. Abbas'ın hicret öncesi Allah Resulü'nü sahiplendiği, Akabe görüşmelerinde yanında bulunduğu bilinmektedir.⁶

Ebû Râfî'nin efendisi Hz. Abbas'a ne tür hizmetler sunduğu hakkında bilgimiz yoktur. Aynı şekilde köle olma şekli ve Hz. Abbas'ın himayesine geçişi de meçhuldür. Ancak esir tüccarları tarafından getirilip burada satılmış olması kuvvetle muhtemeldir.⁷ Ebû Râfî' Mekke'de iken Zemzem Kuyusu'nun yanında ağaçtan su tasları oyduğu nakledilmiştir.⁸ Medine'de de Hz. Peygamber'in hanımlarına bazı ev eşyaları yapmıştır. Mescid-i Nebî'deki minberi de onun yaptığı söylenmektedir.⁹

2. Müslüman Oluşu

Ebû Râfî' Bedir Gazvesi'nden önce Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fadl Lübâde ile birlikte Müslüman olmuştur.¹⁰ Köle olması sebebiyle hicret edememiştir. Kendisinin aktardığı bir rivayette “Elçi olarak Mekkeliler beni Hz. Muhammed'e (s) göndermişlerdi. Onu gördüğümde kalbimde İslam'ı kabul meyli arttı, Müslüman olduğumu açıkladım ve kalmak istedim. Bunu kendisine söylediğimde: *‘Şüphesiz ki ben ahdi bozmam ve elçileri hapsetmem. Sen geri dön ve şu an içinde olan devam ederse dön bize gel’* diye cevap verdi” demiştir.¹¹ Bu

⁵ İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdilber el-Kurtûbî en-Nemerî (463/1070), *el-İsti'âb Fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, I-II, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2002, I, 58; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 215; İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalâni (852/1449), *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XII, Daru Sadr, Beyrut, 1907, XII, 93.

⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 68; İbn Abdilber, *el-İsti'âb*, I, 59; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 156

⁷ Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahabeler*, İfav, İstanbul, 2011, 96.

⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 10; Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid b. Kesir (310/923), *Târihu't-Taberî (Târihu'r-Rusul ve'l-Mulûk)*, I-XI, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, II. Baskı, Dâru'l-Maârif, Mısır, bty., II, 462.

⁹ Aydınlı, Abdullah, “Ebû Râfî”, *DİA*, İstanbul, 1994, X, 211.

¹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 196; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 10; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 156; Mizzî, Cemaleddin ebu'l-Haccac Yusuf (742/1341), *Tehzîbü'l-Kemâl*, I-XXXV, thk. Beşâr Avvâr Ma'ruf, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1983, XXXIII, 301;

¹¹ Ahmed, , Ebû Abdullah Muhammed b. Hanbel (241/855), *Müsnedü Ahmed*, I-L, thk. Şuayb Arnaud, Adil Mürşit, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1. basım, 1995–2001, IXXXX, 282 (h.no 23857): Muhammed b. Hibban

elçilik görevinin Bedir esirlerinden olan Hz. Abbas'ın fidyesini götürdüğünde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Çünkü Bedir'den önce Müslüman olmuş ve Bedir Savaşı sonrası Medine'ye hicret etmiştir. Medine'ye yaptığı başka bir yolculuktan kaynaklar bahsetmemektedir.

Hz. Abbas ve ailesi hep birlikte Müslüman olmuşlar fakat bunu gizlemişlerdir. Hz. Abbas sahip olduğu malların Kureyş arasında dağınık bir şekilde bulunması ve kavminden çekinmesi nedeniyle Müslüman olduğunu gizlemiş ve Bedir savaşına müşriklerle birlikte katılmak zorunda kalmıştı.¹² Uhud ve Hendek Savaşları'na ise katılmamıştır. Hz. Abbas'ın ailesinin Bedir öncesinde Müslüman olduğu ile ilgili rivayetlerde ittifak bulunur iken, Hz. Abbas'ın ne zaman Müslüman olduğuyla ilgili; Medine'ye hicretten önce,¹³ Bedir Savaşı'nda müşriklerle birlikte esir kalınca, Hayber'in fethinden önce¹⁴ şeklinde farklı rivayetler bulunmaktadır. Allah Resulü'nün Mekke'yi fethetirken Hz. Abbas ve ailesiyle Cuhfe'de karşılaştıkları nakledilmiştir.¹⁵

Bedir muharebesi olmuş, müşrikler mağlup olarak Mekke'ye dönmüşlerdi. Ebû Râfi' bu sırada Zemzem kuyusunun yanındaki odasında kendi işi ile uğraşıyordu. Yanında Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fadl bulunmaktaydı. Bedir'de Müslümanların, müşrikleri, büyük bir hezimete uğrattıklarını duyunca, çok sevinmişlerdi. Ebû Râfi' ile Ümmü'l-Fadl bu sevinçli haberden konuşuyorlardı. Bu sırada buldukları yere –zemzem kuyusunun yanına- Ebû Leheb gelince, konuşmalarını kestiler. Ebû Leheb, Bedir gazasına gitmemiş, yerine Âs b. Hişâm b. el-Mugîre'yi göndermişti. O zamanın âdetine göre harbe gitmeyen bir kimsenin, yerine başkasını göndermesi gerekiyordu. Ebû Leheb'e Kureyş'in mağlubiyet haberini verdiler. Bunun üzerine orada bir yere oturdu. Ebû Râfi' ile Ebû Leheb'in sırtları birbirine dönük bir vaziyette idi. Ebû Leheb otururken, Ebû Süfyân da Bedir'den dönmüştü. Ebû Süfyân'ı görenler, “İşte Ebû Süfyân geldi” dediler. Ebû Leheb, Ebû Süfyân'ı “Ey kardeşimin oğlu yanıma gel!” diye çağırdı ve Bedir harbi hakkında “Anlat bakalım, nasıl oldu?” diye sordu. Ebû Süfyân da bir yere oturdu. Birçok kimse de ayakta dinliyordu. Ebû Süfyân, şöyle anlattı. “Hiç sorma, Müslümanlarla karşılaşınca, sanki elimiz kolumuz bağlı idi. İstedikleri gibi hareket ettiler. Bir kısmımızı öldürdüler, bir kısmımızı esir ettiler. Vallahi ben bizimkilerden kimseyi kınayıp, ayıplamıyorum. Çünkü o sırada öyle kimselerle karşılaştık ki,

Ebû Hâtim et-Temimî ed-Dârimî (354/965), *el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, tertip: Ebu'l-Hasan el-Fârisî İbn Balban, nşr: Şuayb el-Arnaud, I-XVIII, 1. baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1988, XI, 233 (h.no 4877).

¹² İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 196; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 10; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, I, 156; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIII, 301;

¹³ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, III, 163.

¹⁴ İbn Abdilber, *el-İstiâb*, II, 489.

¹⁵ İbn Abdilber, *el-İstiâb*, II, 569.

yer ile gök arasında siyah beyaz atlar üzerinde beyazlara bürünmüşlerdi.” Sessizce onları dinlemekte olan Ebû Râfi’ “Vallahi onlar meleklerdir” deyiverdi. Ebû Leheb, ona şiddetli bir tokat vurdu ve kaldırıp yere çarptı. Ebû Râfi’yi bir hayli dövdü. Orada bulunan Ümmü’l-Fadl, bir çadır direği alarak şiddetle Ebû Leheb’e vurdu. Ebû Leheb’in başından yaralandığını görünce, “Kimsesi yok diye onu güçsüz gördün değil mi?” dedi. Ebû Leheb, zelîl, hakir ve horlanmış bir vaziyette dönüp gitti.¹⁶ Yedi gün geçmişti ki, Allahü Teâlâ ona çiçek (adese) hastalığı verdi. Bu hastalık onu öldürdü.¹⁷ Oğulları onu iki veya üç gece defnetmeden bıraktılar. Nihayet pis bir şekilde kokmaya başladı. Herkes, Ebû Leheb’in yakalandığı hastalıktan, taundan kaçır gibi kaçıyor. Bunun üzerine Kureyş’ten biri, Ebû Leheb’in oğullarına: “Yazık size, utanmıyor musunuz? Babanızı, kokuncaya kadar evde bıraktınız. Hiç olmazsa onu bir yere gömüp kaybedin” dedi. Oğulları ona şöyle cevap verdiler “Biz ondaki çiban ve sivilcelerden korkuyoruz” dediler. Bu defa adam onlara “Siz gidiniz, ben geliyorum, size yardımcı olacağım” dedi. Sonra, üçü bir araya geldiler. Onu yıkamadılar. Sadece yanına yaklaşmadan, uzaktan üzerine su serptiler. Kaldırıp kenar bir yere gömdüler. Leşi görünmeyinceye kadar üzerine taş attılar. Ebû Leheb böylece ebediyen âzâb ve ateşler içerisinde kalacağı yurduna, karanlık ve cehennem çukuru kabrine girmiş oldu.¹⁸

Abbas b. Abdulmuttalib Bedir savaşında Ebû’l-Yüsr b. Amr ve Benî Seleme’den bir adam tarafından esir alınmıştır. Resulullah (s) esirleri nasıl yakaladıklarını sorunca: “Ya Resulullah, daha önce görmediğimiz bir adam bize yardım etti, yüzü şöyle şöyle idi” dediler. Resulullah (s) ise: “Size *kerîm bir melek yardım etmiş*” diye cevap verdi ve Hz. Abbas’a dönüp: “*Ey Abbas, kendin ve amcaoğulların Akîl ve Nevfel için ayrıca şu arkanızdaki Utbe b. Cahdem, Benî Hâris’ten olan bir kişi için fidye ver*” buyurdu. Abbas b. Abdulmüttalib bundan kaçındı ve “Vallahi ben daha önce Müslüman olmuşum ancak beni buraya zorla getirdiler” dedi. Resulullah ise “*Söylediğin şeyin hakikatini Allah bilir ve doğru ise seni bu konuda mükâfatlandırır. Ancak bize düşen görünene göre hareket etmektir. Şimdi kurtulman için fidye vermen gerekmektedir*” diye karşılık verdi. Müslümanlar ondan yirmi ukayye¹⁹ altın ganimet olarak almışlardı. Abbas b. Abdulmüttalib: “Ey Allah’ın Resülü, aldıklarınızı fidye sayın”

16 İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 645; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, IV, 10; Taberî, *Tarih*, II, 461–462; Zehebi, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1347), *Siyeru A’lâ min-Nubelâ*, I-XXV, thk. Şuayb Arnaud, Müessesetü’r-Risale, Beyrut, 1985, II, 16.

17 İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 645; Taberî, *Tarih*, IV, 461.

18 İbn Sa’d, *et-Tabakât*, IV, 74; Taberî, *Tarih*, IV, 462.

19 Ukayye: Kırk dirhemi ağırlık ölçüsü. Bölgelere göre değişiklik arzeder. Bkz. İbnü’l-Esîr, Ebu’s-Saadat Mecdüddin Mubarek b. Muhammed el-Cezerî (606/1210), *en-Nihâye fi Ğaribi’l-Hadis*, I-V, thk. Tahir Ahmet ez-Zavi, Mahmud Muhammed Et-Tanai, Daru’l-İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, Kahire, 1963, I, 191.

deyince, Resulullah: “Onları bize Allah verdi.” şeklinde karşılık verdi. Abbas’ın “Başka malım yok” sözü üzerine Allah Resülü (s): “*Hani sen ve Ümmü’l-Fadl’den başkasının olmadığı bir anda sen ona biraz mal vermiştin ve demiştin ki: ‘Bu savaştan sağ döner miyim bilmem, eğer bana bir şey olursa şu kadarı senin (Fadl), şu kadarı Kusem’in, şu kadarı Abdullah’ın. Söyle bakalım o mala ne oldu?’*” buyurdu. Abbas b. Abdülmüttalib ise: “Seni hak üzere gönderene yemin olsun ki, ben o malı bırakırken ikimizden başka kimse yoktu. Şimdi anladım ki sen Allah’ın Resülü’sün” diye cevap verdi.²⁰

3. Medine’ye Hicreti

Abdullah b. Abbas’tan rivayet edilen hadisten anlaşıldığı üzere Hz. Abbas’ın fidyesi o anda ödenmedi. Ebû Râfi’, Bedir’de esir alınan efendisi Abbas’ın kurtuluş fidyesini Medine’ye götürmüştür. Daha sonra Abbas Ebû Râfi’yi Hz. Peygamber’e hediye etmiştir.²¹

Ebû Râfi’in Hz. Peygamber’e bağışlanmasının diyeti ödeme esnasında mı yoksa Ebû Râfi’ Abbas b. Abdülmüttalip ile Mekke’ye döndükten sonra mı gerçekleştiği ile ilgili kayıt bulunmamaktadır. Ancak yukarıdaki hadiste geçen Hz. Abbas ile Hz. Peygamber (s) görüşmesi sonucunda Ebû Râfi’in diyeti Medine’ye getirdiği ve Mekke’ye dönse bile kısa süre sonra Medine’ye hicret ettiği söylenebilir. Nitekim Ebû Râfi’ Bedir’den sonra yapılan gazvelerin hepsinde Resûl-i Ekrem’in yanında bulunmuştur.²²

Hz. Peygamber’in Medine’ye hicreti sonrasında geride kalan ailesini ve eşyalarını getirmek üzere Zeyd b. Harise ile Ebû Râfi’yi görevlendirdiği rivayet edilmektedir.²³ Fakat Zeyd b. Harise ile birlikte Hz. Ali’nin görevli olduklarını aktaran daha güçlü rivayet bulunmaktadır. Tercih edilen görüş Ebû Râfi’in Bedir Savaşı’na kadar Mekke’de kaldığı ve Hz. Ali’nin Mekke’den Bedir Savaşı’ndan önce Zeyd b. Harise ile birlikte Hz. Peygamber’in ailesini ve eşyalarını getirdiğidir.²⁴

4. Hz. Peygamber (s) ile Münasebetleri

Ebû Râfi’ Abbas b. Abdülmüttalib tarafından Hz. Peygamber’e (s) hediye edildikten sonra O’nun hizmetini görmeye başladı. Kimi zaman elçi olarak bir başka yere gitmiş, kimi zaman yolculukları esnasında eşyalarını korumuştur. Hz. Peygamber’in yanında

20 Ahmed, *el-Müsned*, V, 334–335 (h.n3310).

21 İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 68; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 59; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-Ğâbe*, I, 156.

22 İbn Sa’d, *et-Tabakât*, IV, 74; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 59; *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXIII, 301.

23 Belâzûri, *Ensâbu’l-Eşraf*, I, 477.

24 İbn’ül-Esir, *Üsdü’l-Ğâbe*, IV, 105.

bulunmasından dolayı bazı hadisleri ilk işiten olmuştur. Aynı şekilde diğer sahabilerden de hadis dinleyip aktarmıştır. Bazı müjdeli haberleri Allah Resülü'ne (s) ilk ileten olması, ona bazı hediyeler kazandırmıştır.

Ebû Râfi' Hz. Peygamber'e, amcası Abbas'ın Müslüman olduğu müjdesini iletince Allah Resülü onu azat etmiş ve kendisine hizmet eden Selmâ ile evlendirmiştir.²⁵ Azat edilişi ve evlenişi Hayber'in fethinden öncedir. Çünkü Ebû Râfi' Hayber seferine hanımı Selmâ ile birlikte gitmiştir.²⁶ Bundan dolayı hicri yedinci yılın Safer ayından önce evlendiklerini söyleyebiliriz. Selmâ daha sonra Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in doğumunda ebelik yapmıştır.²⁷ Ebû Râfi', Resûl-i Ekrem'e bir oğlu dünyaya geldiğini müjdeleyince Hz. Peygamber ona bir köle hediye etmiştir.²⁸

Hz. Peygamber'in (s) hizmetinde bulunmaya gayret eden Ebû Râfi, şöyle bir hadisi nakletmektedir: Allah Resülü (s) birisinden genç bir deve borç aldı. Kendisine zekât develeri geldi. Borcu ödemek üzere Ebû Râfi'yi görevlendirdi. Ebû Râfi' "Yedi yaşındaki deveden başka bir şey bulamadım" diyerek eli boş döndü. Bunun üzerine Allah Resülü (s) de: "*Getir onu, insanların hayırlısı borcunu güzel şekilde ödeyendir*" buyurmuştur.²⁹

Ebû Râfi'in Hz. Peygamber'le olan münasebeti ve ona yakınlığı ile ilgili kendisinin anlattığı şu hadis çok önemlidir:

"İbn Ebû'l-Erkâm veya Erkâmü'z-Zühri ile karşılaştım. Zekât malları ile görevlendirilmişti. Beni görünce: 'Bana arkadaşlık etsene (senin de hissen olsun bu işten)' dedi. Ben de Resulullah'a gelip bunu sordum. Allah Resülü (s): '*Ey Ebû Rafi, muhakkak ki zekât Muhammed'e ve ailesine haramdır. Bir kavmin azatlısı onlardan sayılır (ona da haramdır)*' diye cevap verdi."³⁰

Umretü'l-kazâya gidilirken Resulullah onu Evs b. Havelî ile birlikte önden amcası Abbas'a göndererek dul baldızı Meymûne ile kendisini evlendirmesini istedi.³¹ Allah

25 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 498; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 58.

26 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 498; Taberî, *Tarih*, XI, 531; İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, IV, 251; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 156.

27 (Zilhicce 8 /nisan 630) İbn Sad, *et-Tabakât*, III, 7; Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşraf*, II, 85–89; Taberî, *Tarih*, III, 95, İbn Abdilber, *el-İstiâb*, I, 41–47, 84; İbn Hacer, *etl-İsâbe*, I, 93–95.

28 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 134; Taberî, *Tarih*, XI, 617, İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 54

29 Müslim Ebû'l-Hüseyin ibnü'l-Haccac (261/874), *Sahîhu Müslim*, I-III, Çağrı Yay., İstanbul, 1992, *Müsâkât*, 106 (h.no 3002); Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 161 (h.no 27181) (bu hadis Ebû Hüreyre yoluyla Buhârî'de 7, Müslim'de 3 yerde geçmektedir.)

30 Ahmed, *el-Müsned*, IXXXX, 289 (h.no 23863–23872), XXXXV, 162 (h.no 27182); İbn Hibbân, *es-Sahih*, VII, 88 (h.no 3293), XII, 50 (h.no 5244).

31 Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşraf*, I, 477.

Resulü'nün (s) en son evlendiği kadın Meymûne'dir. Mekke'de kaza umresi sırasında ihramdan çıktıktan sonra evlendi. İhramlı iken evlendiği de söylenmiştir. Bu görüş İbn Abbas'ındır. İbn Abbas (r) burada yanılmıştır. Çünkü nikâhta aralarında elçilik yapmış olması sebebiyle olayı en iyi bilen kişi olan Ebû Râfi' Hz. Peygamber'in (s) Meymûne ile ihramsız iken evlendiğini haber vermiş ve : "Aralarında elçi ben idim" demiştir. İbn Abbas, o vakit aşağı yukarı on yaşlarında idi; olayı görmemiş ve olayın cereyan ettiği sırada orada bulunmamıştı. Ebû Râfi' ergen bir adamdır ve hem de olay onun önünde olmuştur. Hadiseyi en iyi bilen odur.³²

Hiz. Peygamber (s) Cebrail kendisinden müsaade isteyince buyur etmiş fakat Cebrail içeriye girmemiştir. Resulullah (s) "*Müsaade ettiğimiz halde neden girmiyorsun?*" diye sorunca, Cebrail: "Biz içerisinde köpek veya resim bulunan yere girmeyiz." demiştir. Evin içerisine baktıklarında köpek yavrusunun bulunduğunu fark etmişlerdir. Bunun üzerine Allah Resulü (s) Ebû Râfi'ye Medine'deki tüm köpekleri öldürmesini emretmiştir. Ebû Râfi' köpekleri öldürmeye başlamış ve köpeğinden başka kendisini koruyacak hiçbir şeyi olmayan bir kadın görmüş. Ona acımış ve köpeği öldürmemiş. Allah Resulü'ne (s) yaptığını söyleyince, onu da öldürmesi emrini almış ve gidip o köpeği de öldürmüştür. Ashab "Ey Allah'ın Resulü, öldürttüğün hayvanların içerisinde hangileri bize helaldir?" diye sorunca Efendimiz (s) susmuş ve ardından şu ayet nazil olmuştur: "*Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: Size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın, Allah'tan korkun. Çünkü Allah, hesabı çabuk görendir*"³³

Bir görevi de Hiz. Peygamber'in (s) eşyasını korumak olan Ebû Râfi', Veda haccında Mina dönüşü Muhassab'da Allah Resulü emretmediği halde durmuş ve çadırını kurmuştur.³⁴ Resulullah (s) da çadıra girip konaklamıştır.

Resûl-i Ekrem vefatı yaklaştığı sırada bir gece yarısı ölümlere mağfiret dilemek için Baki' Mezarlığı'na giderken yanına Ebû Râfi'yi de almıştır.³⁵ Allah Resulü (s) bir mezarın

³² Ahmed, *El-Müsned*, XXXXV, 173(h.no27197), İbn Hibbân, *es-Sahih*, IX, 438(h.no4130), IX, 443(h.no4135). Ayrıca bkz. İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadü'l-Mead fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-VI, Mektebetü'l-Menâru'l-İslamiye, Kuveyt, 1994, I, 113.

³³ Taberani, Ebû'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/970), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XXV, thk. Hamdi Abdulmecid es-Selefi, Mektebetu İbn Teymiye, Kahire, bty., I, 326 (h.no 972), İbn Kesir, *Amâdü'd-Dîn Ebî'l-Fedâ İsmail b. Ömer (774/1373), Câmiu'l-Mesaniid ve's-Süneni'l-Hâdi li Akvâmi's-Sünen*, I-XXXVII, thk. Abdulmu'ti Emin Kalaci, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1994, XIV, 37 (h.no 11625); Maide Suresi 4. Ayet.

³⁴ Müslim, *Hac*, 302 (h.no 2304)

³⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 204.

yanında: “*Yazık sana, yazık sana.*” demiş, Ebû Râfi’ ise Allah Resulü’nün kendisini kastettiğini düşünmüş ve ayaklarındaki ağırlık artmış, geride kalmış. Resulullah: “*Sana ne oluyor, yürüsene.*” diye sorunca, Ebû Rafi: “Bir şey mi yaptım Ey Allah’ın Resulü?” demiş, Hz. Peygamber (s) “*Ne oldu ki?*” buyurunca “Bana yazıklar olsun dedin Ey Allah’ın Resulü” demiştir. Allah Resulü (s) “*Burası filanın kabridir. Onu filan kavme zekât memuru olarak göndermiştim. Zekât malları içerisinde çizgili bir kumaş çalmıştı. Şimdi onun kadar bir ateş ona azâb etmektedir*”³⁶ buyurmuştur.

Ebû Râfi’ Hz. Peygamber’in (s) yanında köle olmasından dolayı bulunmuş ve rivayet ettiği hadislerin bir kısmı sadece kendisinden bize ulaşmıştır. Örneğin kendisine Allah Resulü’nün söylediği şu hadis: “*Şüphesiz ki ben ahdi bozmam ve elçileri hapsedmem. Sen geri dön ve şu an içinde olan devam ederse dön bize gel.*”³⁷ Kimi hadisleri de farklı sahabiler aracılığıyla çok tekrar eden türdendir. Nitekim: “*Allah Resulü (s) abdest alırken azalarını birer kere veya üçer kere yıkardı*”³⁸ şeklinde meşhur olan hadislerden rivayet ettikleri de bulunmaktadır.

Ebû Râfi’ azat edildiği halde Hz. Peygamber’in (s) civarında bulunmaya devam etmiş, hizmetlerini görmüştür. Medine’de iken yaşadıklarıyla ilgili bölümü daha çok rivayet ettiği hadislerden öğrenebiliyoruz.

5. Hulefâ-i Râşidîn Dönemi

Ebû Râfi’in biyografisinde dört halife dönemi hakkında Mekke dönemi gibi kısıtlı bilgiye sahibiz. Bundan dolayı halifelerin dönemlerini müstakil başlıklar halinde incelemek yerine mevcut bilgileri birarada zikredeceğiz. Kendisinin ön plana çıkmayıp, sade bir hayat sürdürdüğünü, öğrencilerinin sayılarına bakarsak hadis tedrisine daha çok önem verdiğini söyleyebiliriz.

Ebû Râfi’ Hz. Ömer devrinde İslâm ordusuyla birlikte Mısır’ın fethine katılmıştır.³⁹ Hz. Peygamber (s) döneminde (savaşta) pay olarak aldığı araziye Hz. Ömer döneminde seksen bin dinara satmıştır. Bu parayı ise Hz. Ali’nin yanına emanet olarak bırakmıştır. Ebû Râfi’in ölümünden sonra evlatları Hz. Ali’den babalarının emanetlerini almak üzere gelmişler; fakat

36 Ahmed, *el-Müsned*, XXXXV, 169 (h.no 27192)

37 Ahmed, *el-Müsned*, IXXXX, 282 (h.no 23857); İbn Hibbân, *es-Sahih*, XI, 233 (h.no 4877).

38 Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr el-Basrî (292/904), *el-Bahru’z-Zehhâr bi Müsnedi Bezzâr*, I-XV, thk. Mahfuzu’r-Rahman Zeynüllah, Mektebetü’l-Ulûm ve’l-Hüküm, Medine, 1988–2006, IX, 316 (h.no 3864).

³⁹ İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, IV, 252; İbn Kesîr, *Amâdü’d-Dîn Ebî’l-Fedâ İsmail b. Ömer (774/1373)*, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, I-XXI thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Daru’l-Hicr, byy, 2003, VIII, 254

aldıkları para eksik çıkmıştır. Hz. Ali'ye durumu iletince: “Zekâtı da hesap ettiniz mi?” diye sormuştur. Devamında ise “Zekâtı da hesaba katsa idiniz tam olduğunu görürdünüz. Siz Ali'nin yanında zekâtı verilmeyen malın olacağını mı sandınız?” demiştir.⁴⁰

Ebû Râfi' Hz. Ali'nin kâtipliğini yapmıştır. Oğlu Ubeydullah'ın da Hz. Ali'nin kâtipliğini yaptığı kaynaklarda geçmektedir.⁴¹ Ayrıca Hz. Ali ile birlikte Cemel ve Sıffin savaşına katılmıştır.⁴² Fakat bu bilgi bazı rivayetlerle çelişmektedir. Çünkü Ebû Râfi'in Hz. Osman devrinde veya Hz. Ali döneminin başında vefat ettiği kaynaklarda geçmektedir.

Ebû Râfi' 35/655 veya 40/660 yılında Kûfe'de veya Medine'de vefat etmiştir.⁴³ Buhârî Hz. Ali'nin şehit edilmesinden yani Ramazan H. 40'dan önce vefat ettiğini söylemektedir.⁴⁴ Vâkıdî Hz. Osman'ın vefatından sonra vefat ettiğini söylemiştir.⁴⁵ Muhammed b. Amr ise, Ebû Râfi'in Hz. Osman'ın hemen ardından vefat ettiğini söylemiştir.⁴⁶ Kaynaklarda geçen bu bilgiler H. 35'te vefat ettiği görüşünün daha güçlü olduğunu göstermektedir. Yaptığımız araştırmalar neticesinde Ebû Râfi'in nereye defnedildiğini tespit edemedik.

6. Ailesi

Abbas b. Abdulmüttalib'in kölesi olan Ebû Rafî, Hz. Peygamber'e (s) hediye edilmiştir. Bedir savaşı öncesinde iman ettiği halde Mekke'de kalmış, tahtadan su kapları işlemiştir. Hz. Abbas'ın onu Hz. Peygamber'e (s) hediye etmesi sonucu Medine'ye gelmiş ve Peygamber'in (s) hizmetine girmiştir. Köle olan Ebû Râfi'in bu dönemlerde evliliği veya anne-babası ile ilgili bir kayıt bulunmamaktadır.

İslam'ın kölelik müessesini tedrici olarak ortadan kaldırmasına örnek bir kişi olan Ebû Râfi' müjdeli bir haber sonucu azat edilmiş ve bununla birlikte hemen evlendirilmiştir. Kölelikten hürlüğe geçen bu safhada Ebû Râfi'; Hz. Peygamber'in (s) hizmetini gören Selma ile evlendirilmiştir.

⁴⁰ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. El-Huseyn (458/1065), *es-Sünenü'l-Kübra*, I-XI, thk. Alaadin b. Ali b. Osman, Dairetü'l-Maârifü'n-Nizâmiyye, Haydarabad, 1925, IV, 107–108; Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed (385/995), *es-Sünenü'd-Dârekutnî*, I-V, thk. Şuayb Arnaud, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2003, III, 7 (h.no 1975)

⁴¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, VIII, 254

⁴² İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 16 (r.no 55).

⁴³ Aydınlı, *Ebû Râfi'* DİA, X, 211.

⁴⁴ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, II, 23 (r.no 1564), Zehebi, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1347), *Târihu'l-İslam*, I-LIII, thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Dâru'l-Kitabu'l-Arabî, Beyrut, 1990-2000, III, 668;

⁴⁵ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 59; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VI, 102; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXXIII, 302.

⁴⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 74.

Selma Ümmü Râfi', Mevlâtu Safiyye bnt. Abdulmüttalib, el-Medenî, Ebû Râfi'in bilinen tek hanımıdır. Hz. Peygamber'in (s) halası Safiye bnt. Abdulmüttalib'in kölesi iken azat edilmiş gönüllü olarak Hz. Peygamber'in hizmetine geçmiş daha sonra Ebû Râfi'ile evlenmiştir.⁴⁷

Hz. Peygamber'in (s) azatlılarından olan Ebû Râfi' ile Hayber savaşı öncesinde evlenen Selma Hz. Peygamber ile birlikte Hayber savaşına katılmıştır.⁴⁸ Selma Hz. Peygamber'in Mariye'den doğan çocuğu İbrahim'in ebeliğini yapan kişidir. Bu doğumu müjdeleyen Ebû Râfi'ye Resulullah bir köle hediye etmiştir. Doğum hadisesi hicri 9. yılda gerçekleşmiştir.⁴⁹

Selma, Hz. Fatıma'nın civarında bulunmuş kendisinden hadis rivayet etmiştir.⁵⁰ Ayrıca Hz. Fatıma'nın çocuklarının doğumunda ebelik yapmıştır.⁵¹ Hz. Fatıma'nın vefatına yakın Hz. Ali ve Esmâ bnt. Amîs ile birlikte yıkanmasına yardım etmiştir.⁵² Ebû Râfi'in Hz. Ali'nin kâtipliğini yapması, Selma'nın Hz. Fatıma'ya olan bu yakınlığı ehli beytin hususiyetlerini bilmesi açısından önemlidir.

Hz. Aişe anlatmaktadır: Selma geldi, kocası Ebû Râfi'i kendisini dövdüğünden dolayı Hz. Peygamber'e şikâyet etti. Hz. Peygamber (s) Ebû Râfi'e: '*Onu neden dövüyorsun*' diye sordu. Ebû Râfi': '*Bana eziyet ediyor Ey Allah'ın Resulü*' şeklinde cevap verince Selma'ya: '*Ona niye eziyet ediyorsun*' diye sordu. Selma: '*Ona eziyet etmiyorum, Ebû Râfi' namaz kılarken sizin -Yellenince abdest almak gerekir- emrinizi ona söyledim*' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) gülererek: '*Ey Ebû Râfi', o sana eziyet etmiyor ki, ancak hayrı söylüyor*' demiştir.⁵³

Ebû Râfi'nin Selma'dan Ubeydullah isminde çocuğu olduğu kaynaklarda geçmektedir.⁵⁴ Selma'nın vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir.

⁴⁷ İbn Hibbân, *Sikât*, III, 184; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 710; Nevevi, *Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lügat*, I, 939; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, II, 102;

⁴⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 74;

⁴⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 212;

⁵⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXV, 196.

⁵¹ Nevevi, Ebû Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref (676/1277), *Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lügat*, I-IV, thr. Mustafa Abdulkadir Atâ, Beyrut, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, bty, I, 939, Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXV, 196.

⁵² İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, II, 102; Nevevi, *Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lügat*, I, 939, Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXV, 196.

⁵³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXV, 196-197.

⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 498; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 59.

Ebû Râfi' ardında Râfi', Hasan, Ubeydullah, Mu'temir (Muğire), Ali ve Selmâ adlı altı çocuk bıraktı.⁵⁵ Râfi'in ashab arasında adı geçmekle birlikte Allah Resulü ile sohbetinin olduğu bilinmemektedir.⁵⁶ Babasından üç adet rivayeti bulunmaktadır.

Ubeydullah ise Tabiûn'un vasatından sayılmıştır. Babasından en çok rivayeti (mükerrerleriyle birlikte 60 civarında) o yapmıştır. Ali b. Ebû Talib'in hilafeti döneminde kâtipliğini yapmıştır.⁵⁷

Ali b. Ebû Râfi' Hz. Peygamber döneminde doğmuş ve ismini Allah Resulü bizzat koymuştur. ⁵⁸ Babasından üç adet rivayeti bulunmaktadır.

Diğer çocukları hakkında ne yazık ki kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadık. Ebû Râfi'nin biyografisini kurgularken dağınık halde ve çok az bulunan bilgiler, çocuklarında daha da az durumdadır.

B. EBÛ RÂFİ'NİN ŞAHSİYETİ

Bu başlık altında Ebû Râfi'nin ahlakını, kişiliğini ve ilmî yönünü değerlendireceğiz. Kaynaklarda geçen bilgileri değerlendirirken mustakil başlıklar halinde inceleyecek kadar değil de genel bir değerlendirmeye yetecek kadar malzemenin olduğunu tespit ettik.

Zayıf yapılı bir kimse olan Ebû Râfi'in uzun yıllar Hz. Peygamber'in (s) yakın çevresinde bulunması ve aile fertlerine hizmet etmesi, onun ilim ve fazilette üstünlük kazanmasını sağlamıştır. Ebû Râfi'in hadis rivayetinde önemli bir yeri vardır. Doğrudan Resulullah'tan, ayrıca Resulullah'ın bazı hanımları ile Hz. Ebûbekir Hz. Ali ve Abdullah b. Mes'ûd'dan hadis rivayet etmiştir.⁵⁹

Ebû Râfi' Mekke ve Medine döneminde tahtadan oyduğu ev eşyalarıyla anılmıştır. Bir meslek olarak sürdürmese bile sahip olduğu bir zanaattan bahsedebiliriz. Hatta Mescid-i Nebî'nin minberini yaptığı nakledilmiştir.⁶⁰ Diğer taraftan soru sormaktan, düşüncesini ifade etmekten çekinmediğini de görmekteyiz. Ebû Leheb'e Bedir Savaşı'nda kendilerini mağlub eden şeyin melekler olduğunu söylemiş ve dayak yemiştir.

⁵⁵ Aydınli, *Ebû Râfi' DİA*, X, 211.

⁵⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 504.

⁵⁷ Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 19 (r.no 3632)

⁵⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, V, 67.

⁵⁹ Aydınli, *Ebû Râfi' DİA*, X, 211.

⁶⁰ Aydınli, *Ebû Râfi' DİA*, X, 211.

Allah Resulü'nden (s) gördüğünü ve işittiğini hayatına tatbik etmeye gayret etmiştir. Kendisiyle yetinmeyip diğer Müslümanların da bildiklerinden faydalanması konusunda gayretli davranmıştır. Resulullah (s) Ebû Râfi'ye namaz kılarken topuz yaptığı saçlarını dağıtmasını emretmiştir.⁶¹ Daha sonra Ebû Râfi Hz. Hasan'ı secdeye iken saçlarını topuz yapılmış olarak görünce görünce onu bu şekilde namaz kılmaktan alıkoymuştur.⁶²

Allah Resulü'nün vefatından sonra Mısır seferi ve bazı kaynaklarda Cemel ve Sıffin savaşlarında adı geçmektedir. Ebû Râfi' savaşlara katılmadıysa da talebelerinin sayısına bakarak daha çok hadis nakline önem verdiğini söyleyebiliriz. Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'e gösterdiği alakadan da bahsedebiliriz. Kendisi, eşi Selma ve oğlu Ubeydullah'ın Hz. Ali ve ailesine hizmet ettiğini tespit etmiştik.

1. Hadis Aldığı Sahabiler

Ebû Râfi' Bedir Savaşı sonrasında geldiği Medine'de Hz. Peygamber'in (s) hizmetine girmiş, azat edilip evlendikten sonra da kendisi ve eşi Selma ehl-i beytin civarında bulunmuşlardır. Allah Resulü'nün civarında bulunarak işitip görmesi Ebû Râfi'nin rivayetleri doğrudan Hz. Peygamber'den (s) nakletmesini sağlamıştır. Yine de Ebû Zer el-Ğıfârî, Abdullah b. Mes'ud, Hz. Ebubekir, Hz. Ali, Hz. Ömer'den kendilerinden naklettiğini açıkça beyan ederek hadis rivayet etmiştir. Bunların dışında herhangi birisinden öğrendiğini Hz. Peygamber'den (s) görmüş/işitmiş gibi naklettiğini söyleyebilecek herhangi bir bulguya rastlamadık. Aksine sahabeden İbn Abbas ona gelerek Hz. Peygamber'in (s) yaptıklarını sormuşlardır.⁶³

2. Râvîleri

Ebû Râfi' Hz. Peygamber'in (s) yanında bazı sahabeye göre daha fazla bulunması yönüyle sahabenin içerisinde öne çıkan isimlerdendir. Kimi zaman diğer sahabilerin ona gelip Hz. Peygamber (s) hakkında sorular sormaları bu durumu güçlendirmektedir. Mesela İbn Abbas Hz. Peygamber'in vefatından sonra Ebû Râfi'ye Allah Resulü'nde gördükleri hakkında sorular sormuş ve bunları yazmıştır.⁶⁴ İşittiği veya gördüğü hadisleri bir sonraki nesle

⁶¹ Abdurrezzak, Ebû Bekir Abdurrezzak b. Hemmam es-San'ânî (211/826), *el-Musannef*, I-XII, thk. Habiburrahman el-A'zamî, byy., ths, II, 183 (h.no 2291)

⁶² İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. İbrahim, (235/849), *el-Musannef*, I-XVI, ; thk. Muhammed Avvame, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad, 2004, I, 24.

⁶³ Aydınli, *Ebû Râfi' DİA*, X, 211.

⁶⁴ Aydınli, *Ebû Râfi' DİA*, X, 211.

aktarmada gayretli olan Ebû Râfi'den başta oğlu Ubeydullah b. Ebî Râfi' olmak üzere şu isimler hadis dinlemiştir:

a. Ubeydullah b. Ebî Râfi'(?) (عبيدالله بن أبي رافع)

Ubeydullah b. Ebî Râfi' el-Medenî. Ebû Râfi'nin oğludur. Babası Ebû Râfi ve kendisi Ali b. Ebî Tâlib'in kâtipliğini yapmış, ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ubeydullah ayrıca Ebû Hüreyre, annesi Ümmü Râfi'den hadis dinlemiştir. Kendisinden oğlu İbrahim, Muhammed, Büsr b. Said, Cafer b. Uteybe, Zeyd b. Ali b. Hüseyin hadis nakletmişlerdir. Ebû Hatim, İbn Hacer, Hatib el-Bağdâdî onun için *sika* demiş, İbn Hibbân ise *es-Sikât*'ına almıştır. Kütüb-i Sitte müelliflerinin tamamı kendisinden hadis nakletmişlerdir. Medine'de ikamet ettiği bilinmekle birlikte doğum ve vefat tarihleri belli değildir.⁶⁵

b. Ali b. Hüseyin b. Ali (r) (93/711) (علي بن حسين بن علي)

Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib. Zeyne'l-Âbidîn lakabıyla meşhur olan Ali b. Hüseyin Ebû'l-Hüseyin veya Ebû'l-Muhammed künyeleriyle tanınmıştır. Nisbesi ise el-Kureşî, el-Hâşimî'dir. Otuz beş yılında Medine'de doğmuş, babası Hüseyin b. Ali dışında Cabir b. Abdullah, Ebû Râfi', Ubeydullah b. Ebî Râfi'den hadis dinlemiştir. Kendisinden Muhammed Bâkır, Zeyd b. Ali, Cafer-i Sâdık, Abdullah b. Ukayl hadis nakletmişlerdir. İbn Ebî Şeybe onu en sahih saydığı (Zühri-Ali b. Hüseyin) senedinde zikretmiştir. Hâkim *el-Müstedrek*'inde kendisinden hadis naklederken İbn Şihab ez-Zührî *ehli beyt içerisinde ondan daha faziletlisini tanımadım* diyerek anmıştır. Yakub b. Süfyan, otuz üç senesinde doğduğunu söylemiş, Zühri ise babası Hz. Hüseyin ile birlikte şehid edildiğini ve yirmi üç yaşında olduğunu belirtmiştir. Ali b. El-Medenî, Ebubekir b. Ebî Şeybe ve Ebû Nuaym doksan iki yılında, Yakub b. Süfyan ise doksan üç yılında Enes b. Malik ile aynı senede vefat ettiğini nakletmiştir.⁶⁶

c. Şurahbil b. Sa'd (123/741) (شراحبيل بن سعد)

Ebû Said el-Hitmî, el-Medenî. Cabir b. Abdullah, Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib, Zeyd b. Sabit, Ebû Rafi, Abdullah b. Abbas'tan ve daha birçok sahabeden hadis dinlemiştir. Kendisinden ise İsmail b. Ümeyye, Hakem b. Abdurrahman, Ziyâd b. Sa'd, Dahhâk b. Osman gibi kişiler hadis nakletmiştir. Ali b. el-Medenî Süfyan b. Uyeyne'nin Şurahbil için: "*Meğaziyi ondan daha iyi bilen birisi gelmemiştir*" dediğini nakleder. Yahya b. Maîn ise

⁶⁵ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 34 – 36; İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 68.

⁶⁶ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 382 – 404.

zayıf olduğunu ancak hadisinin yazılabileceğini söylemiştir. Muhammed b. Sa'd ise çok yaşlandığını, hata ettiğini ve bundan dolayı bazı hadislerinin yanlış olduğunu belirtmiştir. İbn Hibbân Şurahbil'i *es-Sikât*'ında anmıştır. Yüz yirmi üç yılında vefat ettiği söylenmiştir. Buhâri, İbn Mâce, Ebû Davud kendisinden hadis nakletmişlerdir.⁶⁷

ç. Selmâ Ümmü Râfi'(?) (سلمى أم رافع)

Selma Ümmü Râfi', Hâdimu'n-Nebî, Mevlâtu'n-Nebî ve Safiyye bnt Abdulmüttalib, el-Medenî, Ebû Râfi'nin bilinen tek hanımıdır. Hz. Peygamber'in halası Safiye bnt. Abdulmüttalib'in kölesi iken azat edilmiş gönüllü olarak Hz. Peygamber'in hizmetine girmiş daha sonra Ebû Râfi' ile evlenmiştir.⁶⁸ Ebû Râfi' ile Hayber savaşı öncesinde evlenen Selma Hz. Peygamber ile birlikte Hayber savaşına katılmıştır.⁶⁹ Selma Hz. Peygamber'in Mariye'den doğan çocuğu İbrahim'in ebeliğini yapan kişidir.⁷⁰

Selma, Ebû Râfi'den başka hizmetinde bulunduğu Hz. Fatıma'dan hadis rivayet etmiştir.⁷¹ Kendisinden ise oğlu Ubeydullah hadis nakletmiştir. Vefat tarihi kaynaklarda geçmemektedir.

d. Süleyman b. Yesâr (100/718) (سليمان بن يسار)

Süleyman b. Yesâr el-Hellâlî, Ebû Eyyüb, Ebû Abdurrahman, el-Medenî, Hz. Peygamber'in hanımı Meymune'nin azatlısıdır. Ata b. Yesâr ve Abdulmelik b. Yesâr'ın kardeşidir. Ebû Râfi', Abdurrahman b. Cabir b. Abdullah, Ebû Said el-Hudri, Ebû Hüreyre ve diğer bazı sahabeden hadis işitmiştir. Kendisinden kardeşi Ata b. Yesâr, Üsâme b. Zeyd, Haris b. Abdurrahman b. Ebî Zibâb, Zeyd b. Eslem gibi kişiler hadis dinlemişlerdir. Zühri onu *Medine'nin âlimlerinden*, Abdurrahman b. Ebî Zinâd ise babasından naklen *Said b. El-Müseyyeb'ten daha fakih* görmüşlerdir. Yahya b. Maîn Ebû Zür'a *sika* demişlerdir. *Senetü'l-Fukaha* diye adlandırılan doksan dört yılında Ebubekir b. Abdurrahman, Said el-Müseyyeb ve Süleyman b. Yesâr vefat etmiştir. Heysem b. Adî yüz yılında vefat etti derken, yüz üç veya yüz dört diyen de olmuştur.⁷²

⁶⁷ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 413–414; İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IV, 365.

⁶⁸ İbn Hibbân, *Sikât*, III, 184; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 710; Nevevi, *Tehzîbu'l-Esmâ*, I, 939; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, II, 102.

⁶⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 74;

⁷⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 212;

⁷¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXV, 196.

⁷² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 100–101.

e. El-Hasan b. Ali b. Ebû Râfi' (?) (الحسن بن علي بن أبي رافع)

El-Hasan b. Ali b. Ebû Râfi'el-Kureşî, el-Hâşimî, el-Medenî. Dedesi Ebû Râfi'den, babası Ali b. Ebû Râfi'den ve Bükeyr b. Abdullah'tan hadis rivayet etmiştir. Dahhâk b. Osman ve Bekir ibnü'l-Eşçe kendisinden hadis nakletmişlerdir. Nesai onun için *sika* derken, İbn Hibbân *es-Sikât*'ına almıştır. Nesai, Ebû Davud'ta rivayetleri yer almaktadır.⁷³

f. Amr ibnu'l-Şerîd (?) (عمر بن الشريد)

Ebû'l-Velîd Amr ibnu'ş-Şerîd es-Sekâfi, et-Tâifi. Doğum ve vefat tarihi belli değildir. Babasından, İbn Abbas'tan ve Ebû Râfi'den hadis dinlemişlerdir. Kendisinden ise Zührî, İbrahim b. Meysere ve diğer Sekâfi ehli hadis nakletmiştir. Buhârî ve Müslim'de rivayetleri bulunmaktadır.⁷⁴

g. Saîd el-Makbûrî, (123/741?) (سعيد المقبوري)

İbn Ebû Saîd el-Medenî, İbn Keysan el-Makbûrî. Ebû Hüreyre, Hz. Aişe gibi sahâbilerden hadis dinlemiştir. Kendisinden İbn Ebû Zi'b, Malik b. Enes hadis dinlemiştir. Muhammed b. Sa'd, en-Nesâi, Ali b. El-Medîni onun hakkında *sika* demişlerdir. Ebû Hâtim ise *sadûk* demiştir. Vakîdî ve Muhammed b. Sa'd h. 123 yılında öldüğünü; Nuh b. Hubeyb h. 118 yılında; Ebû Ubeyd Kasım b. Selâm h. 125 yılında; Halife b. Haydat ise Amr b. Dinar ile aynı yılda h. 126 yılında vefat ettiklerini savunmuştur.⁷⁵

ğ. Ebû Said el-Makburi (123/741) (أبو سعيد المقبري)

İsmi Keysan olan Ebû Said el-Makburi, Ümmü Şerik'in azatlısıdır. Bir rivayete göre Hz. Ömer kendisini mezar kazmakla görevlendirdiğinden bu lakabı almıştır. Ebû Râfi', Hz. Ali, Ebû Hüreyre ve bir kısım Medine ashabını gördü. Kendisinden başta oğlu Said b. Ebû Said, Muhammed b. Aclân, Sabit b. Kays hadis nakletmişlerdir. Vâkîdî *sika*, *kesiru'l-hadis* diyerek anmış ve yüz yılında Ömer b. Abdulaziz döneminde vefat ettiğini söylemiştir. Kütüb-i Sitte'nin tamamında hadisleri bulunmaktadır.⁷⁶

⁷³ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IV, 123; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, VI, 218–219.

⁷⁴ Nevevî, *Tehzibu'l-Esmâ*, I, 532 (r.no 451).

⁷⁵ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IV, 286–287; İbn Ebû Hâtim, Muhammed b. İdrîs b. Münzir er-Râzî (277/890), *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, I-IX, İhyau't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, bty., IV, 57.

⁷⁶ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 340; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIV, 240–241.

h. Atâ b. Yesâr (94/712) (عطاء بن يسار)

Atâ b. Yesâr el-Hellâli Ebû Muhammed el-Medeni, Hz. Peygamber'in eşi Meymune'nin azatlısıdır. Süleyman ve Abdullah b. Yesâr'ın kardeşidir. Übeyy b. Ka'b, Üsame b. Zeyd, Cabir b. Abdullah, Ebû Râfi' ve diğer bazı sahabilerden hadis nakletmiştir. Zeyd b. Eslem, Safvan b. Süleym, Şerîk b. Abdullah gibi raviler kendisinden hadis nakletmiştir. Seksen üç yaşında iken İskenderiye'de doksan dört yılında vefat ettiği görüşü tercih edilmekle birlikte Heysem b. Adî doksan yedi yılında vefat ettiğini söylemiştir.⁷⁷

i. Fadl b. Ubeydullah (?) (الفضل بن عبيدالله)

Fadl b. Ubeydullah b. Ebû Râfi, el-Medenî. Ebû Râfi'in torunudur. Doğum ve vefat tarihi ile ilgili kayıtlara ulaşamadık. Babası Ubeydullah ve dedesi Ebû Râfi'den hadis dinlemiştir. Kendisinden ise Abbas b. Ebî Haddâş, oğlu Menbûz el-Medenî hadis rivayet etmiştir. İbn Hibban *es-Sikât*'ında Fadl'i almış iken Buhârî *et-Târihu'l-Kebîr*'inde kendisinden hadis rivayet etmiştir. Zehebi *sika* derken İbn Hacer el-Askalânî ise *makbûl* saymıştır.⁷⁸

i. Ali b. Rebah (114/732) (علي بن رباح)

Ali b. Rebah b. Kusayr b el-Kuşeyb b. Erde b. Hacer b. Cezîle, Ebû Abdullah veya Ebû Musa el-Misrî. Dârekutnî isminin Ali olduğunu ancak ismi tasğir ile Uleyy diye çağrıldığını belirtir. Ebû Râfi, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr gibi sahabilerden hadis dinlemiştir. Kendisinden Musa b. Ali, el-Haris b. Yezîd el-Hadremi, Yezid b. Kays, Şurahbil b. Şerîk gibi kişiler hadis nakletmiştir. İclî ve Yakub b. Süfyan onun tabiûndan ve *sika* olduğunu söylemiştir. İbn Hibban *es-Sikât*'ına almıştır. Ebû Said b. Yunus on beş yılında Yermük savaşı senesinde doğduğunu söylerken vefat tarihi için genel kabul yüz on dört yıldır. Kütüb-i Sitte müellifleri kendisinden hadis nakletmişler ancak Buhârî *Sahih*'inde değil de *Edebu'l-Müfred*'inde ondan hadis almıştır.⁷⁹

j. Ebû Esma (?) (أبو أسماء)

Ebû Esma, Abdullah b. Cafer'in azatlısıdır. Hz. Ali, Hz. Osman'dan hadis nakletmiştir. Kendisinden Zeyd b. el-Hubbâb hadis dinlemiştir. Buhârî ise Ebû Râfi, Esma b.

⁷⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XX, 125 – 127.

⁷⁸ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 295; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIII, 234.

⁷⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XX, 426- 430.

Ebubekir'den hadis aldığını ve Yakup b. Halid ve Muhammed b. Ebî Yahya'ya naklettiğini söylemiştir.⁸⁰

k. Halid b. Yezid (139/756) (خالد بن يزيد)

Halid b. Yezid el-Cumahî, Ebû Abdurrahman, el-Mısırî. Sabiğ oğullarının azatlısıdır. Ebû Rafî, Said b. Ebî Hellâl, Ata' b. Rebâh'tan hadis nakletmiştir. Sahabeden hadis işitmediği de kaynaklarda geçmektedir. Evzâi, Leys b. Sa'd, Abdullah b. Lehia, Yahya b. Eyyüb kendisinden nakletmiştir. Ebû Zûra İclî ve Nesai *sika* demiş, İbn Hibban ise *es-Sikât*'a almıştır. İbn Yunus yüz otuz dokuz senesinde vefat ettiğini söylemiştir.⁸¹

l. Abdurrahman ibnü'l-Haris (43/663) (عبد الرحمن بن الحارث)

Abdurrahman ibnü'l-Haris b. Hişam İbnü'l-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum, el-Kureşî, el-Mahzûmî. Ebû Muhammed künyesiyle de bilinmektedir. Hz. Peygamber (s) döneminde dünyaya gelmiştir. Hz. Osman'ın kendilerini Kuran'ın çoğaltılmasıyla görevlendirdiği kişilerden birisidir. Başta babası Haris b. Hişâm olmak üzere, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Aişe'den rivayetleri bulunmaktadır. Kendisinden Ebubekir b. Aburrahman, Ömer b. Abdurrahman, İkrime b. Halid el-Mahzumi rivayette bulunmuşlardır. El-İclî *sika* diye anarken Dârekutnî tabiunun yaşlılarından saymış, Ebû Abdullah el-Hâkim Sahabe'den olduğunu söylemiştir. Kırk üç yılında vefat etmiştir. Kütüb-i Sitte'nin tamamında hadisleri yer almaktadır.⁸²

m. İkrime b. Abbas (105/723) (عكرمة البربري مول ابن عباس)

Ebû Abdullah, İkrime b. Abdullah el-Berberî el-Medenî. Abdullah b. Abbas'ın azatlısı, tabiûn neslinin önde gelen isimlerindedir. İbn Abbas Basra valisi iken İkrime kendisine hediye edilmiştir. İbn Abbas'ın vefatından sonra oğlu Ali İkrime'yi azat etti. İkrime başta İbn Abbas olmak üzere, Hz. Ali, Ebû Said el-Hudri, Ebû Râfi' gibi sahabilerden hadis dinlemiştir. Kendisinden çok sayıda öğrenci ilim almıştır, öne çıkanlar ise Eyyüb es-Sahtiyânî, el-Hâkim b. Ebbân, Halid b. el-Huzâi, Katâde b. Diâme'dir. İbn Hibban *es-Sikât*'ına almış, el-İclî, Ahmed b. Hanbel, Ebû Hatim er-Razî ise *sika* demişlerdir. Yirmi bir yılında doğan İkrime, yüz dört veya yüz beş yılında vefat etmiştir.⁸³

⁸⁰ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 575.

⁸¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VIII, 209–210.

⁸² İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 79; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 39–46.

⁸³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 264–292.

ö. Ebû Ğatfan (?) (أبو غطفان بن طريف)

Ebû Ğatfan b. Tarîf veya b. Mâlik el-Mürri, el-Hicâzî. Adı Sad olup Said b. Zeyd, Ebû Rafî, İbn Abbas, Ebû Hüreyre'den hadis dinlediği bildirilmiştir. Kendisinden Abdullah b. Ubeydullah, Muhammed b. Zeyd el-Kureşî, Yakub b. Utbe, Musa b. Sa'd ve Medine'nin ikinci tabakasından bazı kişiler hadis nakletmiştir. Medine'de Ömer b. Abdulaziz'in evinin yakınında evinin olduğu nakledilmiştir. İbn Hibban *es-Sikât*'ına almış, Nesâî ise *sika* demiştir. Doğum ve vefat tarihi nakledilmeyen Ebû Ğatfan'dan gelen rivayetleri Müslim, Ebû Davud, Nesai ve İbn Mâce kitaplarına almışlardır.⁸⁴

p. Muhammed b. Ali b. Hüseyin (114/732?) (محمد بن علي بن حسين)

Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib. Kerbela'dan sağ kurtulan Ali b. Hüseyin'in oğludur. Baba tarafından Hz. Hüseyin, anne tarafından Hz. Hasan'ın torunudur. İlmî yarıp derinliklere ulaşan manasındaki *bakuru'l-İlm*'in kısaltılmış hali olan *Bâkır* lakabını almıştır. Küçük yaşlarda Kerbela'ya şahid olan Muhammed b. Ali başta babasından olmak üzere, Cabir b. Abdullah, Ebû Said el-Hudrî, Said b. Müseyyeb, Muhammed b. Hanefiyye'den hadis nakletmiştir. Fakat bu rivayetlerinin bir kısmında irsal bulunmaktadır. Nitekim Ebû Râfi'den değil de oğlu Ubeydullah'tan hadis aldığı halde senedde Ubeydullah'ın ismi anılmamıştır. Kendisinden Cafer-i Sadık, Cabir b. Yezîd, Amr b. Dinar, Ubeydullah b. el-Velîd hadis nakletmiştir. İbn Hibban *es-Sikât*'ına almış, Nesai tabiûn fukahası arasında zikretmiş, Ahmed b. Hanbel *Ümmü Seleme'den hadis aldığı doğru değildir* derken, İclî, Hâkim ve Zehebi *sika* demişlerdir. Elli altı yılında doğduğu söylenen Muhammed b. Ali'nin vefatı ihtilaflıdır. Ağır basan görüş yüz on dört yıldır.⁸⁵

r. Bekr b. Abdullah (106/724?) (بكر بن عبدالله المزني)

Bekr b. Abdullah el-Mizzinî, Ebû Abdullah el-Basrî. Alkame b. Abdullah'ın kardeşidir. Enes b. Malik, Abdullah b. Ömer, Ebû Said el-Hudrî, Ebû Râfi, İbn Abbas'tan hadis dinlemiş ve Mubarek b. Fudâle, Süleyman b. Tarhân, Humejd b. Hilal başta olmak üzere bir çok talebesine nakletmiştir. Ali b. el-Medenî *insanların hayırlılarından* diye anarken, Yahya b. Main, Ebû Züra, Nesai *sika* demişlerdir. Muhammed b. Sa'd ise *hucet* diyerek anmıştır. Ali b. el-Medenî ve Buhârî'ye göre yüz altı yılında vefat etmiştir. Yahya b.

⁸⁴ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 567; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 177.

⁸⁵ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVI, 136 – 141.

Bükeyr ve diğer bazı alimler yüz sekiz yılını öne sürmüşlerdir. Kütüb-i Sitte'nin tamamında rivayetleri bulunmaktadır.⁸⁶

s. Katâde b. Diâme (117/735) (قتادة بن دعامة)

Katâde b. Diâme b. Katâde b. Azîz b. Amr b. Rebîa b. Amr b. Hâris es-Südûs b. Şeybân. Ebu'l-Hattab künyesiyle bilinen Katâde Basra'lıdır. Gözleri ama olan Katâde zamanının en büyük alimlerinden birisi olarak yaşamıştır. Enes b. Malik'in yanı sıra akranı olan birçok kişiden hadis almıştır. Hasan-ı Basri, Said b. Müseyyeb, İkrime b. ibn Abbas, Muhammed b. Sirin bunlardan sadece birkaçıdır. Hammad b. Seleme, Said b. Beşîr, Hişam b. Ebû Abdullah kendisinden hadis nakleden talebelerinden bazılarıdır. Ebû Râfi' ile görüşmesi mümkün olmayan Katade'nin ondan yaptığı rivayetlerde Ubeydullah isminin yer almaması senedlerin sağlamlığını etkilemiştir. Hâkim en-Nisâbûrî *Müsterdek*'te kendisinden hadis almış ve *imam, hafız, sika* demiştir. Ahmed b. Hanbel ise *Basra'nı en kuvvetli hafızlarından* diyerek anmıştır. Yahya b. Main altmış yılında doğduğunu belirtirken, yine Yahya b. Main başta olmak üzere birçok âlim yüz on yedi yılında vefat ettiğini söylemişlerdir. Yüz on sekiz yılını söyleyenler de olmuştur. Kütüb-i Sitte'nin tamamında hadisleri yer almaktadır.⁸⁷

ş. Abdurrahman b. Abdullah (?) (عبدالرحمن بن عبدالله)

Ebû Râfi'den hadis rivayet eden Abdurrahman b. Abdullah hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Şu haliyle ravimiz hayatı ve hadisçilgi yönüyle *meçhuldür*.

⁸⁶ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IV, 74; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, IV, 216–219.

⁸⁷ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 321; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIII, 498- 517.

İKİNCİ BÖLÜM

EBÛ RÂFİ'NİN RİVAYETLERİ

VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A. EBÛ RÂFÎ'NİN RİVAYETLERİ

Ebû Râfi'nin hadis rivayetinde önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber'in yanında bulunarak birçok hadiseye şahitlik ederek nakletmiştir. Ayrıca diğer sahabilerden yaptığı rivayetlerle hadis müdevvenatına katkıda bulunmuştur. İbn Hazm, Ebû Râfi'nin rivayetlerinin sayısının altmış sekiz olduğunu belirtmiştir.⁸⁸ Ancak yaptığımız tahric çalışması sonucunda bu sayının –mükerrerleri hariç tutarak- yetmiş sekiz olduğunu tespit ettik. Ebû Râfi'in hadis rivayetinde *Mukillûn* arasında sayıldığını söyleyebiliriz.

Ebû Râfi'den nakledilerek bize ulaşan hadisleri değerlendireceğimiz bu bölümde öncelikle rivayetleri tek tek inceleyecek, ikinci başlıkta ise genel bir inceleme ve değerlendirmede bulunacağız. Hadisleri incelerken esas kabul ettiğimiz hadisin metnini ve tercümesini vereceğiz. Tahricinde ise esas metnin yanında “ayrıca bkz.” ifadesiyle diğer kaynaklara işaret edeceğiz. Esas kabul ettiğimiz metni sıhhat durumuna, ulaştığı en erken kaynağa, metnin içeriğine bağlı olarak belirleyeceğiz. Diğer rivayetlerde yer alan farklı bilgilere de işaret edeceğiz. Hadisi sened ve metin açısından inceleyeceğimiz “açıklama” bölümünün ardından tespit ettiğimiz şahidlerinden birisini de araştırmamıza dâhil edeceğiz. Asıl rivayetlerle karışmasını engellemek için şahid metni ile asıl metnin karakter boyutunu ve kalınlığını farklı tutacağız. Şahid hadisin tercümesini verdikten sonra işaret etmemiz gereken bir bilgi var ise bunu şahid metnin ardından yazacağız.

1. İman

1— حَدَّثَنَا أَبُو حُصَيْنٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْفَاضِي، وَالْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْرِي، قَالَا: ثنا يَحْيَى الْحَمَّانِيُّ، ثنا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، مَوْلَى عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا إِلَى الْيَمَنِ، فَعَقَدَ لَهُ لِيَوَاءَ، فَلَمَّا مَضَى، قَالَ: " يَا أَبَا رَافِعٍ، الْحَقُّهُ وَلَا تَدْعُهُ مِنْ

⁸⁸ İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Esmâu's-Sahâbe ve Mâ li Küllü Vahid mine'l-Aded*, thk. Abdulhamid es-Sa'dî, Riyad, bty, s.37.

خَلْفِهِ، وَلِيَقْفَ وَلَا يَلْتَفِتَ حَتَّىٰ أَجِيئَهُ، وَأَتَاهُ فَأَوْصَاهُ بِأَشْيَاءَ، فَقَالَ: " يَا عَلِيُّ، لِأَنَّ يَهْدِيَ اللَّهُ عَلَىٰ يَدِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ
مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ "

Ebû Râfi': Allah Resulü (s) Ali'yi Yemen'e gönderdi. Kendisine bir de sancak verdi, Ali gidince, Allah Resulü (s): "Ey Ebû Râfi', ona yetiş ve onun arkasından ayrılma. O (Ali) beklesin ve ben gelinceye dek dönmesin. Sonra Allah Resulü (s) onun yanına geldi ve bazı nasihatlerde bulundu ve: 'Ey Ali, Allah'ın senin aracılığınla birisini hidayete ulaştırması güneşin üzerine doğduğu şeylerin tamamından hayırlıdır.' buyurdu."⁸⁹

Açıklama:

Ebû Râfi'den kaynaklarda iki kere tekrar eden rivayetin her iki senesinde de zayıflık bulunmaktadır. Yukarıdaki senede, Kays b. Rebî mechul, Yahya el-Himmâni⁹⁰ ise zayıftır. Hâkim'de geçen rivayette de Yahya b. el-Himmâni bulunmaktadır. Zehebî bu hadis hakkında sukût etmiştir. Diğer rivayetin senesinde ise Yezid b. Ziyad dışındakiler saduk ve sika, Yezîd ise *mechûlu'l-hal* durumundadır.

أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ دَرٍّ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَعَثَ عَلِيًّا بَعَثَ خَلْفَهُ رَجُلًا
فَقَالَ: اتَّبِعْ عَلِيًّا وَلَا تَدْعُهُ مِنْ وَرَائِهِ، وَلَكِنْ اتَّبِعْهُ وَخُذْ بِيَدِهِ، وَقُلْ لَهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَقِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيكَ، قَالَ: فَأَقَامَ
حَتَّىٰ جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَا تُقَاتِلْ قَوْمًا حَتَّىٰ تَدْعُوهُمْ "، قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: وَسَمِعْتُهُ أَنَا مِنْ يَحْيَىٰ بْنِ إِسْحَاقَ

İshak b. Abdullah b. Ebû Talha şöyle bildirmiştir: Resulullah (s) Hz. Ali'yi elçi olarak gönderdiğinde arkasından bir adam gönderdi ve dedi ki: "Ali'ye yetiş, onun ardından ayrılma, ona tabi ol ve emrine gir. Ayrıca Allah Resulü (s) şöyle dedi: 'Sana ulaşınca kadar dur' diye ilet." Hz. Ali Allah Resulü (s) gelinceye kadar durdu, Hz. Peygamber geldi ve şöyle buyurdu: "Bir kavmi İslam'a davet etmedikçe onlarla savaşma"⁹¹

Hadisin metnini tam karşılayan şahidi bulunmamaktadır.

2- حَدَّثَنِي عَمْرُو النَّاقِدُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ النَّضْرِ، وَعَبْدُ بْنُ مُهَيْدٍ وَاللَّفْظُ لِعَبْدِ، قَالُوا: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ
سَعْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

⁸⁹ Taberâni, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, IV, 181; Ayrıca bkz. Hâkim, Ebû Abdullah en-Neysâburî (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-V, Daru'l-Harameyn, Kahire, 1997, III, 588; Taberâni, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 316.

⁹⁰ Bkz. Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXI, 419.

⁹¹ Abdurrezzak, *el-Musannef*, V, 217.

المُسَوْر، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي، إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُونَ، وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتُدُونَ بِأَمْرِهِ، ثُمَّ إِنَّمَا تَخْلَفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ، يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ، وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ، فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ، حَبَّةٌ خَرْدَلٍ "، قَالَ أَبُو رَافِعٍ: فَحَدَّثْتُهُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، فَأَنْكَرَهُ عَلَيَّ، فَقَدِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ، فَنَزَلَ بِقَنَاةَ، فَاسْتَبَعَنِي إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَعُودُهُ، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ، فَلَمَّا جَلَسْنَا سَأَلْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، حَدَّثَنِيهِ كَمَا حَدَّثْتُهُ ابْنَ عُمَرَ، قَالَ صَالِحٌ: وَقَدْ تُحَدَّثُ بِنَحْوِ ذَلِكَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرٍ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْحَارِثُ بْنُ الْفَضِيلِ الْخُطَمِيُّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْمُسَوْرِ بْنِ مُحَرَّمَةَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَا كَانَ مِنْ نَبِيٍّ، إِلَّا وَقَدْ كَانَ لَهُ حَوَارِيُونَ، يَهْتَدُونَ بِهَدْيِهِ، وَيَسْتَنُونَ بِسُنَّتِهِ "، مِثْلَ حَدِيثِ صَالِحٍ، وَلَمْ يَذْكُرْ قُدُومَ ابْنِ مَسْعُودٍ، وَاجْتِمَاعَ ابْنِ عُمَرَ مَعَهُ

Ebû Râfi' Abdullah b. Mesud'dan Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Benden önce gelen hiçbir peygamber yoktur ki Allah, o peygambere uyan havariler ve sünnetine uyup emirlerini takip eden sahabe vermesin. Sonra (peygambere uyanlar) bir şekilde yoldan uzaklaşırlar, yapmadıkları şeyi söyleyip kendilerine emredilmeyeni yaparlar. Kim onlarla eliyle cihad ederse mümindir, kim onlarla diliyle cihad ederse mümindir, kim onlarla kalbiyle mücadele ederse mümindir ki bunun ardından hardal tanesi kadar bile imandan bir parça yoktur. " Ebû Râfi': Bu hadisi Abdullah b. Ömer'e söylediğimde kabul etmedi. Abdullah b. Mesud, mızrağına dayanarak geldi. Abdullah b. Ömer peşinden gelmemi isteyerek İbn Mesud'un yanına gitti, ben de arkasından vardım. İbn Mesud'un yanına oturduğumuzda bu hadisi sordum, Abdullah b. Ömer'e naklettiğim gibi bana nakletti.

Salih Ebubekir b. İshak – İbn Ebû Meryem – Abdulaziz b. Muhammed – Haris ibnu'l-Fudayl – Cafer b. Abdullah b. el-Hakem – Abdurrahman b. Misver – Ebû Râfi' – İbn Mesud

senediyle Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*Hiçbir peygamber yoktur ki rehberliğine tabi olan, sünnetini takip eden havarileri olmasın.*” İbn Mesud'un gelişini ve Abdullah b. Ömer'in onunla bir araya gelmesini anmamıştır.⁹²

Açıklama:

Kaynaklarda bol miktarda geçen bu hadisin birkaç senesinde Ebû Râfi' yer almaktadır. Senedi muttasıl, ravileri sika olan rivayetin mükerreri bol miktardadır. Ancak İbn Mesud'dan Ebû Rafi dışında nakleden bulunmamaktadır. Bu hadis başka bir sahabîden de nakledilmemiştir. Ebû Râfi' dokuz tane rivayetinde başka bir sahabe rividen nakilde bulunmamaktadır. İbn Mesud'dan sadece bu hadisi nakletmiştir.

حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَامِرِ بْنِ السَّمْطِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيَكُونُ أَمْرَاءُ بَعْدِي يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ

İbn Mesud Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu bildirmiştir: “*Benden sonra yöneticiler, yapmadıklarını söyleyecekler, kendilerine emredilmeyeni yapacaklardır.*”⁹³

Hadisin şahidi sayılabilecek yukarıdaki rivayet İbn Mesud'dan nakledilmiştir. Ancak hadisin metninde sahabe-havari yerine emirler lafzı geçmektedir. Bu rivayet de muttasıl sened ve güvenilir raviler aracılığıyla nakledilmiştir.

2. İlim

3 - حَدَّثَنَا سَفِيَانُ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مَتَكْتًا عَلَى أَرِيكَتِهِ، الْأَمْرُ مِنْ أَمْرِي مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ، وَنَهَيْتُ عَنْهُ، فَيَقُولُ: لَا نَدْرِي، مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ "

Ebû Râfi'den Resulullah (s) şöyle buyurmuştur: “*Sizden birini, yastığına yaslanmış otururken benim emrettiklerimden ve yasakladıklarımın bir husus hakkında 'bunu bilmiyorum, Allah'ın kitabında bulamadım ki tabi olayım' derken bulmayayım.*”⁹⁴

⁹² Müslim, *Kitabu'l-İmân*, 50; Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, VII, 387 (h.no 4379); Ahmed, *el-Müsned*, VII, 411 (h.no 4402); İbn Hibban, *es-Sahih*, XIV, 73 (h.no 6193)

⁹³ Ahmed, *el-Müsned*, VII, 374 (h.no 4363)

⁹⁴ Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 302 (h.no 23876); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 286 (h.no 23861); Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), *el-Câmiu's-Sahih*, I-V, thk. Ahmed Muhammed Şakir,

Açıklama:

Bu rivayeti iman veya i'tisâm başlığı altında da inceleyebiliriz. Tirmizi'nin değerlendirmesine tabi olduk. Hadis birçok sahabî üzerinden farklı senedlerle çeşitli kaynaklarda tekrar edilmektedir. Cabir b. Abdullah, Ebû Hüreyre, Mikdam b. Ma'di gibi sahabenin şevahidi bulunmaktadır. Şuayb Arnaud hadis hakkında : 'Senedi muttasıl, ravileri güvenilir' demiştir.

حَدَّثَنَا خَلْفٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَا أَعْرِفَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ أَتَاهُ عَنِّي حَدِيثٌ وَهُوَ مُتَكَبِّرٌ فِي أَرِيكَتَيْهِ، فَيَقُولُ: اتْلُوا عَلَيَّ بِهِ قُرْآنًا! مَا جَاءَكُمْ عَنِّي مِنْ خَيْرٍ قُلْتُهُ أَوْ لَمْ أَقُلْهُ، فَأَنَا أَقُولُهُ، وَمَا أَتَاكُمْ عَنِّي مِنْ شَرٍّ، فَأَنَا لَا أَقُولُ الشَّرَّ "

Ebû Hüreyre Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Sizden birini, yastığına yaslanmış otururken benim hadisim kendisine ulaşıp da ‘Kur’an bana yeter’ derken görmeyeyim. Size benden ulaşan hayırlı sözü ben söylemişimdir. Size ulaşan şer sözü ise ben söylememişimdir.”⁹⁵

3. Abdest, Gusül

4- قَالَ عَمْرُو، وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي هَلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي غَطَفَانَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: " أَشْهَدُ لَكُنْتُ أَشْوِي لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَطْنَ الشَّاءِ، ثُمَّ صَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ "

Ebû Râfi’: “ Bizzat (şahit oldum ki) Allah Resülü’ne koyunun karnından kızarttım (ikram ettim), sonra abdest almadan namazını kıldı”⁹⁶

Açıklama:

Allah Resülü’nün koyun etinden yiyip sonrasında abdest almadan namaza durduğunu bildiren hadisin şahid ve mütâbii bol miktardadır. Ebû Râfi’ bütün rivayetlerde yemeği hazırlayan olarak kendi ismini verir veya Allah Resülü’nü bu şekilde gördüğünü söyler. Senedi muttasıl olan rivayetin şahidleri arasında Abdullah b. Abbas, Cabir b. Abdullah, Ebû Hüreyre, Hz. Ebubekir’den gelen rivayetler bulunmaktadır.

Mektebetü’l-İslâmiyye, Kahire, bty., *Kitâbu’l-İlim*, 10 (h.no 2663); İbn Hibban, *es-Sahih*, I, 190 (h.no 13); İbn Kesîr, *Câmiu’l-Mesânid*, XIV, 12 (h.no 11572), 29 (h.no 11607)

⁹⁵ Ahmed, *el-Müsned*, XIV, 400(h.no8801)

⁹⁶ Müslim, *Kitabu’l-Hayz*, 95; Ayrıca bkz. İbn Ebû Şeybe, *Kitabu’t-Tahare*, 21 (h.no 533); Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 278 (h. no23855), XXXIX, 295 (h. no23867), XXXIX, 296 (h.no 23868); İbn Hibban, *es-Sahih*, III, 427. (h.no 1149)

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ كَتِيفَ شَاةٍ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ "

İbn Abbas: “Hz. Peygamber koyunun kürek bölgesinden yedi ve abdest almadan namaz kıldı” demiştir.⁹⁷ Ebû Râfi’den gelen rivayette karın bölgesi anılırken burada kürekleri anılmıştır.

5 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الْكُوْفِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بَكْرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. وَعَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي، لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَالِكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ "

Said b. Ebî Said el-Makbûri, Ebû Hüreyre’den: yine Ebû Râfi’ Hz. Ali’den naklettiklerine göre Resulullah (s) şöyle buyurmuştur: “*Ümmetime zor gelmeseydi her namaz için misvakı kullanmalarını emrederdim*”⁹⁸

Açıklama:

Ebû Râfi’in Hz. Ali’den rivayet ettiği hadisin senedi muttasıl, ravileri sikadır. Ebû Râfi’, Enes b. Malik, Cabir b. Abdullah, Ebû Hüreyre ve daha birçok sahabelen gelen tekrarı bulunmaktadır.

عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَالِكِ لِكُلِّ وُضُوءٍ، وَبِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ "، يَعْنِي: الْعَتَمَةَ

Ebu Hüreyre Allah Resulü’nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*Ümmetime zor gelmeseydi her namaz ve abdest için ve akşam yemeğinin ardından yani geceleyin misvak kullanmalarını emrederdim.*”⁹⁹ Sayıca çok fazla şahid ve mütâbii olan hadisin şahidlerinde misvakı her namazdan önce kullanma meselesinin dışında farklı bilgiler bulunmaktadır.

6 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي حَنِيفَةَ، قَالَ: قَالَ: نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ، قَالَ: أَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي عَمْرٍو، عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ،

" أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً "

⁹⁷ Buhârî, *Kitâbu 'l-Vudû*, 50.

⁹⁸ Ahmed, *el-Müsne'd*, II, 43 (h.no 607); Ayrıca bkz. Bezzâr, *el-Bahru 'z-Zehhâr*, II, 121.

⁹⁹ Abdurrezzak, *el-Musannef*, I, 557.

Ebû Râfi': "Allah Resulü (s) abdest alırken azalarını birer kere yıkardı" demiştir.¹⁰⁰

Açıklama:

Taberânî'de geçen rivayette *azalarını üçer, ikişer, birer kere yıkardı* şeklinde birden fazla uygulama şekli nakledilmiştir. Bezzâr'ın rivayetinde Ahmed b. Ebban zayıf görülmüştür. Sadece İbn Hibban sika saymıştır.¹⁰¹ Mütâbiler ve şahidlerle hasen sayılabilecek olan rivayet Dârekutnî ve Taberânî'de senedi muttasıl, ravileri sika olarak yer almıştır. Bol miktarda şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: "تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً"

İbn Abbas: "Hz. Peygamber (s) abdest alırken azalarını birer birer yıkardı."¹⁰² buyurmuştur. Buhari bu konu ile ilgili –yukarıdaki hadisin de geçtiği- üç bab açmış ve Allah Resulü'nün (s) abdest alırken azalarını birer kere, ikişer kere, üçer kere yıkamasıyla ilgili rivayetleri nakletmiştir.

7 - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَمَّتِهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي لَيْلَةٍ فَاعْتَسَلَ عِنْدَ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ غُسْلًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ اعْتَسَلْتَ غُسْلًا وَاحِدًا؟ فَقَالَ: " هَذَا أَطْهَرُ وَأَطْيَبُ أَوْ أَضْهَرُ وَأَنْظَفُ "

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: Allah Resulü (s) tüm hanımlarını bir gecede dolaştı ve her birinin yanında gusletti. Bunun üzerine dedim ki: "Ey Allah'ın Resulü, bir kez gusletmen yetmez mi?" Allah Resulü (s): "Bu daha pak, daha iyi, daha güzel ve daha temizdir." buyurmuştur.¹⁰³

Açıklama:

¹⁰⁰ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 316; Ayrıca bkz. Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 138 (h.no 264); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 318.

¹⁰¹ İbn Hibban, *Kitâbu's-Sikât*, VIII, 32.

¹⁰² Buhârî, *Kitâbu'l-Vudû*, 22.

¹⁰³ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, I, 269 (h.no 1571); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 288 (h.no 23862), 298 (h.no 23870), XXXXV, 166 (h.no 27187); İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (273/887), *Sünenü İbn Mâce*, I-II, Çağrı yay., İstanbul, 1992, *Kitâbu't-Tahare*, 102 (h.no 590)

Ebû Râfi'den gelen rivayet zayıftır. Ebû Dâvud Enes'ten gelen rivayetin daha güvenilir olduğunu söylemiştir.¹⁰⁴ Şuayb Arnaud bu hadis için *zayıf* demiştir. Şahidleriyle birlikte ancak hasen seviyesine yükselebilir. Ancak Ebû Râfi'in naklettiğinin aksine tek abdestle hanımları dolaşmayı bildiren rivayetler mevcuttur.

حَدَّثَنَا بُنْدَارٌ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي غُسُلٍ وَاحِدٍ "

Enes "Allah Resulü (s) hanımlarını bir gusül ile dolaşıyordu (en sonunda tek gusül aldı)." demiştir.¹⁰⁵ İbn Abdilberr, Enes b. Malik'ten gelen rivayet için "*Hüküm buna göredir, Ebû Râfi'den gelen rivayet istihbab bildirir*" demiştir.¹⁰⁶

8 — حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسَيْرِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ حَرَمَلَةَ الْعَبْدِيُّ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ " إِذَا تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ حَرَّكَ خَاتَمَهُ فِي إِصْبَعِهِ "

Ebû Râfi': "Allah Resulü (s) namaz için abdest aldığı anda parmağındaki yüzüğü oynattırdı." diye nakletmiştir.¹⁰⁷

Açıklama:

Taberânî'de geçen sened Ebû Râfi'den gelen rivayetler içerisinde en kuvvetli olanıdır. Fakat zayıflık derecesindedir. Diğer senetlerde ise Muhammed b. Ubeydullah geçmektedir.

حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَتَّابٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَضَّأْتُ عَلَيَّ فَحَرَّكَ خَاتَمَهُ.

Attâb Hz. Ali'nin abdest alırken yüzüğünü oynattığını bildirmiştir. Sahabenin abdest alırken yüzüğünü oynattığı ile ilgili İbn Ebû Şeybe mustakil bir bab açmıştır. Yukarıdaki hadis de bu babda geçmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 288 (h.no 23862)

¹⁰⁵ Tirmizî, *Kitâbu't-Tahâre*, 95.

¹⁰⁶ Mubarekî, Ebu'l-Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim (1353/1935), *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmiî't-Tirmizî*, I-X, nşr. Abdurrahman Muhammed Osman, Daru'l-Fikr, Beyrut, bty., I, 431-432.

¹⁰⁷ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 321 (h.no 956); Ayrıca bkz. İbn Mâce, *Kitâbu't-Tahare*, 54 (h.no 449); Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 143 (h.no 273); İbn Kesîr, *Câmiu'l-Mesânid*, XIV, 14 (h.no 11585)

¹⁰⁸ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, I, 370.

4. Namaz

9 - حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْمُحَوَّلِ، عَنْ أَبِي سَعْدٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: " مَرَّ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا سَاجِدٌ قَدْ عَقَصْتُ شَعْرِي، فَحَلَّهُ "، أَوْ قَالَ: فَنَهَانِي عَنْهُ

Ebû Râfi: "Allah Resulü (s) secde ederken bana rastladı, saçımı toplamışım, onu çözdü veya bunu yapmaktan beni menetti" demiştir.¹⁰⁹

Açıklama:

Senedindeki Şurahbil yaşlandığında çok hata etmesinden dolayı zayıf görülmüştür.¹¹⁰ Ancak Dârimî'nin rivayeti muttasıl sened ve güvenilir raviler ile ulaşmıştır. Şahid sayabileceğimiz rivayeti bir sonraki hadisten sonra her ikisi için birden ele alacağız. Bir sonraki rivayet Ebû Râfi'in bu hadisin doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

10 - عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ رَأَى أَبَا رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، وَحَسَنٌ يُصَلِّي قَائِمًا وَقَدْ غَرَزَ ضَفْرَتَهُ فِي قَفَاهُ، فَحَلَّهَا أَبُو رَافِعٍ، فَالْتَمَتَ إِلَيْهِ مُغْضَبًا، فَقَالَ لَهُ أَبُو رَافِعٍ: أَقْبِلْ عَلَى صَلَاتِكَ وَلَا تَغْضَبْ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " ذَلِكَ كِفْلُ الشَّيْطَانِ، يَقُولُ: مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ يَعْنِي مَغْرَزَ ضَفْرَتِهِ "

Ebû Said el-Makbûrî, Hz. Peygamber'in (s) azatlısı Ebû Râfi'i şöyle yaparken görmüştür: Ebû Râfi' Hz. Hasan'ı saçlarının örgülerini ensesinde topuz yapmış halde iken namaz kıldığını gördü ve Hz. Hasan'ın saçlarını çözdü. Hz. Hasan ona bakınca: "Öfkelenme ve namazına devam et. Çünkü ben Resulullah'ın (s): 'Bu, şeytanın minderi yani oturma yeridir' dediğini işittim" demiştir.¹¹¹

Açıklama:

¹⁰⁹ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, I, 370; Ayrıca bkz. İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, III, 464 (h.no 8118); Ahmed, *el-Müsned*, XXXIV, 279 (h.no 23856), XXXV, 164 (h.no 27184); Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (255/868), *Sünenü'd-Dârimî*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992, *Kitabu's-Salât*, 105 (h.no 1380); Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 332 (h.no 991)

¹¹⁰ Mizzi, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 422 (r.no 2717)

¹¹¹ Abdurrezzak, *el-Musannef*, II, 183 (h.no 2291); Ayrıca bkz. Abdurrezzak, *el-Musannef*, II, 183 (h.no 2290); Tirmizi, *es-Sünen*, II, 223 (h.no 384); İbn Hibban, *es-Sahih*, VI, 56 (h.no 2279)

Hadis, Allah Resulü'nün secdede iken saçın toplanması nehyini nakleden Ebû Râfi ile Hz. Hasan arasında geçen meseleyi içermektedir. Abdurrezzak'taki rivayet İmran b. Musa'nın zayıf olması nedeniyle zayıf görülmüştür. Tirmizi'deki rivayet daha kuvvetlidir.

Dokuz ve onuncu rivayet Ebû Râfi'nin muhatap olduğu hadiseleri içermektedir. Allah Resulü'nün (s) *namazda saçı topuz yapmaktan nehyettiğini* bildiren hadisler başka sahabeden nakledilmiştir. Her iki hadisin içeriğine uygun şu hadisi şahid olarak alabiliriz:

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَا تَعْقِصُ شَعْرَكَ فِي الصَّلَاةِ، فَإِنَّهُ كِفْلُ الشَّيْطَانِ "

Hz. Ali'den naklen Allah Resulü (s) şöyle buyurmuştur: “*Namazda iken saçını topuz yapma, çünkü orası şeytanın oturak yeridir.*”¹¹²

11 - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ رَافِعٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " سَلُوا اللَّهَ

حَوَائِجِكُمْ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ "

Ebû Râfi'Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*İhtiyaçlarınızı Allah'tan sabah namazında isteyin*”¹¹³

Açıklama:

Halid b. Yezid'in sahabeden hadis işitmediği nakledilmiştir.¹¹⁴ Buna göre rivayet munkatı sayılmaktadır. Bunun dışında senesinde sorun bulunmamaktadır. Hadisin şahidi bulunmamaktadır.

12 — حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْخَطَّابِ، حَدَّثَنَا مِنْدَلٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ

أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " كَانَ يَأْتِي الْعِيدَ مَا شِئًا، وَيَرْجِعُ فِي غَيْرِ الطَّرِيقِ الَّذِي ابْتَدَأَ فِيهِ "

¹¹² Abdurrezzak, *el-Musannef*, II, 185 (h.no:2995)

¹¹³ Bûsirî, Ahmed b. Ebubekir b. İsmail (840/1436), *İthafu'l-Hiyeretü'l-Mehere bi Zevâidi'l-Mesânidi'l-Aşere*, I-XI, thk. Ebû Abdurrahman Adil b. Sa'd, Mahmud b. İsmail, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1998, II, 364 (h.no 1896); Ayrıca bkz. İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî (852/1448), *el-Metâlibu'l-Âliye bi Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniye*, I-IX, thk. Sa'd b. Nâsır b. Abdulaziz, Riyad, Daru'l-Âsime, 1994, III, 251.

¹¹⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VIII, 209-210.

Ebû Râfi': "Allah Resulü (s) bayram günleri namaza yürüyerek gider ve dönüşü de gittiğinden farklı bir yoldan yapardı" demiştir.¹¹⁵

Açıklama:

Ebû Râfi'den gelen rivayetlerde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Bundan dolayı zayıf görülmüştür. Allah Resulü'nün bayram günü yaptığı fiilleri belirten rivayetler mevcuttur. Şahitleri, Hz. Ali, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Ömer'den gelen rivayetlerdir.

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْبَاكِسَائِيُّ، قَالَ: ثنا الْحَسَنُ بْنُ بَشِيرٍ، قَالَ: ثنا الْمُعَاوِيُّ بْنُ عَمْرَانَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْيَاسِ، عَنْ مُهَاجِرِ بْنِ مِسْأَرٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، " أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُخْرَجُ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا وَيَرْجِعُ مَاشِيًا فِي طَرِيقِ غَيْرِ الطَّرِيقِ الَّذِي خَرَجَ فِيهِ "

Âmir b. Said babasından şöyle bildirmiştir: "Allah Resulü (s) bayram günleri namaza yürüyerek gider ve dönüşü de gittiğinden farklı bir yoldan yürüyerek yapardı" demiştir.¹¹⁶

Hadisin şahidlerinin tamamında Allah Resulü'nün bayram günü musallaya yürüyerek gittiği nakledilirken, bir kısmında gidiş-dönüş yolunun farklılığı zikredilmiş bazılarında ise böyle bir bilgi yer almamıştır.

13 - حَدَّثَنَا غَسَّانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: نَا يُوسُفُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ: نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمُوَالِي، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: " بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةٍ، إِذْ ضَرَبَ شَيْئًا فِي صَلَاتِهِ، فَإِذَا هِيَ عَقْرَبٌ ضَرَبَهَا فَتَقَتَلَهَا وَأَمَرَ بِقَتْلِ الْعَقْرَبِ وَالْحَيَّةِ، وَالْفَأْرَةَ وَالْحِدَاةَ لِلْمُحْرِمِ "

Ebû Râfi' (r) şöyle bildirmiştir: "Allah Resulü (s) namazda iken bir şeye vurdu ve vurup öldürdüğü şey akrep idi. Ayrıca ihramlı iken akrep, yılan, fare ve çaylak öldürmeye müsaade etti."¹¹⁷

Açıklama:

Ebû Râfi'den tek sened üzere nakledilen hadiste Yusuf b. Nafi mechulu'l-hâl¹¹⁸, Ğassan b. Ubeydillah ise zayıftır.¹¹⁹ Bundan dolayı zayıf sayılmıştır. Allah Resulü'nün akreb

¹¹⁵ İbn Mâce, *Kitâbu İkâmetü's-Salât*, 162 (h.no 1300); Ayrıca bkz. Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, I, 318 (h.no 943); Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 326.

¹¹⁶ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, III, 321.

¹¹⁷ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 329.

¹¹⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXXIV, 414 (r.no 7710)

öldürdüğü kısmı müstakil hadis olarak yine Ebû Râfi'den naklen ulaşmıştır.¹²⁰ Ancak bu hadisin senesinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır ki yalanla itham edilmiştir.

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَفِظْتُ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ يَحْيَى أَخْبَرَهُ عَنْ صَمَّصِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ الْعُقْرَبِ وَالْحَيَّةِ

Ebû Hüreyre, Allah Resulü'nün namazda iken iki siyahı yani yılan ve akrebi öldürmeyi emrettiğini söylemiştir.¹²¹

Ebû Râfi'nin hadisinde Allah Resulü'nün (s) bir fiili yer alırken Ebû Hüreyre'den nakledilen hadiste kavli yer almaktadır. Namazda yılan ve akreb öldürülebileceği bilgisi her iki hadiste de yer almaktadır.

14 - عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، " أَنَّ عَلِيًّا، كَانَ يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ، بِسُورَةِ الْجُمُعَةِ، وَإِذَا

جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ، قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ "

Ebû Râfi' şöyle bildirmiştir: "Hz. Ali Cuma namazında Cuma suresi ve *İzâ Câneke'l-Munâfikun*'u (Munafikun suresi) okudu. Hz. Ali'nin okuduklarını Ebû Hüreyre'ye söylediğinde 'Allah Resulü (s) de böyle yapardı' dedi."¹²²

Açıklama:

Senedi muttasıl, ravileri güvenilir olan rivayette Ebû Râfi' Hz. Ali'nin Allah Resulü'nden (s) gördüğünü tekrar edişini nakletmiştir. Hz. Ali ve diğer sahabeden bol miktarda şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، وَبِهِزُّ، الْمُعْنَى، قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: بَهَزُّ فِي حَدِيثِهِ، أَخْبَرَنِي الْحَكَمُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقْرَأُ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ بِسُورَةِ الْجُمُعَةِ وَإِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ بِهِمَا "

¹¹⁹ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IX, 1 (r.no 14843), İbnü'l-Cevzi, Ebu'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali (597/1201), *ed-Duaîfa ve'l-Metrâkin*, I-III, nşr. Ebu'l-Fedâ Abdulkadı, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, II, 246 (h.no 2680)

¹²⁰ İbn Mâce, *es-Sünen*, II, 83 (h.no 1247)

¹²¹ Ahmed, *el-Müsned*, XII, 334. İhramlının öldürülebileceği hayvanlar için: Buhâri, *Kitabu'l-Hac*, 184

¹²² Abdurrezzak, *el-Musannef*, III, 180.

Muhammed b. Ali şöyle bildirmiştir: “Adamın birisi Ebu Hüreyre’ye ‘Hz. Ali Cuma namazında Cuma suresi ve *İzâ Câeke’l-Munâfikun*’u (Munafikun suresi) okudu.’ dedi. Ebu Hüreyre ise ‘Allah Resulü (s) de böyle yapardı’ diye cevap verdi.” demiştir.¹²³

15 - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ الْعُكْبِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْعَبَّاسِ: " يَا عَمُّ أَلَا أَصْلِكَ أَلَا أَحْبُوكَ أَلَا أَنْفَعُكَ " قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: " يَا عَمَّ صَلِّ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ، فَإِذَا انْقَضَتِ الْقِرَاءَةُ فَقُلْ: اللَّهُ أَكْبَرُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً قَبْلَ أَنْ تَرُكَعَ، ثُمَّ ارْكَعْ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا ثُمَّ اسْجُدْ فَقُلْهَا عَشْرًا ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ اسْجُدِ الثَّانِيَةَ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا قَبْلَ أَنْ تَقُومَ، فَبِكَ خَمْسٍ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ هِيَ ثَلَاثُ مِائَةٍ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ، فَلَوْ كَانَتْ ذُنُوبُكَ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ لَغَفَرَهَا اللَّهُ لَكَ " قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقُولَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ، قَالَ: " فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعْ أَنْ تَقُولَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ فَقُلْهَا فِي جُمُعَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعْ أَنْ تَقُولَهَا فِي جُمُعَةٍ فَقُلْهَا فِي شَهْرٍ، فَلَمْ يَزَلْ يَقُولُ لَهُ حَتَّى قَالَ: فَقُلْهَا فِي سَنَةٍ " قَالَ أَبُو عَيْسَى: هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ مِنْ حَدِيثِ أَبِي رَافِعٍ

Ebû Râfi’ anlatıyor: Allah Resulü (s) Hz. Abbas’a şöyle dedi: “*Ey amcacığım, sana iyilik yapayım mı? Sana bağışta bulunayım mı? Sana ikram edeyim im?*” Hz. Abbas ise: ‘Tabii ki Ey Allah’ın Resulü’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s): “*Ey Amca, dört rekat namaz kılarısın. Her rekâta fatihayla birlikte bir sure okursun. Bunları okuduktan sonra ayakta iken on beş kere ‘Allahu ekber velhamdulillahi ve Subhanallahi ve lâ ilâhe illallahi’ dersin. Sonra rükûa gidersin ve bunu on kere söylersin. Sonra rükûdan doğrulursun ve on kere bunu söylersin. Sonra secdeye gidersin ve secdede bunu on kere söylersin. Sonra secdeden başını kaldırırsın ve on kere bunu söylersin. Sonra ikinci secdeye gidersin ve bunu on kere söylersin. Sonra secdeden başını kaldırırsın ve ayağa kalkmadan bunu on kere daha söylersin. Bu her rekâta yetmiş beş eder. Dört rekâta ise üç yüz eder. Artık senin günahların Alic kumlarının sayısı kadar da olsa Allah seni bağışlar.* Hz. Abbas: ‘Ey Allah’ın Resulü,

¹²³ Ahmed, *el-Müsned*, XVI, 79 (h.no 10036)

bunu her gün yapmaya kimin gücü yeter?’ deyince Resulullah (s): ‘Her gün yapamazsan her Cuma bir kere yaparsın. Buna da gücün yetmezse ayda bir kere yaparsın.’ Senede bir kere yap diyene kadar Allah Resülü (s) söylemeye devam etti.”¹²⁴

Açıklama:

Hadisin senedindeki Musa b. Ubeyde *zayıf* görülmüştür.¹²⁵ Suyûtî, bundan dolayı senedi zayıf görmüştür.¹²⁶ Ancak şahidi Abdullah b. Abbas’tan gelen rivayetin senedi muttasıldır. Ayrıca Cafer b. Ebî Talib’ten gelen şahidi de bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بَشِيرِ بْنِ الْحَكَمِ، ثنا مُوسَى بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَدَنِيُّ، حَدَّثَنِي الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْعَبَّاسِ: " يَا عَبَّاهُ أَلَا أَعْلَمُكَ أَلَا أَمْنُحُكَ أَلَا أُخْبِرُكَ أَلَا أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ، إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ ذَنْبَكَ أَوْلَهُ وَآخِرَهُ، قَدِيمَهُ وَحَدِيثَهُ، سِرَّهُ وَعَلَانِيَتَهُ، صَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ، خَطَأَهُ وَعَمْدَهُ: أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ مِنْهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ، فَإِذَا فَرَعْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ أَوَّلَ رَكَعَةٍ قُلْتَ وَأَنْتَ قَائِمٌ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً، ثُمَّ تَرَكَعَ فَتَقُولُ وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُ وَأَنْتَ قَائِمٌ عَشْرًا، ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُ وَأَنْتَ جَالِسٌ عَشْرًا، ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُهَا عَشْرًا فَذَلِكَ خَمْسَةٌ وَسَبْعُونَ، تَفْعَلُ ذَلِكَ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فَلَوْ كَانَتْ ذُنُوبُكَ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ أَوْ رَمَلٍ عَالِجٍ غَفَرَهَا اللَّهُ لَكَ " ¹²⁷

Ebû Râfi’ anlatıyor: Allah Resülü (s) Hz. Abbas’a şöyle dedi: “*Ey amcacığım, sana iyilik yapayım mı? Sana bağışta bulunayım mı? Sana ikram edeyim im? Bunları yaptığın takdirde günahının evveli ve ahiri, eskisi ve yenisi, kasıtlı ve kasıtsız, küçüğü ve büyüğü, gizlisi ve açığı Allah tarafından bağışlanacaktır. Dört rekat namaz kılarsın. Her rekâta fatihayla birlikte bir sure okursun. Bunları okuduktan sonra ayakta iken on beş kere ‘Subhanallahi ve’l-Hamdülillahi ve lâ ilâhe illallahı vallahi ekber’ dersin. Sonra rükûa gidersin ve bunu on kere söylersin. Sonra rükûdan doğrulursun ve on kere bunu söylersin. Sonra secdeye gidersin ve secdede bunu on kere söylersin. Sonra secdeden başını kaldırırsın ve on kere bunu söylersin. Sonra ikinci secdeye gidersin ve bunu on kere söylersin. Sonra secdeden başını kaldırırsın ve ayağa kalkmadan bunu on kere daha söylersin. Bu her rekâta yetmiş beş eder. Dört rekâta bunu yaparsın. Artık senin günahların Alic kumlarının sayısı kadar da olsa Allah seni bağışlar.*

¹²⁴ Tirmizi, *Kitabu’s-Salât*, 350 (h.no 382); Ayrıca bkz. İbn Mâce, *es-Sünen*, II, 158 (h.no 1386); Taberani, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, I, 330 (h.no 987)

¹²⁵ Buhârî, *et-Târihu’l-Kebîr*, VII, 291.

¹²⁶ Suyûtî, Abdurrahman b. Ebubekir Celaleddin (911/1505), *el-Leâliu’l-Masnûa’ fi Ehâdisi’l-Mevzûa’*, I-II, thk. Ebû Abdurrahman Salih b. Muhammed, Daru’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrut, 1996, II, 34.

¹²⁷ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XI, 244 (h.no 11622)

Hadisin ilk kısmında Allah Resülü (s) amcası Hz. Abbas'a yapacağı şeyden bahsetmiş ve bunları yaptığı takdirde “*günahının evveli ve ahiri, eskisi ve yenisi, kasıtlı ve kasıtsız, küçüğü ve büyüğü, gizlisi ve açığı Allah tarafından bağışlanacaktır*” ifadesi Ebû Râfi'nin rivayetinden farklıdır. Ayrıca namazda söyleyeceği dua bu hadiste biraz farklıdır: ‘*Subhanallahi ve'l-Hamdülillahi ve lâ ilâhe illallahı vallahi ekber*’. Bunun dışında Ebû Râfi'den gelen metin ile uyumludur.

5. Ezan

16 – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، قَالَ: نَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَ: نَا شَرِيكَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ،

عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كَمَا يَقُولُ الْمُؤَدِّنُ، وَإِذَا بَلَغَ حَيَّ عَلَى

الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: " لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ "

Ebû Râfi' Allah Resülü'nün (s) şöyle yaptığını bildirmiştir: “Resulullah (s) ezanı dinlerken müezzinin dediklerini tekrarladı. *Hayyaalessalah* ve *Hayyaalelfelah*'ta ise *Lâ Havle ve lâ kuvvete illâ bi'llahi* derdi.”¹²⁸

Açıklama:

Asım b. Ubeyde zayıf görülmüştür.¹²⁹ Aynı hadisi ihtiva eden şahitleri muttasıl senedlerle nakledilmiştir. Çok fazla şahidi bulunmaktadır.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ: وَجَدْتُ هَذَا الْحَدِيثَ فِي كِتَابِ أَبِي بَحْطُطٍ يَدِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ وَهُوَ الْبُرْسَانِيُّ، قَالَ: أَنْبَأَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، أَنَّ عَيْسَى بْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَاصٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَاصٍ، قَالَ: إِنِّي لَعِنْدَ مُعَاوِيَةَ إِذْ أَدَّنَ مُؤَدِّنُهُ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: كَمَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ، حَتَّى إِذَا قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: " لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ "، فَلَمَّا قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: " لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ "، وَقَالَ بَعْدَ ذَلِكَ مَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَلِكَ

Alkame b. Vakkas demiştir ki: “Muaviye'nin yanında iken müezzin ezan okudu, Muaviye müezzinin dediklerini tekrarladı. Müezzin *Hayyaalessalah* dediğinde *Lâ Havle ve lâ kuvvete illâ bi'llahi*, *Hayyaalelfelah* dediğinde yine *Lâ Havle ve lâ kuvvete illâ bi'llahi* demiş,

¹²⁸ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehâr*, IX, 319 (h.no 3868); Ayrıca bkz. Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 314 (h.no 924)

¹²⁹ Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 500 (r.no 3014)

ezanın sonuna kadar müezzinin dediğini tekrar etmeye devam etmiştir. Sonunda ise Allah Resulü'nü (s) böyle söylerken işittim demiştir.¹³⁰

Hadisin şahitleri arasında Hz. Ömer, Hz. Aişe, Ebû Hüreyre, Ebû Said el-Hudrî, Muaviye ve daha birçok sahabenin nakilleri bulunmaktadır.

17 - حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرِ عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنِي مُعَمَّرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حَدَّثَنِي أَبِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: "رَأَيْتُ بِلَالَ يُؤَدِّنُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثْنَى مَثْنَى، وَيُقِيمُ وَاحِدَةً"

Ebû Râfi' anlatıyor: "Ben Bilal'in Allah Resulü'nün yanında ikişer ikişer ezan okuduğunu, birer birer de kameti getirdiğini gördüm"¹³¹

Açıklama:

Hadisin senedinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Bu yüzden yalanla itham edilen rivayetin pek çok şahidi bulunmaktadır. Allah Resulü (s) civarında bulunan sahabeden gelen nakiller hadisin senedinin zayıflığına rağmen metnini teyit etmektedir. Örneğin:

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: "أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُؤْتَرَ الْإِقَامَةَ، إِلَّا الْإِقَامَةَ"

Enes şöyle buyurmuştur: "Bilal'e ezanı çifter çifter, kâmeti ise ikâmet kısmı hariç, tek tek söylemesi emredildi."¹³²

6. Cenaze

18 - حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَلُولٍ الْبَصْرِيُّ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِي، ثنا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ شُرْحَبِيلَ بْنِ شَرِيكٍ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا رَافِعٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا، فَكَتَمَ عَلَيْهِ

غُفْرَ لَهُ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً، وَمَنْ حَفَرَ لِأَخِيهِ قَبْرًا حَتَّى يُجَنِّهَ فَكَاتَمَهَا أَسْكَنَهُ مَسْكَنًا مَرَّةً حَتَّى يُبْعَثَ"

¹³⁰ Ahmed, *el-Müsned*, XXVIII, 42, XXVIII, 105, XXXXV, 167.

¹³¹ İbn Mâce, *Kitabu'l-Ezan*, 6; Ayrıca bkz. Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 193 (h.no 923).

¹³² Buhârî, *Kitabu'l-Ezân*, 3.

Ali b. Rebâh Ebû Râfi'yi şöyle söylerken işitmiştir: "Allah Resulü (s) şöyle buyurmuştur: 'Kim bir ölüyü yıkar da onda gördüklerini anlatmazsa kırk tane büyük günahı silinir ve her kim (müslüman) kardeşi için bir kabir kazar da onun üstünü örterse o kimseye o ölüyü kıyamet gününe kadar bir meskene yerleştirmiş gibi ecir verilir'"¹³³

Açıklama:

Şurahbil'in sahabeyi görüp görmediği ihtilaflıdır. Bundan dolayı zayıf sayılmıştır.¹³⁴ Ancak aynı manayı ihtiva eden Hz. Aişe'den gelen şahidleri bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَلَامُ بْنُ أَبِي مُطِيعٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْجَزَّارِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ عَسَلَ مَيْتًا، فَأَدَّى فِيهِ الْأَمَانَةَ وَلَمْ يُفَسِّحْ عَلَيْهَا مَا يَكُونُ مِنْهُ، عِنْدَ ذَلِكَ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ، قَالَ: لِيَلِهِ أَقْرَبُكُمْ مِنْهُ إِنْ كَانَ يَعْلَمُ، فَإِنْ كَانَ لَا يَعْلَمُ، فَمَنْ تَرَوْنَ أَنْ عِنْدَهُ حَظًّا مِنْ وَرَعٍ وَأَمَانَةٍ "

Hz. Aişe Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Kim bir ölüyü yıkarda onda gördüğü halleri saklayıp kimseye söylemezse, günahlarından annesinden doğduğu gün gibi sıyrılır. Ölüyü, eğer biliyorsa en yakını, bilmiyorsa gınahtan sakınma ve emaneti korumaya kim daha riayet ediyorsa ona yıkattırın."¹³⁵

Hz. Aişe'den gelen rivayet Ebû Râfi'nin rivayetini tamamını içermemektedir. Hadiste ölüde görülen halin gizlenmesi ve bunun mükâfatı; ayrıca ölüyü yıkamaya kimin layık olduğunu bildirir.

19 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى أَبُو مُوسَى، وَمُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، قَالَا: نَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبَادِلَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ جَدَّتِهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَقِيعِ الْغَرْقَدِ، وَأَنَا أَمْشِي خَلْفَهُ، إِذْ قَالَ: " لَا هُدَيْتَ وَلَا اهْتَدَيْتَ، لَا هُدَيْتَ وَلَا اهْتَدَيْتَ، لَا هُدَيْتَ وَلَا اهْتَدَيْتَ، لَا هُدَيْتَ وَلَا اهْتَدَيْتَ "، قَالَ أَبُو رَافِعٍ: مَا لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: " لَسْتُ إِيَّاكَ أُرِيدُ، وَلَكِنْ أُرِيدُ صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ "، وَسُئِلَ عَنِّي، فَرَعَمَ أَنَّهُ لَا يَعْرِفُنِي، فَإِذَا قَبْرٌ مَرَّشَوْشٌ عَلَيْهِ مَاءٌ حِينَ دُفِنَ صَاحِبُهُ

¹³³ Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Kebîr*, I, 315 (h.no 929); Ayrıca bkz. Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 354, 362.

¹³⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 422 (r.no 2717)

¹³⁵ Ahmed, *el-Müsned*, XXXXI, 374.

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: "Allah Resulü'nün (s) arkasından onunla birlikte baki mezarlığında yürüyordum. Bu esnada şöyle buyurdu: '*Hidayet edilmedin, hidayete de ermedin; hidayet edilmedin, hidayete de ermedin; hidayet edilmedin, hidayete de ermedin.*' Bunun üzerine: 'Ne yaptım ki Ey Allah'ın Resulü?' diye sorunca, Allah Resulü (s): '*Seni kastetmedim bilakis şu kabirin içindekini kastettim, ona benim hakkımda sordular da beni bilmediğini söyledi.*' buyurdu. Kabrin üzeri defin esnasında serpilmiş sudan dolayı hala ıslaktı."¹³⁶

Açıklama:

Senedi muttasıl olan rivayette Abdülaziz b. Muhammed zayıf sayılmıştır.¹³⁷ Taberâni'de geçen rivayetin sıhhati de aynıdır. Şahidi bulunmamaktadır. İbn Mâce'de geçen rivayet ise metnin sadece son kısmıdır.

7. Zekat

20 - حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ عَلَى الصَّدَقَةِ فَقَالَ لِأَبِي رَافِعٍ: تَصَحَّبْنِي كَيْمَا تُصِيبَ مِنْهَا، فَقَالَ: لَا حَتَّى آتِيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ: " إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَحِلُّ لَنَا، وَمَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ "

Ebû Râfi'den şöyle nakledilmiştir: "Resulullah (s) Benî Mahzûm'dan birisini zekât toplamakla görevlendirmişti. O kişi: 'Bana arkadaşlık etsene; senin de hissen olsun bu işten' deyince Ebû Râfi': 'Allah Resulü'ne danışmadan olmaz' demiştir. Daha sonra Resulullah'a gelip bunu sormuş. Allah Resulü (s): '*Zekât bize (Muhammed'e ve ailesine) haramdır. Bir kavmin azatlısı onlardan sayılır (ona da haramdır)*' diye cevap vermiştir."¹³⁸

Açıklama:

¹³⁶ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 320 (h.no 3870); Ayrıca bkz. Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Kebîr*, I, 323, 324 (h.no 961, 964); İbn Mâce, *Kitâbu'l-Cenâiz*, 38 (II, 243)

¹³⁷ Mizzi, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVIII, 187 (r.no 3470)

¹³⁸ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, III, 104 (h.no 10801); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 289 (23863); Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 162 (27182), XXXIX, 300 (23872); İbn Hibban, *es-Sahih*, VIII, 88 (3293)

Senedi muttasıl, ravileri sika olan hadisin lâfzen farklı, mana olarak aynı olan birçok şahidi bulunmaktadır. Buhârî “*babü mevla'l-Kavmi min enfüsihim*” şeklinde mustakil başlık açmıştır.¹³⁹ Ebû Rafî'nin başından geçen hadiseyi aktaran rivayet yalnızca kendisinden nakledilmiştir.

حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ وَقَتَادَةُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ أَوْ كَمَا قَالَ

Enes b. Malik, Resulullah (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*Bir kavmin azatlısı onlardan sayılır.*”¹⁴⁰

21 - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِيُّ، وَزَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى السَّاجِيُّ، قَالَا: ثنا مُوسَى بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَسْرُوقِيُّ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَيْسَ فِيهَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسَاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَا فِيهَا دُونَ خَمْسِ دَوْدٍ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيهَا دُونَ خَمْسِ أَوْاقٍ صَدَقَةٌ "

Ebû Râfi'nin bildirdiğine göre Allah Resülü (s) Benî Mahzum'dan birisini zekât toplamaya göndermiş ve şöyle buyurmuştur: “*Beş veskten¹⁴¹ aşağısında (tahıllarda), beş zevdden¹⁴² azında (devede), beş ukayye olmayanda (gümüşte) zekât yoktur*”¹⁴³

Açıklama:

Ebû Râfi'den sadece bu senedle nakledilen hadisin senedi muttasıl olup ravileri güvenilirdir. Ebû Said el-Hudri, Enes b. Malik, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Ömer'den gelen birçok şahidi bulunmaktadır.

¹³⁹ Buhârî, *Kitâbu'l-Ferâiz*, 24.

¹⁴⁰ Buhârî, *Kitâbu'l-Ferâiz*, 24.

¹⁴¹ Vesk: Vesk veya Visk deve, katır veya merkebin yükü, bir şeyi bir şeye katmak anlamlarına gelir. Aynı zamandan altmış sa' ağırlığındaki yüküdür. Bu Hicazlılara göre üç yüz yirmi rıtl, Iraklılara göre ise dört yüz seksen rıtdır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fi Ğaribi'l-Hadîs*, V, 401.

¹⁴² Zevd: İkidenden dokuza kadar olan deve sürüsüne denir. Üçten dokuza kadar olduğu da söylenmiştir. Tekili kendi kökeninden olmayan kelimelerdendir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fi Ğaribi'l-Hadîs*, II, 426.

¹⁴³ Taberânî, *el-Mu'ce'mu'l-Kebîr*, I, 317 (h.no 933)

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَيْسَ فِيهَا دُونَ خَمْسِ دَرَاهِمٍ مِنْ الْإِبِلِ، وَكَانَ فِيهَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ "، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو، سَمِعَ أَبَاهُ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهَذَا

Ebû Said el-Hudri'den rivayetle Allah Resulü (s) “Beş adet zevdden(üç yaşını doldurmuş) deveden azında, beş veskten aşağısında (tahıllarda), beş ukiye olmayanda (gümüşte) zekât yoktur” buyurmuştur.¹⁴⁴ Buhârî bu hadisin de geçtiği bu konuda bir bab oluşturmuştur.

22 - حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَرَارِيُّ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَنبُوذُ رَجُلٌ مِنْ آلِ أَبِي رَافِعٍ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ، رُبَّمَا ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ، فَيَتَحَدَّثُ حَتَّى يَنْحَدِرَ لِلْمَغْرِبِ، قَالَ: فَقَالَ أَبُو رَافِعٍ: فَبَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْرِعًا إِلَى الْمَغْرِبِ، إِذْ مَرَّ بِالْبَقِيعِ، فَقَالَ: " أَفَّ لَكَ، أَفَّ لَكَ "، مَرَّتَيْنِ، فَكَبُرَ فِي ذَرْعِي وَتَأَخَّرْتُ، وَظَنَنْتُ أَنَّهُ يُرِيدُنِي، فَقَالَ: " مَا لَكَ؟ ! امْسِ "، قَالَ: قُلْتُ: أَحَدَّثْتُ حَدَّثًا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: " وَمَا ذَاكَ؟ "، قُلْتُ: أَفَفْتُ بِ، قَالَ: " لَا، وَلَكِنَّ هَذَا قَبْرُ فُلَانٍ، بَعَثْتُهُ سَاعِيًا عَلَى بَنِي فُلَانٍ، فَعَلَّ نَمْرَةً، فَدَرَّعَ الْآنَ مِثْلَهَا مِنْ نَارٍ "، حَدَّثَنَا هَارُونُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ مَنبُوذِ رَجُلٍ مِنْ آلِ أَبِي رَافِعٍ، أَخْبَرَنِي الْفَضْلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، فَذَكَرَهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: فَكَبُرَ ذَلِكَ فِي ذَرْعِي، وَقَالَ: قُلْتُ: أَحَدَّثْتُ حَدَّثًا؟ قَالَ: " وَمَا ذَاكَ؟ "، قَالَ: قُلْتُ: أَفَفْتُ

Ebû Râfi'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resulullah (s) ikinci namazını kıldıktan sonra Abdüleşhel oğullarının yanına gider akşam namazı vaktine kadar onların yanında sohbet ederdi. Ebû Râfi'diyor ki: Bir defa Resulullah (s), akşam namazına yetişebilmek için süratlice giderken Baki mezarlığına uğradık. Allah Resulü (s) bir mezarın yanında: “Yazık sana, yazık sana.” dedi. Allah Resulü'nün beni kastettiğini düşündüm ve ayaklarımdaki ağırlık arttı, geride kaldım. Resulullah: “Sana ne oluyor, yürüsene.” diye sorunca: “Bir şey mi yaptım Ey Allah'ın Resulü?”, Hz. Peygamber (s) “Ne oldu ki?” buyurunca “Bana yazıklar olsun dedin

¹⁴⁴ Buhârî, *Kitâbu'-z-Zekât*, 43.

Ey Allah'ın Resülü" demiştir. Allah Resülü (s) "*Burası filanın kabridir. Onu filan kavme zekât memuru olarak göndermişim. Zekât malları içerisinde çizgili bir kumaş çalmıştı. Şimdi onun kadar bir ateş ona azâb etmektedir*" buyurmuştur. Ebû Râfi'den gelen diğer rivayette *beni kastettiğini düşündüm, geride kaldım* ifadesi geçmemektedir.¹⁴⁵

Açıklama:

Ebû Râfi'nin yalnız başına iken Allah Resülü'nden işittiği/gördüğü hadislerden bir tanesidir. Kendisinden başka bir sahabiden bu rivayet nakledilmemiştir. Senedi muttasıldır, ravileri güvenilirlerdir. Şahidi bulunmamaktadır.

23 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، نَائِمٌ بِنُ الْمُتَّصِرِ، ثَنَا إِسْحَاقُ الْأَزْرُقِيُّ، عَنْ شَرِيكِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْمَكِّيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: بَعَثَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سَاعِيًا عَلَى الصَّدَقَةِ، فَآتَى الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَأَغْلَظَ لَهُ الْعَبَّاسُ، فَآتَى عُمَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " يَا عُمَرُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ، إِنَّ الْعَبَّاسَ كَانَ أَسْلَفْنَا صَدَقَتَهُ لِلْعَامِ عَامٍ أَوَّلٍ "، لَمْ يَرَوْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ، إِلَّا إِسْمَاعِيلَ الْمَكِّيِّ، وَلَا عَنْ إِسْمَاعِيلِ، إِلَّا شَرِيكَ، تَفَرَّدَ بِهِ: إِسْحَاقُ الْأَزْرُقِيُّ

Ebû Râfi'den naklen, Hz. Peygamber (s) Hz. Ömer'i zekât memuru olarak gönderdi. Hz. Ömer, zekât almaya geldiği Hz. Abbas'ın kendisine karşı çıkması üzerine Allah Resülü'ne (s) gelip Abbas'ı şikâyet etti. Bunun üzerine Allah Resülü (s): "*Ey Ömer, bilmez misin kişinin amcası baba yarısıdır. Abbas geçen yıldan bu senenin zekâtını da verdi*" buyurmuştur. Süleyman el-Ahvel'den bu hadisi sadece İsmail el-Mekkî, ondan da sadece Şerik rivayet etmiştir. İshak el-Ezrak bu hadiste teferrüd etmiştir.¹⁴⁶

Açıklama:

¹⁴⁵ Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 169 (h.no 27192); Ayrıca bkz. Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Kebir*, I, 323 (h.no 962)

¹⁴⁶ Taberâni, Ebû'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/970), *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I-X, thk. Ebû Muaz Tarık b. Avdu'd-din Muhammed- Ebû'l-Fadl Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseyni, Daru'l-Harameyn, Kâhire, 1995, VIII, 28 (h.no 7862); Ayrıca bkz. Dârekutnî, *es-Sünen*, III, 34 (h.no 2014)

Taberâni'ye ulaşan senedde üç ravi teferrüd etmiştir (Süleyman b. Ahvel-İsmail el-Mekkî-Şerîk). Ayrıca İsmail el-Mekkî *münkeru'l-hadis* sayılmıştır.¹⁴⁷ Ancak aynı hadis başka sahâbeden güvenilir senedler aracılığıyla kaynaklara ulaşmıştır.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَفْصٍ أَخْبَرَنَا وَرَقَاءُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ فَقِيلَ مَعَ ابْنِ جُمَيْلٍ وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَالْعَبَّاسِ عَمَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ مَا نَقَمَ ابْنُ جُمَيْلٍ إِلَّا أَنَّهُ أَنْ كَانَ فَقِيرًا فَأَغْنَاهُ اللَّهُ وَأَمَّا خَالِدٌ فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ خَالِدًا فَقَدْ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَمَّا الْعَبَّاسُ فَهِيَ عَائِيٌّ وَمِثْلُهَا ثُمَّ قَالَ أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ

Ebu Hüreyre'nin naklettiğine göre Allah Resulü (s) Hz. Ömer'i zekat toplamaya göndermişti. İbn Cemîl, Halid b. Velid ve Abbas b. Abdullmuttalip'in vermediği bildirildi. *Allah Resulü: İbn Cemîl nasıl vermez? Allah onu fakir iken zengin yapmıştır. Halid'e gelince siz ona haksızlık yapıyorsunuz. O savaş aletlerini Allah yoluna tahsis etmiştir. Abbas'ın zekatı misliyle benim yanımdadır.* Sonra Ömer'e “Sen bilmez misin ki kişinin amcası baba yarısıdır” buyurmuştur.¹⁴⁸

Şahid olarak ele aldığımız rivayette Hz. Ömer'in zekat almaya gittiği kişi sadece Abbas b. Abdullmuttalib değildir. Halid b. Velid ve Menea' b. Cemîl de yer almaktadır. Aynı hadisi nakleden kimi kaynaklarda “*Kişinin amcası....*” ifadesi mustakil olarak yer alırken, bazılarında ise bu kısmın dışındaki bilgiler nakledilmiştir.

8. Hac, Menasık

24 - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَرُحَيْمُ بْنُ حَرَبٍ جَمِيعًا عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ

عُيَيْنَةَ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ أَبُو رَافِعٍ لَمْ يَأْمُرْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَنْزَلَ

الْأَبْطَحَ حِينَ خَرَجَ مِنْ مَنَى وَلَكِنِّي جِئْتُ فَضْرَبْتُ فِيهِ قَبْضَةً فَجَاءَ فَتَزَلَّ.

¹⁴⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, III, 198–200 (r.no 483)

¹⁴⁸ Ahmed, *el-Müsned*, XIV, 38 (h.no 8284)

Ebû Râfi' şöyle buyurmuştur: "Resulullah (s) bana Mina'dan ayrılırken Ebtah'ta konaklamayı emretmemişti ancak ben orada durdum ve Allah Resulü'nün (s) çadırını kurdum, Allah Resulü (s) de geldi ve burada konakladı."¹⁴⁹

Açıklama:

Bu hadis, Ebû Râfi'in Allah Resulü'ne hizmet ettiğini gösteren rivayetlerin başında gelir. Mütabileri bulunan hadisin içeriği diğer sahabelerden de nakledilmiştir. Senedi muttasıl olup ravileri güvenilirlerdir.

حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: "إِنَّمَا كَانَ مَنْزِلُ مَنْزِلُهُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَكُونَ أَسْمَحَ لِخُرُوجِهِ بَعْنِي بِالْأَبْطَحِ"¹⁵⁰

Aişe (r): "Resulullah'ın konaklayıp çıkışının kolay olduğu konak yeri el-Ebtah'tır" buyurmuştur. Hadisin şahitlerinde Ebû Rafi'in Ebtah mevkiinde durmayı tercih etmesi değil de Allah Resulü'nün (s) burada konakladığı yer almaktadır.

25- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو، أَنَّ بُكَيْرًا حَدَّثَهُ، أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ

أَبِي رَافِعٍ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ فِي بَعْثٍ مَرَّةً، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " اذْهَبْ فَأْتِنِي

بِمِيمُونَةَ "، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنِّي فِي الْبَعْثِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَلَسْتَ تُحِبُّ مَا أَحْبُّ؟ "،

قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: " اذْهَبْ، فَأْتِنِي بِهَا "، فَذَهَبْتُ، فَجِئْتُ بِهَا

Ebû Râfi' şöyle bildirmektedir: "Bir defasında elçilik ile görevliydim. Allah Resulü (s) bana: 'Git ve Meymune'yi bana getir' buyurdu. Ben de: 'Ben elçilik ile görevliyim Ey Allah'ın Resulü' dediğimde 'Benim sevdiğim şeyi sevmez misin' diye sorunca 'Tabi ki Ey Allah'ın Resulü' diye cevap verdim. Allah Resulü (s): 'Git ve bana Meymune'yi getir' tekrar söyleyince, gittim ve onu getirdim."¹⁵¹

Açıklama:

¹⁴⁹ Müslim, *Kitabu'l-Hac*, 342; Ayrıca bkz. Ebû Davud, *Kitabu'l-Menâsik*, 88; İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, III, 578; Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Kebîr*, I, 310 (h.no 916)

¹⁵⁰ Buhâri, *Kitabu'l-Hac*, 145. Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsne'd*, III, 402 (h.no 1925)

¹⁵¹ Ahmed, *el-Müsne'd*, XXXV, 165 (h.no 27185); Ayrıca bkz. Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, II, 297.

Allah Resulü'nün Meymune ile evliliğinde aracılık görevini yerine getiren Ebû Râfi'in bu hadisi yalnızca kendisinden nakledilmiştir. Muttasıl sened ve güvenilir raviler aracılığıyla nakledilmiştir. Bu hadise umretu'l-kaza esnasında gerçekleştiği için bu başlık altında ele aldık.

26 — حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، قَالَ: نَا يَحْيَى بْنُ أَدَمَ، قَالَ: نَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عِيَّاشٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ،

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَنَى كُلُّهَا مَنْحَرٌ "

Ebû Râfi' Hz. Ali'den Allah Resulü'nün (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Mina'nın tamamı kurban kesim yeridir.”¹⁵²

Açıklama:

Hz. Ali'den Ebû Râfi' dışında tariklerden farklı metinle ulaşan hadis muttasıl sened ve güvenilir raviler aracılığıyla nakledilmiştir.¹⁵³ Ancak Ebû Râfi'den gelen rivayette Abdurrahman b. Haris hakkında vehm bulunmaktadır.¹⁵⁴ Aynı metni ihtiva eden rivayetler bulunmaktadır.

قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى عَنْ جَبْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كُلُّ عَرَفَاتٍ مَوْفِقٌ وَارْفَعُوا عَنْ بَطْنِ عُرْنَةَ وَكُلُّ مُزْدَلِفَةَ مَوْفِقٌ وَارْفَعُوا عَنْ مُحَسَّرٍ وَكُلُّ فِجَاجٍ مَنَى مَنْحَرٌ وَكُلُّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ ذَبْحٌ

Cübeyr b. Mut'im'den nakledildiğine göre Resulullah (s) “Arafatın tamamı vakfe yeridir. Ürene vadisinden ise uzak durun. Müzdelife'nin hepsi vakfe yeridir. Muhassir deresinden uzak durun. Mina'da geçitlerin tamamı kurban kesme yeridir. Teşrik günlerinin tamamında kurban kesilir” buyurmuştur.¹⁵⁵

27 — حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَغْدَادِيُّ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ إِبرَاهِيمَ الْحَنْبَلِيُّ، ثنا فَائِدُ مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ بِالْبَيْتِ عَلَى رَاحِلَتِهِ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ

بِمُحَجِّبِهِ.

¹⁵² İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, V, 518; Ayrıca bkz. Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, II, 122.

¹⁵³ Ahmed, *el-Müsned*, II, 50 (h.no 613)

¹⁵⁴ Mizzi, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVII, 37 (r.no 3787)

¹⁵⁵ Ahmed, *el-Müsned*, XXVII, 316 (h.no 16751)

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: "Resulullah'ı (s) deve üzerinde tavaf ederken ve rükne bir bastonla istilam ederken gördüm."¹⁵⁶

Acıklama:

Ubeydullah b. Ali, dedesi Ebû Râfi'den dinlememiştir.¹⁵⁷ Bundan dolayı zayıftır. Ancak aynı bilgiyi başka sahabeden ulaştırın hadisler bulunmaktadır.¹⁵⁸ Ebû Râfi'den mütâbii bulunmamaktadır.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، وَيَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: " طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِجْحَنٍ " تَابَعَهُ الدَّرَّازُ وَرَدِيُّ، عَنِ ابْنِ أَخِي الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَمِّهِ

İbn Abbas şöyle söylemiştir: "Resulullah (s) veda haccında deve üzerinde tavaf edip bir bastonla istilam etmiştir."¹⁵⁹

9. Kurban

28 - حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ضَحَّى، اشْتَرَى كَبْشَيْنِ سَمِينَيْنِ، أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، فَإِذَا صَلَّى وَخَطَبَ النَّاسَ، أَتَى بِأَحَدِهِمَا وَهُوَ قَائِمٌ فِي مُصَلَّاهُ، فَذَبَحَهُ بِنَفْسِهِ بِالْمُدْيَةِ، ثُمَّ يَقُولُ: " اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا عَنْ أُمَّتِي جَمِيعًا مِمَّنْ شَهِدَ لَكَ بِالتَّوْحِيدِ، وَشَهِدَ لِي بِالبَلَاغِ "، ثُمَّ يُؤْتَى بِالْآخَرِ، فَيَذْبَحُهُ بِنَفْسِهِ، وَيَقُولُ: " هَذَا عَنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ "، فَيُطْعِمُهَا جَمِيعًا الْمَسَاكِينَ، وَيَأْكُلُ هُوَ وَأَهْلُهُ مِنْهَا، فَمَكَثْنَا سِنِينَ، لَيْسَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ يُضَحِّي، قَدْ كَفَاهُ اللَّهُ الْمُؤَنَّةَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْغُرْمَ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ يَعْنِي ابْنَ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ

¹⁵⁶ Bezzâr, *el-Bahru 'z-Zehhâr*, IX, 325.

¹⁵⁷ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VII, 34.

¹⁵⁸ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, IV, 244.

¹⁵⁹ Buhârî, *Kitâbu'l-Hac*, 57.

Ebû Râfi'den: "Resulullah (s) kurban bayramında iki semiz boynuzlu ve alacalı koç satın alırdı. Bayram namazını kılıp insanlara hitap ettikten sonra koçlardan birisini getirir ve musallada bizzat kendisi bıçakla keser ve: 'Allah'ım bu senin tevhidine ve benim peygamberliğime iman eden ümmetimin tümü içindir' derdi. Sonra diğer kurbanı getirilir; yine kendisi keser ve şöyle derdi: 'Bu da Muhammed'in ve Muhammed'in ev halkı içindir.' Her ikisinin etlerinden hem kendisi, hem ev halkı yerdi. Onlardan bir kısmını da fakirlere dağıtırdı. İki sene boyunca Haşimoğullarından hiç kimse kurban kesmedi, Peygamber'in (s) kestiği kurban hepsine yetti."¹⁶⁰

Açıklama:

Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akıl vardır ve hata ettiği söylenmiştir.¹⁶¹ Bunun dışında bol miktarda şahidi bulunmaktadır. Şahitleri bu kadar kapsamlı rivayette bulunmamış, daha çok Allah Resülü'nün kurban kesışı, duaları nevinden rivayette bulunmuşlardır.

حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، فَرَأَيْتُهُ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا، يُسَمِّي وَيُكَبِّرُ، فَدَبَّحَهُمَا بِيَدِهِ"¹⁶²

Enes b. Malik: "Resulullah (s) iki alaca koç kesmiştir. Ben Allah Resülü'nü ayağını kurbanını yanı üzerine koymuş halde iken gördüm, besmele çekip tekbir getirdi ve kendi elleriyle kurbanını kesti." demiştir.

29 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَا: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ

اللَّهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُذِنَ فِي أُذُنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ

وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ "، قَالَ أَبُو عَيْسَى: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، وَالْعَمَلُ فِي الْعَقِيقَةِ عَلَى مَا رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَيْرِ وَجْهِ، عَنِ الْغَلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً، وَرُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَيْضًا: أَنَّهُ عَقَّى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بِشَاةٍ، وَقَدْ ذَهَبَ بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ إِلَى هَذَا الْحَدِيثِ

¹⁶⁰ Ahmed, *el-Müsned*, XXXXV, 168 (h.no 27190); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 285 (h.no 23860); Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 319; Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 315 (h.no 920)

¹⁶¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI, 78 (r.no 3543)

¹⁶² Buhâri *Kitâbu'l-Edâhi*, 9.

Ebû Râfi'den: "Hz. Fatıma, Hasan'ı doğurunca Resulullah'ı (s) Hasan'ın kulağına namaz ezanı okurken gördüm" nakledilmiştir. Tirmizi bu hadisi *Hasen-sahih* saymıştır. Akika konusunda başka vecihten gelen "erkek için birbirine denk iki koyun, kız çocuğu için bir koyun" esas alınmıştır. Bazı ilim ehlinin görüşü 'Resulullah (s) Hasan'ın akikası için bir koyun kesti.' hadisine dayanır."¹⁶³

Açıklama:

Tirmizi'de geçen *akika kesimi* (Ebû Râfi'den naklen) diğer kaynaklarda geçmemektedir. Asım b. Ubeydullah zayıf görülmüştür.¹⁶⁴ Kaynaklarda bol miktarda tekrar eden hadis hakkında Tirmizî *hasen sahih* hükmünü vermiştir.

حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ
عَنْ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا

İbn Abbas'tan bildirildiğine göre Allah Resülü Hasan ve Hüseyin için birer koç kesmiştir.¹⁶⁵

30 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَسَدِيُّ، عَنْ شَرِيكِ، عَنِ ابْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ

أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قَالَتْ فَاطِمَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَعُقُّ عَنِ ابْنِي دَمًا؟"، قَالَ: "لا، اخْلِقِي رَأْسَهُ، وَتَصَدَّقِي بِوَزْنِهِ عَلَى
الْمَسَاكِينِ أَوْاقِي مِنْ وَرِقٍ أَوْ فِضَّةٍ "

Ebû Râfi'den: "Hz. Fatıma Resulullah'a (s): 'Ey Allah'ın Resülü, çocuğum için akika keseyim mi?' diye sordu. Resulullah (s): 'Hayır, saçlarını kes, ağırlığıınca fakirlere maldan veya gümüşten sadaka ver.' buyurmuştur."¹⁶⁶

Açıklama:

Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akîl vardır ve hata ettiği söylenmiştir.¹⁶⁷ Bunun dışında senedinde problem bulunmamaktadır. Şahidi sayılabilecek hadislerde Allah

¹⁶³ Tirmizi, *Kitâbu'l-Edâhi*, 17; Ayrıca bkz. Abdurrezzak, *el-Musannef*, IV, 336 (h.no 79886); Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 297 (h.no 23869); XXXXV, 166 (h.no 27186); XXXXV, 171 (h.no 27194)

¹⁶⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XIII, 500 (r.no 3014)

¹⁶⁵ Ebû Davud. Ebubekir Abdullah b. Süleyman b. Eşas(316/929), *es-Sünen*, Çağrı yay., İstanbul, 1992, *Akika*, 20.

¹⁶⁶ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, VIII, 173 (h.no 24598); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXXV, 163 (h.no 27183); XXXXV, 173 (h.no 27196); Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 311-312 (h.no 917-918)

¹⁶⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 78 (r.no 3543)

Resulü'nün torunlarının akikalarına birer kurban kestiği geçmektedir. Buradaki "Akika kesme" nehyi, Hz. Fatıma yerine Allah Resulü'nün (s) kendisinin kesmesinin daha uygun olacağından zikredilmiş olabilir. Nitekim Enes b. Malik'ten gelen rivayet Allah Resulü'nün kesmediği yönündedir.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ خَالِدِ بْنِ حَيَّانَ الرَّقِّيُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، ثنا ابْنُ هَيْعَةَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ رَيْبَعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَمَرَ بِرَأْسِي الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ ابْنَيْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَ يَوْمَ سَابِعِيهَا فَحُلِقَ، ثُمَّ تَصَدَّقَ بِوِزْنِهِ فِضَّةً، وَلَمْ يَجِدْ ذَبْحًا"

Enes b. Malik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s) Hasan ve Hüseyin'in saçlarının yedinci günde kesilmesini emretti. Yedinci gün traş edildiler ve saçlarının ağırlığına gümüş sadaka edildi. Kurban yoktu.¹⁶⁸

10. Oruç

31 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَعْدِ الْعَوْفِيُّ، ثنا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، ثنا أَحْمَدُ بْنُ النَّضْرِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، وَحَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهِيُّ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، وَأَخْبَرَنِي أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أَنَّ أَبَا يَعْلَى، قَالُوا: ثنا أَبُو حَيْثَمَةَ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ مَطَرِ الْوَرَّاقِ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمَزْنِيِّ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي مُوسَى وَهُوَ يَخْتَجِمُ بَعْدَ الْمَغْرِبِ، فَقُلْتُ: أَلَا اخْتَجَمْتَ نَهَارًا؟ فَقَالَ: تَأْمُرُنِي أَنْ أَهْرِيقَ دَمِي وَأَنَا صَائِمٌ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "أَفْطَرَ الْحَاجِمُ، وَالْمُحْجُومُ"

Ebû Râfi' şöyle bildirmiştir: "Ebû Musa'nın yanına vardığımızda akşamdan sonra hacamat oluyordu. 'Niye gündüz yapmadın ki?' diye sorduğumda, 'oruçlu olmam nedeniyle' diye cevapladı ve şöyle devam etti: 'Resulullah (s) şöyle buyururken işittim: *Hacamat ettiren de hacamat eden de orucunu açmıştır.*'"¹⁶⁹

Açıklama:

Ebû Râfi'den yalnızca bu senedle nakledilen rivayet sadece Hâkim'in eserinde yer almaktadır. Senedi muttasıl olup ravileri güvenilirdir. Metinde nakledilen diyalog haricinde

¹⁶⁸ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, III, 30 (h.no 2575)

¹⁶⁹ Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 430.

Allah Resulü'nün *hacamat ettiren de eden de orucunu açmıştır* ifadesi başka sahabeden kaynaklara ulaşmıştır. Fakat İbn Abbas'tan Allah Resulü'nün ihramlı iken ve oruçlu iken kan aldığını bildiren rivayeti¹⁷⁰ diğer rivayetlerdeki yasağı ortadan kaldırdığını bildirilmiştir.¹⁷¹

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ وَهُوَ أَبُو قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنَعَانِيِّ، عَنْ أَبِي أَسَاءِ الرَّحْبِيِّ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ وَأَنَا أَسْتَجِمُّ فِي تَمَانٍ عَشْرَةَ خَلُونَ مِنْ رَمَضَانَ، فَقَالَ: "أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ"

Şeddad b. Evs şöyle anlatmaktadır: “Allah Resulü (s) Ramazan’ın on sekizinde hacamat olurken bana rastladı ve şöyle dedi: ‘*Hacamat eden de, hacamat ettiren de orucunu bozmuştur.*’¹⁷²

32 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو الْقَطَوَانِيُّ، ثنا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ. ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْبَاقِي، ثنا لُؤَيْنٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَبَّانُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَكْتَحِلُ بِالْإِثْمِدِ وَهُوَ صَائِمٌ "

Ebû Râfi'den şöyle nakledilmiştir: “Allah Resulü (s) oruçlu iken ismid ile sürmeleniyordu.”¹⁷³

Açıklama:

Sadece bu senedle nakledilen rivayet, isnadındaki Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. İbn Huzeyme'den gelen rivayette Resulullah'ın bunu Hayber'de yaptığı bilgisi yer almaktadır. Allah Resulü'nün bu filine Enes b. Malik ve Hz. Aişe'den gelen şahidi bulunmaktadır. Tirmizî bu konuda Resulullah'tan bir şeyin nakledilmediğini belirtmiştir.¹⁷⁴

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ وَاصِلٍ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَطِيَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَاتِكَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اشْتَكْتُ عَيْنِي، " أَفَأَكْتَحِلُ وَأَنَا صَائِمٌ؟ " قَالَ: نَعَمْ "

¹⁷⁰ Buhârî, *Kitâbu's-Savm*, 32.

¹⁷¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsât*, VIII, 10.

¹⁷² Ahmed, *el-Müsned*, XIV, 373 (h.no 8768);

¹⁷³ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 317 (h.no 939); Ayrıca bkz. İbn Huzeyme, Ebubekir Muhammed b. İshak b. Huzeyme es-Sülemî (311/924), *Sahihu İbn Huzeyme*, I,-IV, thk. Muhammed Mustafa A'zami, Beyrut, el-Mektebetü'l-İslâmî, 1975, III, 249.

¹⁷⁴ Tirmizî, *Kitabu's-Savm*, 30.

Enes b. Malik şöyle anlatmaktadır: “Bir adam Hz. Peygamber’e geldi ve gözlerinin ağrıdığını, oruçlu iken sürme çekip çekemeyeceğini sordu. Resulullah (s) da ‘*Ohur*’ cevabını verdi.”¹⁷⁵

33 - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِي، ثنا يَحْيَى الْحَمَّانِي، ثنا مِندَلُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبِيدَةَ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ " يَصُومُ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ "

Ebû Râfi’ şöyle demiştir: “Allah Resülü (s) pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı.”¹⁷⁶

Açıklama:

Allah Resülü’nün oruç tutuşu hakkında bilgi veren hadisi Ebû Râfi’den sadece bu senedle aktarıldığı görülmektedir. Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Fakat muttasıl senedli şahidleri bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ أَخْبَرَنِي ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُقْرِي عَنْ أَسَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَصُومُ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ

Usame b. Zeyd “Resulullah (s) pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı” demiştir.¹⁷⁷

11. Alışveriş

34 - حَدَّثَنَا الْمُكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، قَالَ: " وَقَفْتُ عَلَى سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، فَجَاءَ الْمِسُورُ بْنُ مَخْرَمَةَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى إِحْدَى مَنْكِبَيْ، إِذْ جَاءَ أَبُو رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا سَعْدُ ابْتِعْ مِنِّي بَيْتِي فِي دَارِكَ، فَقَالَ سَعْدٌ: وَاللَّهِ مَا أَبْتَاعُهَا، فَقَالَ الْمِسُورُ: وَاللَّهِ لَتَبْتَاعَنَّهَا، فَقَالَ سَعْدٌ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُكَ عَلَى أَرْبَعَةِ آلَافٍ مُنْجَمَةً أَوْ مُقَطَّعَةً، قَالَ أَبُو رَافِعٍ: لَقَدْ أُعْطِيتُ بِهَا خَمْسَ مِائَةِ دِينَارٍ، وَلَوْ لَا آتَى

¹⁷⁵ Tirmizî, *Kitâbu 's-Savm*, 30.

¹⁷⁶ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 319 (h.no 942)

¹⁷⁷ Ahmed, *el-Müsned*, XXXVI, 125(h.no 21791)

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقْمِهِ مَا أُعْطِيَتْكَهَا بِأَرْبَعَةِ آلَافٍ، وَأَنَا أُعْطِيَ بِهَا خَمْسَ مِائَةٍ دِينَارٍ، فَأَعْطَاهَا إِيَّاهُ "

Amr b. Şerîd anlatmaktadır: “Sa’d b. Ebî Vakkas’ın yanındaydım, Misver b. Mahreme geldi ve elini iki omzuma koydu, o ara Allah Resulü’nün (s) azatlısı Ebû Râfi geldi ve: ‘Ey Sa’d, hanen içerisindeki iki odamı benden satın al’ dedi. Misver de Sa’d’a: ‘Vallahi sen o ikisini alacaksın’ deyince Sa’d: ‘Vallahi o ikisine karşılık taksitli veya parça parça dört binden fazla vermem’ dedi. Bunun üzerine Ebû Râfi: ‘Bu iki odaya beş yüz dinar verilmişti. Eğer ben Resulullah’ın (s) “Komşu (satılan eve) komşu olması sebebiyle onu satın almada öncelik hakkına sahiptir” buyurduğunu işitmeseydim bana beş yüz dinar verildiği halde sana bunları dört bine vermezdim.’ demiştir.”¹⁷⁸

Acıklama:

Senedi muttasıl olup sika raviler aracılığıyla nakledilen hadis Buhârî’de *Kitâbu’l-Hiyel*’de üç kez tekrar etmiştir. Daha başka kaynaklarda geçmesine rağmen, metnin ortak olmasından dolayı tahrice hepsini almadık. Hadisin şahid ve mütâbii bol miktardadır.

حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ أَخْبَرَنَا قَتَادَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنِ الشَّرِيدِ بْنِ سُوَيْدِ الثَّقَفِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِالدَّارِ مِنْ غَيْرِهِ

Şerid b. Süveyd es-Sekafi Allah Resulü’nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Duvar (yakın) komşusu komşusuna başkasından daha önceliklidir”¹⁷⁹

35 - حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ سَرْحٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ

عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَسَلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا، فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ إِبِلٌ مِنْ

إِبِلِ الصَّدَقَةِ، فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلَ بَكْرَهُ فَرَجَعَ إِلَيْهِ أَبُو رَافِعٍ، فَقَالَ: لَمْ أَجِدْ فِيهَا إِلَّا خِيَارًا رِبَاعِيًّا، فَقَالَ:

أَعْطِهِ إِيَّاهُ إِنَّ خِيَارَ النَّاسِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً "، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، سَمِعْتُ

¹⁷⁸ Buhârî, *Kitâbu’ş-Şüfe’a*, 2; Ayrıca bkz. Buhârî, *Kitâbu’l-Hiyel*. 13; Abdurrezzak, *el-Musannef*, VIII, 78 (h.no 1481, 1482); Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 161 (h.no 27180)

¹⁷⁹ Ahmed, *el-Müsned*, XXXII, 209 (h.no 19459)

زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، أَخْبَرَنَا عَطَاءُ بْنُ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اسْتَسَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكْرًا بِمِثْلِهِ غَيْرَ أَنَّهُ، قَالَ: " فَإِنَّ خَيْرَ عِبَادِ اللَّهِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً "

Ebû Râfi'den : "Allah Resülü (s) birisinden genç bir deve borç aldı. Kendisine zekât develeri geldi. Borcu ödemek üzere Ebû Râfi'yi görevlendirdi. Ebû Râfi' "Yedi yaşındaki deveden başka bir şey bulamadım" diyerek eli boş döndü. Bunun üzerine Allah Resülü (s) de: "Getir onu, insanların hayırlısı borcunu güzel şekilde ödeyendir" buyurdu." Yine Ebû Râfi'den gelen bir başka rivayette Allah Resülü'nün (s) genç bir deve borçlandığı bildirilirken *insanların en hayırlısı borcunu güzel şekilde ödeyendir* kısmı geçmemektedir.¹⁸⁰

Acıklama:

Hadisin senedi muttasıl olup ravileri sikadır. Metinler arasında uyum vardır. Ayrıca "İnsanların hayırlısı borcunu en iyi şekilde ödeyendir" lafzı başka sahabiler aracılığıyla nakledilmiştir.

حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ سُفْيَانَ قَالَ حَدَّثَنِي سَلْمَةُ بْنُ كَهَيْلٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا تَقَاضَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعِيرًا فَقَالُوا مَا نَجِدُ إِلَّا أَفْضَلَ مِنْ سَنَةِ فَقَالَ أَعْطُوهُ فَقَالَ أَوْفَيْتَنِي أَوْفَى اللَّهُ لَكَ قَالَ خِيَارُ النَّاسِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً

Ebû Hüreyre şöyle nakletmiştir: "Bir adama Resullah'ın deve borcu vardı. Ancak 'ondan daha yaşlısını buluyoruz' dediler, Allah Resülü ise 'verin onu' deyince adam: 'bana vefalı davrandın, Allah da sana vefalı davransın' dedi. Allah Resülü ise 'İnsanların en hayırlısı borcunu en iyi ödeyendir' buyurdu."¹⁸¹ Ebû Hüreyre'den nakledilen bu rivayet, Ebû Râfi'nin naklettiğine en yakın olanıdır.

36- أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمَوِيهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا

الْحُسَيْنُ بْنُ عَمْرٍو الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ سُوَيْدٍ بْنِ مَنجُوفٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا "

¹⁸⁰ Müslim, *Kitâbu'l-Müsâkât*, 119; Ayrıca bkz. Tirmizi, *Kitâbu'l-Buyû'*, 75; İbn Mâce, *Kitâbu't-Ticârât*, 62 (h.no 2285); Abdurrezzak, *el-Musannef*, VII, 28 (h.no 14158); Ahmed, *el-Müsne'd*, XXXV, 161 (h.no 27181)

¹⁸¹ Ahmed, *el-Müsne'd*, XV, 351 (h.no 9572)

Ebû Râfi'den Allah Resulü'nün (s) şöyle dua ettiğini nakletmiştir: “ *Ya Rabbi, sabahın erkenini ümmetime bereketli kıl.* ”¹⁸²

Açıklama:

Hadis temel kaynaklarda Ebû Râfi'den naklen geçmemektedir. Birçok şahidi bulunmasına rağmen Ebû Râfi'den sadece bu tarikle, *Tarihu Cürcan*'da yer almaktadır. Senedi Hasan b. Amr nedeniyle zayıf sayılmıştır. Kendisi *metruku'l-hadîs*'tir.¹⁸³ Hadisin şahidleri daha çok hasen ve zayıf sayılmıştır. Tirmizî bu hadisi *İlel*'ine almış,¹⁸⁴ İbn Hacer ise rivayetlerin sahih olmadığını, bazısının hasen, bazısının zayıf olduğunu söylemiştir.¹⁸⁵

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنِي أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، وَأَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا "

Hz. Ali. Resulullah'ın (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*Allah'ım sabahın erken vakitlerini ümmetime bereketli kıl.* ”¹⁸⁶

12. Riba

37 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْلَى، عَنِ الْكَلْبِيِّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَزَنًّا بوزنٍ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَزَنًّا بوزنٍ، الرَّائِدُ وَالْمُسْتَزِيدُ فِي النَّارِ "

Ebû Râfi'den naklen Resulullah (s): “*Altını altınla ağırlığınca, gümüşü gümüşle ağırlığınca değiştirilir, artıran ve artırmamasını isteyen ateştedir.* ”¹⁸⁷

Açıklama:

¹⁸² İbrahim el-Cürcani, Ebu'l-Kasım Hamza b. Yusuf (472/1036), *Târihu Cürcan*, thk. Muhammed Abdulmuhiid Hân, 4.baskı, Alemu'l-Kütüb, Beyrut, 1987, I, 404 (h.no 619)

¹⁸³ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, VI, 287 (r.no 1259)

¹⁸⁴ Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), *İlelu'l-Kebîr*, thk. Subhi es-Samirai, Alemu'l-Kütüb, Beyrut, 1989, 310.

¹⁸⁵ Sehavî, Şemseddin Ebû'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman (902/1497), *el-Makâsîdu'l-Hasene fî Beyânî Kesîr mine'l-Ehâdisi'l-Müştehere ale'l-Elsine*, thk. Abdullah Muhammed es-Siddîk, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1979, 90.

¹⁸⁶ Ahmed, *el-Müsned*, II, 439 (h.no 1320)

¹⁸⁷ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, V, 300 (h.no 22822); Ayrıca bkz. Abdurrezzak, *el-Musannef*, VIII, 125 (h.no 14569); Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, I, 110.

Hadisin senedi muttasıl olup ravileri güvenilirdir. Sahabi ravisi Hz. Ebubekir'dir. Ebû Râfi' kendisinden rivayet etmiştir. Başka sahabîler üzerinden de nakledilmiştir. Şahidi bol miktarda bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَنِ الْجَلَّاحِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ حَدَّثَنِي حَنْشُ الصَّنَعَائِيُّ عَنْ فَصَّالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ نُبَاعِ الْيَهُودَ الْأَوْقِيَّةَ الذَّهَبَ بِالْدَيْنَارَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبِعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا وَزْنًا بوزنٍ

Fadale b. Ubeyd şöyle demiştir: Allah Resülü (s) ile hayberde beraberdik. Yahudiler bir ukiye altını iki veya üç dinara satıyorlardı. Bunun üzerine Allah Resülü (s) şöyle buyurdu: 'Altın altınla ancak ağırlığıyla değiştirin'.¹⁸⁸

13.Cihad

38 - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْجُبَّارِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخَطَّابِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّ بُكَيرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَهُ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: بَعَثَنِي قُرَيْشٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَلَمَّا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَعَ فِي قَلْبِي الْإِسْلَامُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَا أَرْجِعُ إِلَيْهِمْ، قَالَ: "إِنِّي لَا أَخِيسُ بِالْعَهْدِ، وَلَا أَخِيسُ الْبِرِّ، وَأَرْجِعُ إِلَيْهِمْ، فَإِنْ كَانَ فِي قَلْبِكَ الَّذِي فِيهِ الْآنَ، فَارْجِعْ"، قَالَ بُكَيرٌ: وَأَخْبَرَنِي الْحَسَنُ: أَنَّ أَبَا رَافِعٍ كَانَ قَبْطِيًّا

Ebû Râfi' şöyle anlatmıştır: "Mekkeliler beni elçi olarak Hz. Muhammed'e (s) göndermişlerdi. Onu gördüğümde kalbimde İslam'ı kabul meyli arttı Müslüman olduğumu açıkladım ve kalmak istedim. Bunu kendisine söylediğimde: 'Şüphesiz ki ben ahdi bozmam ve elçileri hapsedmem. Sen geri dön ve şu an içinde olan devam ederse dön bize gel' diye cevap verdi."¹⁸⁹

Açıklama:

Hadis, siyer veya menakıb başlığı altında da incelenebilirdi. Savaş hukuku içerdiği için burada ele aldık. Ali b. Ebû Râfi' *mechulu'l-hâl*'dir. Diğer tariklerde Ali b. Ebû Râfi' yer

¹⁸⁸ Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 388, (h.no 23968)

¹⁸⁹ Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 282 (h.no 23857); Ayrıca bkz. İbn Hibban, *es-Sahih*, XI, 233 (h.no 4877); Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 324 (h.no 963)

almayıp oğlu Hasan doğrudan dedesi Ebû Râfi'den nakletmektedir. İbn Hibban'daki sened en muteber olanıdır. Şahidi bulunmamaktadır.

14.Siyer, Meğazi

39 - حَدَّثَنَا مَسْعَدَةُ بْنُ سَعْدٍ، ثنا إبراهيم بن المنذر، نا معن بن عيسى، ثنا فائد، مولى عبدل، عن عبيد الله بن أبي

رافع، عن أبيه، " أن النبي صلى الله عليه وسلم عدا إلى بني قريظة على حمار عربي، يقال له: يعفور، لا يروى هذا

الحديث عن أبي رافع إلا بهذا الإسناد، تفرد به إبراهيم بن المنذر

Ebû Râfi' şöyle bildirmiştir: "Allah Resulü (s) Benî Kureyza üzerine şavaşa Ya'fûr adındaki semersiz bir hımar üzerinde gitti." Ebû Râfi'den bu hadis başka bir senedle nakledilmemiştir, İbrahim ibnû'l-Münzirî *teferrüd* etmiştir.¹⁹⁰

Açıklama:

Allah Resulü'nün merkebinin isminin geçtiği rivayetler mevcuttur, ancak Beni Kureyza seferinde bindiğini bildiren rivayet sadece Ebû Râfi'den gelmiştir ve yalnızca bu senedle nakledilmiştir. Senedi muttasıldır, ricali sikadır ancak *ferd* rivayettir.

40 - حَدَّثَنَا مَوْلَى، حَدَّثَنَا حماد، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ رَافِعٍ، عَنْ عَمَّتِهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: صُنِعَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شاةٌ مِصْلِيَّةٌ فَأَتَى بِهَا، فَقَالَ لِي: يَا أَبَا رَافِعٍ، " ناولني الذراع، " فَنَاوَلْتُهُ، فَقَالَ: يَا أَبَا رَافِعٍ، " ناولني

الذراع، " فَنَاوَلْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا رَافِعٍ، " ناولني الذراع، " فقلتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَهَلْ لِلشاةِ إِلَّا ذِرَاعَانِ؟ ! فَقَالَ:

" لَوْ سَكَتَ لَنَاوَلْتَنِي مِنْهَا مَا دَعَوْتُ بِهِ، " قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ الذَّرَاعُ

Ebû Râfi' şöyle anlatmaktadır: "Allah Resulü'ne (s) kızartılmış koyun hazırlandı, 'Ey Ebû Râfi' ön budundan ver' buyurdu ben de verdim. Tekrar: 'Ön budundan ver' buyurdu ben de tekrar verdim. Tekrar: 'Ön budundan ver' buyurunca ben de: 'Ey Allah'ın Resulü, koyunda sadece iki ön but yok mu?' diye sordum. Allah Resulü (s): 'Eğer sussaydin, ben

¹⁹⁰ Taberâni, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IX, 56 (h.no 9116)

istedikçe ikram edebilecektin' buyurdu." Ebû Râfi: "Allah Resulü (s) koyun budunu severdi" demiştir.¹⁹¹

Açıklama:

Senedi muttasıl olan rivayetin ravileri güvenilirdir. Ayrıca bol miktarda şahidi bulunmaktadır. Aynı hadis Ebû Hüreyre'den nakledilmiştir.

حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ حَدَّثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ شَاةً طُبِحَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطِنِي الذَّرَاعَ فَنَاوَهَا
إِيَّاهُ فَقَالَ أَعْطِنِي الذَّرَاعَ فَنَاوَهَا إِيَّاهُ ثُمَّ قَالَ أَعْطِنِي الذَّرَاعَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا لِلشَّاةِ ذِرَاعَانِ قَالَ أَمَا إِنَّكَ كَوُ التَّمَسَّتْهَا كَوُ جَدَّتْهَا

Ebu Hüreyre şöyle nakletmektedir: Allah Resulü'ne (s) kızartılmış koyun hazırlandı, 'Ön budundan ver' buyurdu biz de verdik. Tekrar: 'Ön budundan ver' buyurdu tekrar verdik. Tekrar: 'Ön budundan ver' buyurunca birisi: 'Ey Allah'ın Resulü, koyunda sadece iki ön but yok mu?' diye sordu. Allah Resulü (s): 'Eğer baksaydın devamını bulacaktın' buyurdu."¹⁹²

41 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيُّ، ثنا مَيْفَعُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْهُمْدَانِيُّ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " أَمَرَ أَنْ لَا يُدْعَى فِي الْمَدِينَةِ دِينَ غَيْرَ دِينِ الْإِسْلَامِ إِلَّا

أُخْرِجَ "

Ebû Râfi'den Allah Resulü (s) 'Medine'de İslam dışında bir din kalmamasını emretti.' diye nakledilmiştir.¹⁹³

Açıklama:

Senedde yer alan Abdullah b. Akîl zayıf,¹⁹⁴Meyfe ibnu's-Sebbâh ise *mechulü'l-hâl*'dir.¹⁹⁵ Benzer manaları taşıyan şahidleriyle metnin sıhhatinin arttığını söyleyebiliriz.

حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ فَحَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ كَيْسَانَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ عَائِشَةَ
قَالَتْ كَانَ آخِرُ مَا عَاهَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ قَالَ لَا يُتْرَكُ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ دِينَانِ

¹⁹¹ Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 284 (h.no 23859); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 172 (h.no 27195); Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 325 (h.no 965)

¹⁹² Ahmed, *el-Müsned*, XVI, 412 (h.no 10706)

¹⁹³ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 313 (h.no 925)

¹⁹⁴ Mizzi, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 78 (r.no 3543).

¹⁹⁵ İbn Makula, Ebû Nasr Sa'dülmelik Ali bin Hibetullah(475/1082), *el-İkmâl fî Refi'l-İrtiyâb ani'l-Mu'telif ve'l-Mutelif mine'l-Esma ve'l-Küna ve'l-Ensâb*, I-X, thk Abdurrahman b. Yahya el-Muallimi, Daru'l-Kitabu'l-İslami, Kahire, 1993,VII, 297.

Hiz. Aişe (r) Allah Resulü'nün (s) vefatına yakın dönemde Cezireti'l-Arab'da İslamdan başka bir dinin kalmamasını emrettiğini nakletmiştir.¹⁹⁶

42 أ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: نَا دَاوُدُ بْنُ شَيْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، قَالَ: نَا عَفَّانُ قَالَ: نَا حَمَّادٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ بِالْحُجُونِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ: "اللَّهُمَّ أَرِنِي آيَةَ الْيَوْمِ لَا أَبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا." فَآتَى فَقِيلَ لَهُ: ادْعُ شَجْرَةً، " فَدَعَا شَجْرَةً، فَأَقْبَلَتْ تَحْتَ الْأَرْضِ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَيْهِ فَسَلَّمَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَمَرَهَا فَرَجَعَتْ " قَالَ دَاوُدُ: إِلَى مَنْبِتِهَا، وَقَالَ عَفَّانُ: إِلَى مَوْضِعِهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَا أَبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا مِنْ قَوْمِي " وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُهُ يُرْوَى عَنْ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا هَذَا الْإِسْنَادِ

Ebû Râfi' Hiz. Ömer'den şöyle nakletmiştir: Müşrikler yalanladıklarında Resulullah (s) Hâcun denilen mevkide idi: "Ey Rabbim, bana öyle bir mucize göster ki bundan sonra beni yalanlayanlara aldırmayayım" buyurdu. Allah Resulü'ne (s) ağacı çağırması söylendi. O da ağacı çağırdı. Ağaç, Allah Resulü'nün (s) yanına varıncaya kadar yeri yarararak geldi ve selam verdi. Allah Resulü (s) tekrar emretti, ağaç yerine döndü. Davud *dikildiği yere*, Affan ise *mevkisine* şeklinde rivayet ettiler. Allah Resulü (s) "Bundan sonra kim inanmamış aldırmam" buyurdu.¹⁹⁷

Açıklama:

Ağaç mucizesinin nakledildiği hadisin Hiz. Ömer'den gelen rivayetinde sadece bu sened bulunmaktadır. Ali b. Zeyd nedeniyle zayıf sayılmıştır.¹⁹⁸ Ancak başka sahabelden farklı kaynaklara ulaşan şahidleri bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ جَالِسٌ حَزِينٌ قَدْ خُضِبَ بِالِدَّمَاءِ صَرَبَهُ بَعْضُ أَهْلِ مَكَّةَ قَالَ فَقَالَ لَهُ وَمَا لَكَ قَالَ فَقَالَ لَهُ فَعَلَ بِي هَذَا وَفَعَلُوا قَالَ فَقَالَ لَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ

¹⁹⁶ Ahmed, *el-Müsned*, XXXXIII, 371 (h.no 36352) Ayrıca bkz. İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, VII, 636.

¹⁹⁷ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehâr*, I, 439 (h.no 902)

¹⁹⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XX, 434 (r.no 4070)

السَّلَامُ أَتَّحِبُّ أَنْ أُرِيكَ آيَةً قَالَ نَعَمْ قَالَ فَنَظَرَ إِلَى شَجَرَةٍ مِنْ وَرَاءِ الْوَادِي فَقَالَ ادْعُ بِتِلْكَ الشَّجَرَةِ فَدَعَاَهَا فَجَاءَتْ تَمْشِي حَتَّى قَامَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ مُرَّهَا فَلْتَرْجِعْ فَأَمَرَهَا فَرَجَعَتْ إِلَى مَكَانِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبِي

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: “Cebrail Hz. Peygamber’e (s) geldi, kendileri bu sırada Mekke dışında idi ve bazı Mekkeliler tarafından kanlar içerisinde bırakılmıştı. Cebrail: ‘Bu hal nedir?’ diye sordu. Peygamber (s) ‘Bana şöyle yaptılar’ buyurdu. Cebrail ‘Bir mucize göstermemi ister misin?’ diye sordu. Hz. Peygamber de ‘Evet’ deyince Cebrail vadinin ardında duran ağaca baktı ve ‘Şu ağacı çağır’ dedi. Hz. Peygamber (s) çağırdı ve ağaç önüne gelene kadar yürüdü. Cebrail: ‘Emret de yerine dönsün’ deyince Hz. Peygamber emretti ve ağaç yerine döndü. Hz. Peygamber (s) ‘Bu (mucize/teselli) bana yeter’ buyurdu.¹⁹⁹

43 - حَدَّثَنَا عَسَّانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ الرَّاسِبِيُّ، قَالَ: نَا يُوسُفُ بْنُ نَافِعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَافِعِ بْنِ ثَابِتِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الرَّبِيعِ،

قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمُوَالِي، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْتَهَيْتُ إِلَى بَقِيعِ الْغُرَقِدِ، فَالْتَفَتَ إِلَيَّ، فَقَالَ: هَلْ تَسْمَعُ الَّذِي أَسْمَعُ؟ فَقُلْتُ: بَأَيِّ

أَنْتَ وَأُمِّي لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: " هَذَا فَلَانُ بْنُ فُلَانٍ يُعَدِّبُ فِي قَبْرِهِ فِي شَمْلَةٍ اغْتَلَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ "

Ebû Râfi’ nakletmektedir: “Allah Resulü (s) ile birlikte yürümeye başladık, Baki mezarlığına varınca bana döndü ve: ‘Benim duyduğumu sen de duyuyor musun?’ diye sordu. ‘Anam babam sana feda olsun Ey Allah’ın Resulü, duymuyorum’ diye cevap verdim. Bunun üzerine: ‘Bu filan oğlu filanın kabridir. Hayber’de çaldığı örtü yüzünden kabrinde azab görüyor’ buyurmuştur.”²⁰⁰

Açıklama:

Ebû Râfi’in rivayeti sadece bu senedle nakledilmiştir. Senedindeki Yusuf b. Nafi mechulu’l-hâl²⁰¹, Ğassan b. Ubeydillah ise zayıftır.²⁰² Bundan dolayı zayıf sayılmıştır. Ancak şahidleri bulunmaktadır. Bundan dolayı metin güçlenmektedir.

¹⁹⁹ Ahmed, *el-Müsned*, XIX, 165 (h.no 12112)

²⁰⁰ Bezzâr, *el-Bahru’z-Zehâr*, IX, 328 (h.no 3882)

²⁰¹ Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXIV, 414 (r.no 7710)

²⁰² İbn Hibbân, *Kitâbu’s-Sikât*, IX, 1 (r.no 14843), İbnü’l-Cevzî, *ed-Duafâ ve’l-Metrûkîn*, II, 246 (h.no 2680)

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدِ الدِّيلِيِّ، عَنْ أَبِي الْعَيْثِ مَوْلَى ابْنِ مُطِيعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ، فَلَمْ نَعْنَمْ ذَهَبًا وَلَا فِضَّةً، إِلَّا الْأَمْوَالَ وَالثِّيَابَ وَالْمَتَاعَ، فَأَهْدَى رَجُلٌ مِنْ بَنِي الضُّبَيْبِ، يُقَالُ لَهُ: رِفَاعَةُ بْنُ زَيْدٍ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غُلَامًا، يُقَالُ لَهُ: مَدْعَمٌ، فَوَجَّهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى وَادِي الْقُرَى، حَتَّى إِذَا كَانَ بِوَادِي الْقُرَى، بَيْنَمَا مَدْعَمٌ يَحْطُّ رَحْلًا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَهْمٌ عَائِرٌ فَقَتَلَهُ، فَقَالَ النَّاسُ: هَيْنَا لَهُ الْجَنَّةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " كَلَّا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَخَذَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ، لَمْ تُصِبْهَا الْمُقَاسِمُ، لَتَشْتَعِلَ عَلَيْهِ نَارًا "، فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ النَّاسُ، جَاءَ رَجُلٌ بِشِرَاكٍ، أَوْ شِرَاكَيْنِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: " شِرَاكٌ مِنْ نَارٍ، أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ "

Ebu Hüreyre şöyle anlatmıştır: “Hayber senesi Hz. Peygamber ile çıktık ancak ne altın de gümüş ele geçirebildik. Ganimet olarak mallar, elbiseler ve eşyalar ele geçirdik. Benî Dayb’tan Rufaa b. Zeyd denilen kişi iman edince Allah Resulü’ne Midam adında bir köle hediye etti. Kura vadisine yönelip oraya ulaştığımızda Midam Resulüllah’ın yükünü indirirken ona bir ok geldi ve öldürüldü. İnsanlar ‘Cennet ona afiyet şeker olsun’ dediler. Hz. Peygamber ise ‘Asla, nefsim elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, Hayber günü ganimet paylaştırılmadan aldığı örtü kıyamet günü onun üzerine ateş saçacak.’ İnsanlar bunu duyunca, onlardan biri bir veya iki tane ayakkabı bağını Hz. Peygamber’e getirdi. Allah Resulü (s) ‘Ateşten bir bağ (veya ateşten iki bağ)’ dedi.”²⁰³

44 - حَدَّثَنَا غَسَّانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: نَا يُوسُفُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ: نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمَوَالِي، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: تُوِّفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَأْسُهُ فِي حِجْرِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ يَقُولُ لِعَلِيٍّ: " اللَّهُ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ، اللَّهُ وَالصَّلَاةُ "، فَكَانَ آخِرَ مَا تَكَلَّمَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ

Ebû Râfî’ şöyle bildirmiştir: “Allah Resulü’nün başı Hz. Ali’nin kucağında iken: ‘Elinizin altında bulunanlar ve namaz konusunda Allah(tan korkun)’ buyurmuştu. Ki bu da O’nun son sözleriydi.”²⁰⁴

Açıklama:

Senedindeki Yusuf b. Nafi mechulu’l-hâl²⁰⁵, Ğassan b. Ubeydillah ise zayıftır.²⁰⁶ Bundan dolayı zayıf sayılmıştır. Aynı meseleyi aktaran rivayetler bulunmaktadır.

²⁰³ Buhâri, *Meğazi*, 39.

²⁰⁴ Bezzâr, *el-Bahru’z-Zehhâr*, IX, 329 (h.no 3886)

²⁰⁵ Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXIV, 414 (r.no 7710)

حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ عَيْسَى الرَّاسِبِيُّ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ أَمْرِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ آتِيَهُ بِطَبِقٍ يَكْتُبُ فِيهِ مَا لَا تَضِلُّ أُمَّتُهُ مِنْ بَعْدِهِ قَالَ فَخَشِيتُ أَنْ تَقُوتِي نَفْسُهُ قَالَ قُلْتُ إِنِّي أَخْفِظُ وَأَعِي قَالَ أَوْصِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

Hiz. Ali (r) şöyle bildirmiştir: Allah Resulü (s) kendisinden sonra ümmetin yanlışa düşmeyeceği şeyleri yazmak üzeri bir sayfa getirmemi emretti. Beni ayırmasından korktum ve ‘Dediklerini korur ve gözetirim’ deyince Allah Resulü (s) ‘Elinin altında bulunanlar ve namaz konusunda Allah(tan kork)’ buyurdu.²⁰⁷

45 - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِي، ثنا عَبَادُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ،

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَوْضِعٍ، فَقَالَ: " نِعْمَ مَوْضِعُ الْحَمَامِ هَذَا، فَبَنِي فِيهِ

حَمَامٌ

Ebû Râfi’den nakledilmiştir: “Allah Resulü (s) bir yerden geçerken: ‘Bu ne güzel hamam yeridir’ diye buyurdu ve oraya hamam inşa edildi.”²⁰⁸

Açıklama:

Ebû Râfi’in rivayetlerinde torunu Muhammed b. Ubeydullah bol miktarda geçmektedir. Fakat kendisi yalanla itham edilmiştir. Rivayetleri mevzu sayılmamış ancak zayıftan daha aşağı seviyede görülmüştür. Bu rivayette de Muhammed b. Ubeydullah geçmektedir. Ebû Râfi’den başka da tariki yoktur. İbn Ebî Hâtim bu hadis için *bâtıl, aslı yoktur* demiştir.²⁰⁹

46 - وَقَالَ أَبُو يَعْلَى: حَدَّثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، ثنا الْفَضِيلُ، ثنا فَائِدُ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ

أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا مِنْ حَيْبَرٍ، قَدْ أُرْدَفَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حَبِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ

²⁰⁶ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IX, 1 (r.no 14843), İbnü'l-Cevzî, *ed-Duaîfâ ve'l-Metrûkîn*, II, 246 (h.no 2680)

²⁰⁷ Ahmed, *el-Müsned*, II, 105 (h.no 693)

²⁰⁸ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 321 (h.no 953)

²⁰⁹ İbn Ebî Hâtim, Muhammed b. İdrîs b. Münzir er-Râzî (277/890), *Kitâbu'l-İlel*, I-VII, thk. Said b. Abdullah el-Humeyyid, byy. Riyad, 2006, VI, 209.

عَنْهَا عَلَى حَقِّيَّتِهِ، وَأَبُو رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى جَمَلٍ، فَلَمَّا دَنَوْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ، قَالَ: " يَا أَبَا رَافِعٍ، أَنْزِلْ عَنِ الْجَمَلِ،
وَاجْمَلْ عَلَيْهِ صَفِيَّةَ، فَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَ الْمَدِينَةَ "، قَالَ: فَسَارَ أَبُو رَافِعٍ حَتَّى أَدْخَلَهَا الْمَدِينَةَ

Ebû Râfi'den (r) naklen: "Resululah (s) Hayber'den dönerken terkisine Safiyye bnt. Hüeyy'i almıştı ve Ebû Râfi ise deve ile yol alıyordu. Medine'ye yaklaşınca Allah Resülü (s): 'Ey Ebû Râfi', *deveden in de Safiyye'yi bindir. Medine'ye varmadan güneşin doğmasından çekiniyorum*' buyurmuş, bunun üzerine Ebû Râfi' Medine'ye kadar Safiyye'yi devesinde götürmüştür."²¹⁰

Açıklama:

Hadisin senedinde bulunan Ubeydullah b. Ali dedesi Ebû Râfi'den hadis dinlememiştir.²¹¹ Bundan dolayı senedinde inkita bulunmaktadır.

15. Menâkıb, Fedailu's-Sahabe

Bu başlık altında inceleyeceğimiz hadislerin neredeyse tamamı Hz. Ali veya Ehl-i Beyt'in faziletiyle ilgilidir. İki rivayet hariç tüm senedlerde Muhammed b. Ubeydullah geçmektedir. Ebû Râfi'in torunu olan Muhammed b. Ubeydullah hakkında İbn Maîn *leyse bi şey*, Ebû Hâtim *daifu'l-hadis, münkiru'l-hadis cidden*, Ahmed b. Adî ise *Kufe'deki şiiilerle bir aradaydı, mütâbii bulunmayan fedail bahsinde rivayetleri bulunurdu*, İbn Hacer *müttehem bi'l-vad'i* diye değerlendirmede bulunmuş, İbn Hibban *babasından naklettiklerinde münker olanlar fazla olunca hadisini terk etmek gerekir* demiştir. Söylenen sözler rivayetlerinin yalanla itham edilmesine neden olmuştur.²¹²

Ebû Râfi'nin rivayetlerini incelerken kullandığımız metodu burada aynen takip edeceğiz. Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle zayıf düşen rivayetleri şahidlerine işaret ederek değerlendireceğiz. Ayrıca *İlelu'l-Hadis* ve *Mevzuat* eserlerinden bu hadisleri araştıracağız. Bu sayede *meşhur* rivayet ile sadece Muhammed b. Ubeydullah veya onun seviyesindeki ravilerin naklettiği hadisleri ayırabileceğiz.

²¹⁰ İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye*, XI, 643 (h.no 2638)

²¹¹ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 34.

²¹² Bkz. İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, VII, 400; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVI, 36–37.

47 - حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعُرَزَمِيُّ، قَالَ: نَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: " أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي، وَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ يُصَافِحُنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَنْتَ الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ، وَأَنْتَ الْفَارُوقُ تَفَرَّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ، وَأَنْتَ يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ، وَالْمَالُ يَعْسُوبُ الْكُفَّارِ ". وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُهُ يُرْوَى عَنْ أَبِي ذَرٍّ إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ، وَلَا رَوَى أَبُو رَافِعٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ إِلَّا هَذَا الْحَدِيثَ

Ebû Râfi'nin Ebû Zer'den rivayetine göre Allah Resulü (s) Hz. Ali'ye şöyle demiştir: *“Sen bana ilk iman edensin ve kıyamet günü benimle ilk görüşecek olan sensin. Sen en doğru olansın, hakkı batıldan ayıran faruksun. Müminlerin reisisin, mal ise kâfirlerin başıdır, önderidir.”*. Bu hadisi Ebû Zer'den bu vech dışında bilmiyoruz. Ebû Râfi'nin Ebû Zer'den bu hadis dışında rivayeti yoktur.²¹³

Açıklama:

Hadisin sahabî ravisi Ebû Zer'dir. Ebû Râfi' ondan rivayet etmiştir. Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle zayıf görülmüştür. Ebû Zer-Ebû Râfi' naklinin bundan başka senedi bulunmamaktadır. Suyûtî bu hadis için *mevzu* demiştir.²¹⁴ Ebû Zer'den gelen diğer mütâbilerin ve şahidleri sayılabilecek rivayetlerin de sıhhati ile ilgili eleştiri bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَزِيرُ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى السُّدِّيُّ، ثنا عَمْرُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ فَضَيْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ، عَنْ أَبِي سُخَيْلَةَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، وَعَنْ سَلْمَانَ، قَالَا: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، فَقَالَ: " إِنَّ هَذَا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي، وَهُوَ أَوَّلُ مَنْ يُصَافِحُنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَذَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ، وَهَذَا فَارُوقٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ، يُفَرِّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ، وَهَذَا يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ، وَالْمَالُ يَعْسُوبُ الظَّالِمِ "

Ebu Zer şöyle nakletmiştir: *“Allah Resulü (s) Hz. Ali'nin elinden tuttu ve şöyle buyurdu ‘Bu bana ilk iman edendir ve kıyamet günü benimle ilk görüşecektir. Bu en doğru olandır, hakkı batıldan ayıran faruktur. Müminlerin reisidir, mal ise kâfirlerin residir”*²¹⁵

²¹³ Bezzâr, *el-Bahru 'z-Zehhâr*, IX, 342 (h.no 3898)

²¹⁴ Suyûtî, *el-Leâlie 'l-Masnûa*, I, 297.

²¹⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu 'l-Kebîr*, VI, 270 (h.no 6184) Ayrıca bkz. Hatib, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî (463/1070), *Tarihu Bağdad*, I- XVII, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, Daru'l-Kütübü'l-Arabî, 1. baskı, Beyrut, 2001, XI, 122.

48 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيُّ، ثنا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ الْأَوْدِيُّ، ثنا حِبَّانُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: لَمَّا قَتَلَ عَلِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ أُحُدٍ أَصْحَابَ الْأَلْوِيَةِ، قَالَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذِهِ هِيَ الْمَوَاسِئَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّهُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ "، قَالَ جَبْرِيلُ: وَأَنَا مِنْكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ

Ebû Râfi'den naklen: "Hz. Ali Uhud günü bayrak taşıyanları öldürmüştü, Cebrail: 'Ey Allah'ın Resulü, işte korumak böyle olur' deyince Allah Resulü (s): 'O bendendir, ben de ondanım' buyurdu. Cebrail ise: 'Ben de sizdenim Ey Allah'ın Resulü' dedi."²¹⁶

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilen rivayetin şahid veya mütâbii bulunmamaktadır. Ebû Râfi' bu rivayetinde teferrüd etmiştir. Suyûti bu hadisi zikretmiş ve ardından Muhammed b. Ubeydullah'ın rivayetlerini *Mevzû* saymıştır.²¹⁷

49 - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا أَبُو مَعْشَرٍ، عَنْ شُرْحَبِيلَ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ " أَنَّهُ بَشَّرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِسْلَامِ الْعَبَّاسِ، فَأَعْتَقَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "، لا يُرَوَى هَذَا الْحَدِيثُ عَنْ أَبِي رَافِعٍ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ، تَفَرَّدَ بِهِ: مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ

Ebû Râfi'den naklen: Ebû Râfi' Resulullah'a (s) Hz. Abbas'ın Müslüman olduğunu müjdeledi, Allah Resulü (s) de onu azat etti. Bu hadis Ebû Râfi'den bu isnad dışında nakledilmemiştir. Muhammed b. Bekkâr teferrüd etmiştir.²¹⁸

Açıklama:

İsnadı Necih b. Abdurrahman Ebû Ma'şer²¹⁹ ve Şurahbil b. Sa'd²²⁰ zayıf görülmesinden dolayı zayıftır. Hadisin şahidi yoktur.

²¹⁶ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 318 (h.no 941)

²¹⁷ Suyûti, *el-Leâlie'l-Masnâ'a*, I, 333.

²¹⁸ Taberânî, *el-Mu'ce'mu'l-Evsat*, III, 28 (h.no 2364)

²¹⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIX, 322 – 326 (r.no 6386)

²²⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XIX, 34 – 36; İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, V, 68.

50 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُرِّيُّ الْقَنْطَرِيُّ، ثنا حَرْبُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّحَّانُ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ عَلِيًّا مَبْعَثًا، فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي، وَمَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَنِي فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهُ " "

Ebû Râfi'den rivayetle Allah Resulü (s) Hz. Ali'yi elçi olarak gönderdi, döndüğünde ise şöyle buyurdu: "Kim Ali'yi severse beni sevmiştir. Kim beni severse Allah da o kişiyi sever. Kim de Ali'yi üzerse beni üzmüş olur. Kim beni üzerse Allah'ı üzmüş olur."²²¹

Acıklama:

Senedinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Bundan dolayı *müttehem bi'l-vad'i'dir*. Ancak aynı metne sahip şahidleri bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْبَاقِي الْأَدَنِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْفِ الْحُمْصِيِّ، ثنا أَبُو جَابِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، ثنا الْحَكَمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَيْخِ مَكِّيٍّ، عَنْ فِطْرِ بْنِ خَلِيفَةَ، عَنْ أَبِي الطَّفِيلِ، قَالَ: سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ، تَقُولُ: أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا فَقَدْ أَحَبَّنِي، وَمَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَ عَلِيًّا فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَنِي فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهُ " "

Ümmü Seleme şöyle buyurmuştur: "Şehadet ederim ki Hz. Peygamber şöyle buyururken işittim: 'Kim Ali'yi severse beni sevmiş olur. Kim beni severse Allah'ı sevmiş olur. Kim de Ali'yi üzerse beni üzer. Beni üzen de Allah'ı üzmüş olur'"²²²

51 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُرِّيُّ الْقَنْطَرِيُّ، ثنا حَرْبُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّحَّانُ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ: " إِنَّ أَوَّلَ أَرْبَعَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: أَنَا وَأَنْتَ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، وَذَرَارِينَا خَلْفَ ظُهُورِنَا، وَأَزْوَاجُنَا خَلْفَ ذَرَائِنَا، وَشِيعَتُنَا عَنْ أَيْمَانِنَا وَعَنْ شِئَانِنَا " "

²²¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 320 (h.no 947)

²²² Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XXIII, 380.

Ebû Râfi'den Allah Resülü (s) Hz. Ali'ye: "Cennete girecek ilk dört kişi ben, sen, Hasan ve Hüseyin'dir. Ardımızdan soyumuz, onların ardından hanımlarımız girecek. Sağ ve solumuzdan ise bize uyanlar girecektir"²²³ buyurmuştur.

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle senedi yalanla itham olunmuştur. Bu konuda en kuvvetli şahid Hz. Ali'den gelen rivayettir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَطَّةَ الْأَصْبَهَانِيُّ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَكَرِيَّا الْأَصْبَهَانِيُّ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَمْرٍو الْبَجَلِيُّ، ثنا الْأَجْلَحُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْكِنْدِيُّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ صَمْرَةَ، عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: " أَنْ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَنَا، وَفَاطِمَةُ، وَالْحَسَنُ، وَالْحُسَيْنُ "، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَجِبُونَا؟ قَالَ: " مِنْ وَرَائِكُمْ " . صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُجْرَجْ جَاهُ

Hz. Ali (r): "Hz. Peygamber (s) bana 'Cennete ilk girecek kişi ben, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir' diye bildirdi. Bunun üzerine 'Peki bizi sevenler ne olacak ey Allah'ın Resülü?' diye sorunca, 'Sizin ardımızdan' diye cevapladı" demiştir.

Bu hadis için Zehebi, *el-hadisul-münker* demiştir.²²⁴

52 - حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: " نُبِّي النَّبِيُّ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ، وَأَسْلَمَ عَلِيُّ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ "

Ebû Râfi'den şöyle nakledilmiştir: "Peygamberlik pazartesi günü verilmiştir ve Hz. Ali, salı günü iman etmiştir."²²⁵

Açıklama:

Bu hadisin senedi muttasıl bir metni bulunmamaktadır. Senedlerin en tercih edilebilecek olanı zayıftır. Ebû Râfi'den gelen rivayetlerde ise hadis uydurmak ile itham edilen Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır.

²²³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, III, 42 (h.no 2624)

²²⁴ Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 164.

²²⁵ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 321 (h.no: 3871); Ayrıca bkz. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 321 (h.no 952)

53 - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ السَّمَرَقَنْدِيِّ، أَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ النُّقُورِ، أَنَا أَبُو سَعْدِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ
 الْإِسْمَاعِيلِيِّ، نَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، نَا أَحْمَدُ بْنُ حَارِزٍ، نَا خُوَلُّ نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
 عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَعَمِّهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ: أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آتَتْ
 رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ، فَقَالَتْ: ابْنَاكَ وَابْنَايَ أَنْحَلَهُمَا؟ قَالَ: "نَعَمْ، أَمَّا الْحَسَنُ فَقَدْ نَحَلْتُهُ
 حِلْمِي وَهَيْبَتِي، وَأَمَّا الْحُسَيْنُ فَقَدْ نَحَلْتُهُ نَجْدَتِي وَجُودِي"، قَالَتْ: رَضِيتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ.

Ebû Râfi' anlatıyor: Hz. Fatıma, Allah Resulü'ne (s) Hasan ve Hüseyin'i getirdi ve "Çocuklarına bir şey bırak." dedi. Allah Resulü (s): "Tamam; Hasan'a heybetimi ve yumuşaklığımı, Hüseyin'e ise cesaret ve savaşçılığımı bıraktım." buyurmuş, Hz. Fatıma ise 'Razı oldum' demiştir.²²⁶

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Hz. Fatıma'dan gelen şahidleri bulunmaktadır. Ancak en kuvvetlisi zayıf bir senedle gelenidir.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ كَاسِبٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْنَبُ بِنْتُ
 أَبِي رَافِعٍ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهَا آتَتْ بِالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَكْوَاهُ
 الَّذِي تُوِّفِّي فِيهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَذَانِ ابْنَاكَ فَوَرَّئُهُمَا شَيْئًا، فَقَالَ: "أَمَّا الْحَسَنُ فَلَهُ هَيْبَتِي وَسُؤْدُدِي، وَأَمَّا حُسَيْنٌ فَلَهُ جُرْأَتِي
 وَجُودِي"

Hz. Fatıma'dan rivayet edildiğine göre Hz. Fatıma, Allah Resulü'ne (s) sıkıntılı haliyle Hasan ve Hüseyin'i getirdi ve "Çocuklarına bir şey bırak." dedi. Allah Resulü (s): "Tamam; Hasan'a heybetimi ve yumuşaklığımı, Hüseyin'e ise cesaret ve savaşçılığımı bıraktım." buyurmuştur.²²⁷

54 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُرِّيُّ الْقَنْطَرِيُّ، ثنا حَرْبُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّحَّانُ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ
 بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِعَلِيٍّ: "أَمَا تَرْضَى أَنَّكَ أَحْيَى وَأَنَا أَحْوَكُ؟"

²²⁶ İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk*, XIV, 128.

²²⁷ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XXII, 424.

Ebû Râfi'den naklen Hz. Peygamber (s) Hz. Ali'ye: “*Razı değil misin, sen kardeşim ol, ben de senin kardeşin olayım.*”²²⁸

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Ancak metnin şahidi bol miktarda vardır. Şahidleri nedeniyle metnin sağlamlığı artmaktadır.

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْقَطَّانُ الْبَغْدَادِيُّ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ قَادِمٍ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ صَالِحٍ بْنِ حَيٍّ عَنْ حَكِيمِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ جَمِيعِ بْنِ عُمَيْرِ التَّيْمِيِّ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ أَخَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَدْمَعُ عَيْنَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحْيَيْتَ بَيْنَ أَصْحَابِكَ وَلَمْ تُؤَاخِ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحَدٍ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ أَحْيَيْتَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَالَ أَبُو عِيْسَى هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ وَفِي الْبَابِ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَوْفَى

Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre Allah Resulü (s) ashabının arasında kardeşlik ilan etti. Hz. Ali gözleri yaşlı geldi ve ‘Herkes kardeş tayin ettin, benimle kimsenin arasında kardeşlik kurmadın’ dedi. Allah Resulü (s) ‘*Sen benim dünyada ve ahrette kardeşimsin*’ buyurdu.²²⁹

55 - حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمِ بْنِ الرَّيِّدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ مُحَمَّدٌ: وَحَدَّثَنِي أَبِي، وَعَبْدُ اللَّهِ، يَعْنِي عَمَّهُ، وَعُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِمَا، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ سَوَلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: " إِنْ اللَّهُ أَمَرَنِي أَنْ أَعْلَمَكَ وَلَا أَجْفُوكَ، وَأَنْ أُذْنِكَ وَلَا أُفْصِكَ، فَحَقُّ عَلَيَّ أَنْ أَعْلَمَكَ وَحَقُّ عَلَيْكَ أَنْ تَعِي "

Ebû Râfi'den Allah Resulü (s) Hz. Ali'ye: “*Allahû Teâla bana, sana öğretmemi senden sakınmamamı, sana yaklaşmamı, senden uzaklaşmamamı emretti. Benim borcum/görevim sana öğretmektir, senin hakkın ise ezberlemektir.*” buyurdu.²³⁰

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah yalanla itham edilmiştir. Senedi zayıftır. Mütabisi bulunmayan hadisin şahidi bulunmaktadır ancak o da zayıf senedle nakledilmiştir.

²²⁸ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 320 (h.no 949)

²²⁹ Tirmizi, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 17. Ayrılc bkz. İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, VII, 508 (h.no 32577)

²³⁰ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 325 (h.no 3878)

أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الْفَقِيه، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَاحِدِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ التَّمِيمِيُّ - يَعْنِي أَحْمَدَ بْنَ الْحَارِثِ - أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ جَعْفَرٍ، أَنَا الْوَلِيدُ بْنُ أَبَانَ، أَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، أَنَا بَشْرُ بْنُ آدَمَ، أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ، قَالَ: سَمِعْتُ صَالِحَ بْنَ مِيثَمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ بُرَيْدَةَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيًّا أَبُو الْقَاسِمِ الْوَاسِطِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْخَطِيبُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، أَنَا أَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زِيَادِ الْقَطَّانِ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ مَمْتَأَمٌ، أَنَا بَشْرُ بْنُ آدَمَ، أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ الْأَسَدِيُّ، عَنْ صَالِحِ بْنِ مِيثَمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيِّ: "إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أُذِيكَ وَلَا أُفْصِكَ، وَأَنْ أَعْلَمَكَ وَتَعْبِي"، وَقَالَ الْوَاسِطِيُّ: "وَأَنْ تَعْبِي وَحَقَّ عَلَى اللَّهِ أَنْ تَعْبِي" فَنَزَلَتْ - وَقَالَ الْوَاسِطِيُّ: قَالَ: "وَنَزَلَتْ -: وَتَعْبِيهَا أَذُنٌ وَاعِيَةٌ"

Büreydete'l-Eslemiy şöyle nakletmiştir: "Allah Resulü (s) Hz. Ali'ye: "Allahû Teâla bana, sana yaklaşmamı, senden uzaklaşmamamı, sana öğretmemi ve ezberletmemi emretti." Buyurmuştur. Vâsıtî 'ezberletmemi ve Allah'ın sana ezberletmesini' demiştir. Yine Vâsıtî: 'Onun ezberlenmesi açık kulaktır' demiştir".²³¹

56 - أَخْبَرَنِي أَبُو قُتَيْبَةَ سَالِمُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَدْمِيُّ بِمَكَّةَ، ثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، ثَنَا عَبْدُ الْقُدُّوسِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَبْدِ الْكَبِيرِ بْنِ شُعَيْبِ بْنِ الْحُبَابِ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدَةَ الْوَرَّاقِ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: "يَا أَبَا الْفَضْلِ لَكَ مِنَ اللَّهِ حَتَّى تَرْضَى". هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُحْرَجْ جَاهُ

Ebû Râfi'den naklen Resulullah (s): "Ey Ebu'l-Fadl, sen razı oluncaya kadar bu Allah'tandır (verdiği)"²³²

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Zehebî hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Şahidi bulunmamaktadır.

57 - حَدَّثَنَا عَبَّادٌ، قَالَ: نَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، وَعَمِّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا أَمِيرًا عَلَى الْيَمَنِ، وَخَرَجَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ أَسْلَمَ، يُقَالُ لَهُ: عَمْرُو بْنُ شَاسٍ، فَرَجَعَ وَهُوَ يَدْمُ عَلِيًّا وَيَشْكُوهُ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "أَخْبَرَنَا عَمْرُو هَلْ رَأَيْتَ

²³¹ İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, XXXXII, 361.

²³² Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 368.

مِنْ عَلِيٍّ جَوْرًا فِي حُكْمِهِ أَوْ أَثَرَةً فِي قَسْمِهِ؟ " قَالَ: اللَّهُمَّ لَا، " فَعَلَامَ تَقُولُ مَا يَبْلُغُنِي؟ " قَالَ: بُغْضُهُ لَا أَمْلِكُهُ، قَالَ:

فَعَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى عَرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ، وَقَالَ: " مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَنِي

فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهُ، وَمَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي، وَمَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهُ "

Ebû Râfi'den nakledilmiştir: "Allah Resulü (s) Hz. Ali'yi Yemen'e elçi olarak göndermişti. Eslemoğullarından Amr b. Şâs dedikleri bir adam da onunla birlikte yola çıkmıştı. Dönüşte Amr, Hz. Ali'yi kötülüyor ve şikayetleniyordu. Hz. Peygamber (s) durumdan haberdar olunca Amr'a: 'Ali'nin verdiği hükümde adaletsizlik, taksimatında yanlışlık gördün mü?' diye sordu. Amr: 'Hayır vallahi ey Allah'ın Resulü.' diye cevap verdi. Allah Resulü: 'Peki o zaman bana ulaşanları niye söylüyorsun?' diye sorunca, Amr: 'Yaptıklarından değil, tavrından dolayı' deyince Resulullah öfkesi yüzünde belirecek kadar kızdı ve: 'Kim Ali'yi kızdırırsa beni kızdırmış olur, kim beni kızdırırsa Allah'ı kızdırmış olur. Kim Ali'yi severse beni sevmiş olur. Kim de beni severse Allah'ı sevmiş olur' buyurdu."²³³

Açıklama:

İsnadı Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Şahidi bulunmaktadır. Aynı metni nakleden rivayetler muttasıl senedle ulaşımıştır.

حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نِيَّارِ الْأَسْلَمِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شَأْسِ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْحُدَيْبِيَّةِ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ عَلِيٍّ إِلَى الْيَمَنِ فَجَفَّانِي فِي سَفَرِي ذَلِكَ حَتَّى وَجَدْتُ فِي نَفْسِي عَلَيْهِ فَلَمَّا قَدِمْتُ أَطَهَرْتُ شِكَايَتَهُ فِي الْمَسْجِدِ حَتَّى بَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ ذَاتَ غُدْوَةٍ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمَّا رَأَيْتُ أَمْدَنِي عَيْنِيهِ يَقُولُ حَدَّدَ إِلَيَّ النَّظَرَ حَتَّى إِذَا جَلَسْتُ قَالَ يَا عَمْرُو وَاللَّهِ لَقَدْ آذَيْتَنِي قُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أُؤْذِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بَلَى مَنْ آذَى عَلِيًّا فَقَدْ آذَانِي

Hudeybiye'de bulunanlardan olan Amr b. Şâs şöyle anlatmıştır: "Hz. Ali ile birlikte Yemen'e yola çıktım. Yolculukta onun hali beni rahatsız etti, taa ki bu halim ona kızgın olmaya vardı. Dönüşte Amr, Hz. Ali'yi kötülüyor ve şikayetleniyordum. Hz. Peygamber (s) durumdan haberdar oluncaya kadar böyle devam ettim. Bir gün mescide girdiğimde Allah Resulü (s) insanların arasında beni gördü, bir yere oturuncaya kadar beni gözleriyle cezalandırıyordu. Ben oturunca 'Bana eziyet ettin ey Amr' dedi. Ben de 'Sana eziyet etmekten

²³³ Bezzâr, el-Bahrü'z-Zehâr, IX, 323 (h.no 3874)

Allah'a sığınırım' diye cevap verdim. Allah Resulü: 'Hayır bilakis böyle yaptın, kim Ali'yi kızdırırsa beni kızdırmış olur' buyurdu.²³⁴

58 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُرِّيُّ الْقَنْطَرِيُّ، ثنا حَرْبُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّحَّانُ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْلَا أَنْ يَقُولَ فِيكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، لَقُلْتُ فِيكَ الْيَوْمَ مَقَالًا لَا تَمُرُّ بِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَخَذَ التُّرَابَ مِنْ أُنْثَرِ قَدَمَيْكَ، يَطْلُبُونَ بِهِ الْبَرَكَاتَةَ "

Ebû Râfi'den nakledildiğine göre Allah Resulü (s) Hz. Ali'ye: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki Meryem oğlu İsa hakkında Hıristiyanların söylediklerini ümmetimden bazı gruplar söylemeyecek olsaydı, bugün senin hakkında öyle şeyler söyledim ki Müslümanlardan hiç kimse senin ayaklarının izinden onunla bereket umarak toprak almaktan başka bir şey için yürümezlerdi" buyurmuştur.²³⁵

Açıklama:

İsnadı Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Başka senedle de nakledilmemiştir. Şahidi bulunmamaktadır.

59 - حَدَّثَنَا عَبَّادٌ، قَالَ: نَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ قَبْلَ مَوْتِهِ: " تُبْرَى ذِمَّتِي وَتَقْتُلُ عَلَيَّ سُنَّتِي "

Ebû Râfi'den nakledildiğine göre Allah Resulü (s) vefat etmeden önce Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur: "Zimmetimden uzaklaştırılırsın ve sünnetim üzere öldürülürsün"²³⁶

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham olunmuş, Ebû Râfi'den gelen başka bir mütâbii bulunmamaktadır.

²³⁴ Ahmed, *el-Müsned*, XXV, 321 (h.no 15960) Ayrıca bkz. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 319; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 131.

²³⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 320 (h.no 951)

²³⁶ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 322. (h.no 3873)

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْمُسْلِمِ، نَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَحْمَدَ إِمْلَاءً، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَلْمَانَ النَّجَّادِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ بْنِ مُوسَى، نَا أَبُو زَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ، نَا قُبَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ عَبَّادَةَ، عَنِ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيِّ: "أَمَرْتُ بِتَزْوِجِكَ مِنَ السَّمَاءِ، وَقَتَلْتُ الْمُشْرِكِينَ يَوْمَ بَدْرٍ، وَتَقَتَلُ مِنْ بَعْدِي عَلَى سُنَّتِي وَتُبْرَى ذِمَّتِي".

Ebu Eyyub Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Seni evlendirmem semadan bana emredildi. Sen Bedir'de müşrikleri öldürdün, sünnetim üzere öldürülürsün ve zimmetimden uzaklaştırılırsın"²³⁷

Senedinde yalanla itham olunan Muhammed b. Yunus bulunmaktadır.²³⁸

60 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُرِّيُّ الْقَنْطَرِيُّ، ثنا حَرْبُ بْنُ الْحُسَيْنِ الطَّحَّانُ، ثنا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ: "أَنْتَ وَشِيعَتُكَ تَرِدُونَ عَلَيَّ الْخَوْصَ رُؤَاءَ مَرُوءِينَ، مُبَيَّضَةً وُجُوهُكُمْ، وَإِنْ عَدُوَّكَ يَرِدُونَ عَلَيَّ ظِلْمَاءَ مُقَبَّحِينَ"

Ebû Râfi'den nakledildiğine göre Allah Resulü (s) Hz. Ali'ye şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sen ve seni sevenler havzda bana suya kanmış, yüzleriniz beyaz olarak gelirsiniz. Senin düşmanların ise kötülenmiş ve susamış halde gelirler."²³⁹

Acıklama:

Senedinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Bundan dolayı *müttehem bi'l-vad'i'dir*. Ancak aynı metne sahip şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ الْإِمَامِ ابْنِ الْإِمَامِ، نَا الْفَضْلُ بْنُ عَانِمٍ، ثنا سَوَّادُ بْنُ مُضْعَبٍ، عَنِ عَطِيَّةِ الْعَوْفِيِّ، عَنِ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ لَيْلَتِي، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدِي، فَأَتَتْهُ فَاطِمَةُ، فَسَبَقَهَا عَلِيٌّ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا عَلِيُّ، أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ فِي الْجَنَّةِ، أَنْتَ وَشِيعَتُكَ فِي الْجَنَّةِ، إِلَّا أَنَّهُ مَن يَزْعُمُ أَنَّهُ يُحِبُّكَ أَقْوَامٌ يُضْفِرُونَ الْإِسْلَامَ، ثُمَّ يَلْفِطُونَهُ، يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ، هُمْ نَبْرٌ يُقَالُ هُمُ الرَّافِضَةُ، فَإِنْ أَدْرَكْتَهُمْ فَجَاهِدْهُمْ، فَإِنَّهُمْ مُشْرِكُونَ". فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْعَلَامَةُ فِيهِمْ؟ قَالَ: "لَا يَشْهَدُونَ جُمُعَةً، وَلَا جَمَاعَةً، وَيَطْعُنُونَ عَلَى السَّلَفِ الْأَوَّلِ". لَمْ يَرَوْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنِ عَطِيَّةَ، عَنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ إِلَّا سَوَّادُ بْنُ مُضْعَبٍ

²³⁷ İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, XXXXII, 131.

²³⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVII, 66-71 (r.no 5721)

²³⁹ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 320 (h.no 948)

Ümmü Seleme (r) şöyle bildirmiştir: “Bir gece Resulullah (s) yanımda iken Fatıma ve Ali geldi. Allah Resülü (s) Ali’ye şöyle buyurdu: ‘Sen ve arkadaşlarınız cennettesiniz. Sen ve seni sevenler cennettesiniz. Dikkat et! Seni seven bir kavim dilleri ile söyledikleri şeyle sebebiyle islam’dan dışarı fırlayacaklar. Okuduklar Kur’an boyunca boyunlarından aşağı geçmeyecek. Onları “Rafıza” denilecektir. Onlarla karşılaştığın zaman, mücadele et. Zira onlar müşriktirler.’ Hz. Ali ‘Ey Allah’ın Resülü, onların alameti nedir?’ diye sorunca Hz. Peygamber ‘Cumayı ve cemaati terk edecekler, selefe hakaret edecekler.’ buyurdu.²⁴⁰ Bu hadisin senesinde Sîvâr b. Musab el-Hemedânî bulunmaktadır ki Buhârî onun hakkında *metruku’l-hadis* denilmiştir.²⁴¹

61 - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: قَالَ مُحَمَّدٌ يَعْنِي ابْنَ إِسْحَاقَ، فَحَدَّثَنِي حُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُنْتُ غُلَامًا لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَكَانَ الْإِسْلَامُ قَدْ دَخَلَنَا، فَأَسْلَمْتُ وَأَسْلَمَتْ أُمُّ الْفَضْلِ، وَكَانَ الْعَبَّاسُ قَدْ أَسْلَمَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ يَهَابُ قَوْمَهُ فَكَانَ يَكْتُمُ إِسْلَامَهُ، وَكَانَ أَبُو هَبٍ عَدُوًّا لِلَّهِ قَدْ تَخَلَّفَ عَنْ بَدْرِ، وَبَعَثَ مَكَانَهُ الْعَاصِ بْنِ هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، وَكَذَلِكَ كَانُوا صَنَعُوا، لَمْ يَتَخَلَّفْ رَجُلٌ إِلَّا بَعَثَ مَكَانَهُ رَجُلًا، فَلَمَّا جَاءَنَا الْخَيْرُ كَبَّتَهُ اللَّهُ وَأَخْرَاهُ، وَوَجَدْنَا أَنْفُسَنَا قُوَّةً، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَمِنْ هَذَا الْمَوْضِعِ فِي كِتَابِ يَعْقُوبَ مُرْسَلٌ لَيْسَ فِيهِ إِسْنَادٌ، وَقَالَ فِيهِ: أَحْوَبِي سَالِمِ بْنِ عَوْفٍ، قَالَ: وَكَانَ فِي الْأَسَارَى أَبُو وَدَاعَةَ بْنُ صَبِيرَةَ السَّهْمِيِّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ لَكَ بِمَكَّةَ ابْنًا كَيْسًا تَاجِرًا، ذَا مَالٍ، لَكَاتِكُمْ بِهِ قَدْ جَاءَنِي فِي فِدَاءِ أَبِيهِ "، وَقَدْ قَالَتْ قُرَيْشٌ: لَا تَعَجَلُوا بِفِدَاءِ أُسَارَاكُمْ، لَا يَتَارَبُ عَلَيْكُمْ مُحَمَّدٌ وَأَصْحَابُهُ، فَقَالَ الْمُطَّلِبُ بْنُ أَبِي وَدَاعَةَ: صَدَقْتُمْ فَاذْعَلُوا، وَأَنْسَلْ مِنَ اللَّيْلِ، فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ، وَأَخَذَ أَبَاهُ بِأَرْبَعَةِ آلَافٍ دِرْهَمٍ، فَانْطَلَقَ بِهِ، وَقَدِمَ مَكْرَزُ بْنُ حَفْصِ بْنِ الْأَخْيَفِ فِي فِدَاءِ سُهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو، وَكَانَ الَّذِي أَسْرَهُ مَالِكُ بْنُ الدُّخْسَنِ أَحْوَبِي مَالِكِ بْنِ عَوْفٍ

²⁴⁰ Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Evsat*, VI, 315 (h.no 6605)

²⁴¹ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, IV, 169(r.no2359)

Ebû Râfi' şöyle anlatmaktadır: “Abbas b. Abdulmuttalib’in kölesiydim, İslam’a girmiştik, ben iman ettim, Ümmü’l-Fadl iman etti, Abbas da İslam’a girmiştii, kavminden çekindiği için müslümanlığını saklıyordu. Ebû Leheb Allah düşmanıydı, Bedir Savaşı’na katılmadı, yerine As b. Hişam b. Muğire’yi göndermişti ki savaşa gitmeyenler bu şekilde yapıyordu. Hayır²⁴² (Bedir Savaşı’nın haberi) gelince bizi sevinç kapladı, müşrikler ise üzüldüler, zelil oldular.”

Bu rivayet Yakub’un kitabında bu konuda senedsiz şekilde mürsel olarak : “Salim b. Avfoğullarının kardeşi dedi ki: Esirlerin arasında Ebû Vedâa’ b. Subeyre es-Sehmî bulunmaktaydı. Resulullah (s) şöyle buyurdu: ‘Onun Mekke’de akıllı, tüccar olup çokça mal sahibi bir oğlu vardı. Sanki siz onun babasının fidyelerini getirecek gibisiniz.’ Kureyş: ‘Esirlerinizin fidyelerini getirmede acele etmeyin ki Muhammed ve arkadaşları sizin efendileriniz olmasın’ diye söylediler. Muttalib b. Ebî Vedâa’: ‘Doğru söylediniz, bu şekilde yapın.’ dedi. Çocuk gece Medine’ye girdi, babasına dört bin dirhem getirdi ve babasına ulaştı. Mikrez ise Süheyl b. Amr’ın fidyelerini getirdi ki onu da Malik b. Avfoğullarının kardeşi Malik b. ed-Duħşun esir almıştı.²⁴³

Açıklama:

İsnadı zayıftır, Hüseyin b. Abdullah zayıf kabul edilmiştir.²⁴⁴ Metnin içeriğini tam olarak karşılayan şahid rivayet bulunmamaktadır. Farklı sahabeden metnin bazı kısımları nakledilmiştir.

16. Nikâh

62 – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، قَالَ: ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ مَطَرٍ، عَنْ رَبِيعَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي

رَافِعٍ، قَالَ: " تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَيْمُونَةَ وَهُوَ حَلَالٌ "، وَكُنْتُ الرَّسُولَ فِيهَا بَيْنَهُمَا

Ebû Râfi' şöyle anlatmaktadır: “Allah Resulü (s) Meymune ile ihramdan çıktığında evlendi. Ben de aralarında elçilik/aracılık yapıyordum.”²⁴⁵

Açıklama:

²⁴² Hayır kelimesi diğer kaynaklarda hayırlı haber şeklinde gelmektedir.(İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 645; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, IV, 10; Taberî, *Tarih*, II, 461–462.)

²⁴³ Ahmed, *el-Müsned*, IXXXX, 290 (h.no 23351)

²⁴⁴ Mizzi, *Tehzibu’l-Kemâl*, VI, 383 (r.no 1315)

²⁴⁵ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, V, 166 (h.no: 13113); Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXXV, 173 (h.no: 27197); Tirmizi, *Kitâbu’l-Hac*, 23 (h.no: 841); İbn Hibban, *es-Sahih*, IX, 438 (h.no 4130); IX, 443 (h.no 4135)

Allah Resulü (s) Meymune'yi kaza umresi sırasında istemiş fakat evlenmeden Mekkelilerin ısrarı nedeniyle (üç günlük umre şartı gereği) Mekke'den ayrılmıştır. Ebû Râfi' geride kalarak Meymune'yi getirmiştir. Allah Resulü ile Meymune arasında aracılık yapan Cafer b. Ebî Talib olduğu nakledilmiştir.²⁴⁶ Allah Resulü'nün (s) Meymune ile ihramdan çıktıktan sonra evlendiğini ifade eden bu rivayetin tam zıddı rivayetler de mevcuttur. Senedi muttasıl olan rivayette cerh edilmiş ravi bulunmamaktadır. Allah Resulü'nün (s) ihramlı iken mi yoksa ihramdan çıkmış olarak mı evlendiği tartışma konusu olmuştur. İbn Abbas'tan gelen rivayetler ihramlı iken veya ihram sınırları içerisinde iken evlendiğini belirtmektedir.

حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ أَخْبَرَنَا عَمْرُو حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ أَنْبَأَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ

İbn Abbas (r) Resulullah'ın (s) (Meymune ile) ihramlı iken evlendiğini nakletmiştir.²⁴⁷

17.Libâs

63 - وَحَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، ثنا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، ثنا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ ح. وَحَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِي، ثنا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، قَالَا: ثنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، حَدَّثَنِي أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَلْمَى أُمِّ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: " جَاءَ جَرِيْلُ يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذِنَ لَهُ، فَأَبْطَأَ عَلَيْهِ، وَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِدَاءَهُ، فَقَامَ إِلَيْهِ وَهُوَ قَائِمٌ بِالْبَابِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَدْ أَذِنَا، فَقَالَ: أَجَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَكِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ، فَوَجَدُوا جَرَوًا فِي بَعْضِ بُيُوتِهِمْ، قَالَ أَبُو رَافِعٍ: فَأَمَرَنِي حِينَ أَصْبَحْتُ فَلَمْ أَدْعُ بِالْمَدِينَةِ كَلْبًا إِلَّا قَتَلْتُهُ، فَإِذَا بِأَمْرَأَةٍ قَاصِيَةٍ لَهَا كَلْبٌ يَنْبُحُ عَلَيْهَا، فَرَحِمْتُهَا فَتَرَكْتُهُ وَجِئْتُ، فَأَمَرَنِي، فَجَعَلْتُ إِلَى الْكَلْبِ فَتَلْتُهُ، فَقَالَ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَحِلُّ لَنَا مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ النَّبِيِّ أَمَرَتْ بِقَتْلِهَا؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَهُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ "

²⁴⁶ İbn Kayyim, *Zadü'l-Mead*, III, 375.

²⁴⁷ Buhâri, *Kitâbu'n-Nikâh*, 31.

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: "Cebrail geldi ve Allah Resulü'nden (s) içeriye girmek için izin istedi. Allah Resulü de izin verdi, yavaş davrandı bu esnada ridasını topladı. Fakat Cebrail kapıda bekliyordu. Allah Resulü (s): 'İzin vermiştik Ey Cebrail' buyurunca Cebrail: 'Tabi ki Ey Allah'ın Resulü; ancak biz içerisinde köpek veya resim olan haneye girmeyiz' diye cevap verdi. Evlerden birisinde enik buldular. Resulullah (s) sabah kalktığımda bana emretti ve Medine'de kendisini koruyan köpeği olan kadının dışında tüm köpekleri öldürdüm. O kadına ise acıdım ve öldürmeden Allah Resulü'nün (s) yanına döndüm. Bana onu da öldürmemi emretti, gittim ve öldürdüm. Bunun üzerine insanlar: 'Ey Allah'ın Resulü, öldürmeyi emrettiğin hayvanların içerisinde neler bize helal kılındı?' diye sordular ve 'Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: Size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. (Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın, Allah'tan korkun. Çünkü Allah, hesabı çabuk görendir)'²⁴⁸ ayeti nazil oldu."²⁴⁹

Acıklama:

Hadisin senedindeki Musa b. Ubeyde *zayıf* görülmüştür. Bundan dolayı senedi zayıftır. Mütabisi olmayan hadisin başka sahabeden kaynaklara ulaşan bol miktarda sahih şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَعَدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَبْرِيلَ فَقَالَ: "إِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ"

Sâlim babasından (Abdullah b. Ömer) rivayetle Cebrail Allah Resulü'ne (s) şöyle bildirdi: 'Biz içerisinde resim ve köpek olan eve girmeyiz.'²⁵⁰

18. Dua

64 - حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ أَنَسُ بْنُ سَلْمٍ الْخَوْلَانِيُّ، ثنا أَبُو الْأَصْبَغِ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَلِيٍّ الْحَرَانِيُّ. ح وَحَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ

إِسْحَاقَ التُّسْتَرِيُّ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ بَكَّارٍ الْحَرَانِيُّ، قَالَا: ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ شَيْبَةَ بْنِ نَصَّاحٍ مَوْلَى

²⁴⁸ Maide Suresi 4. Ayet.

²⁴⁹ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, I, 326 (h.no: 972) Bazı farklılıklarıyla birlikte Ebû Râfi'nin Medine'deki köpekleri öldürmesiyle ilgili olarak bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXIX, 292 (h.no: 23865); İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, VII, 131 (h.no: 20163); Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 167 (h.no: 27188); Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, I, 326 (h.no: 972)

²⁵⁰ Buhâri, *Kitâbu Bedu'l-Halk*, 6; *Kitâbu'l-Meğazi*, 9.

أُم سَلَمَةَ، عَنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: وَقَعَ إِلَيَّ كِتَابٌ فِيهِ اسْتِفْتَاخُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا كَبَّرَ، قَالَ: " إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا، وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ، وَبِحَمْدِكَ أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، ثُمَّ يَقْرَأُ "

Ebû Râfi' şöyle bildirmiştir: "Elime ulaşan bir kitapta Allah Resülü'nün tekbir aldığıında: 'Muhakkak ki ben hanif olarak yönümü gökleri ve yeri yaratana (Allah'a) döndürdüm ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım ve ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm âlemlerin rabbi olan Allah içindir. Onun eşi yoktur. Bu şekilde emredildim ve ben inanların ilkiyim. Allah'ım mülk senin elindedir, senden başka ilah yoktur, seni eksik sıfatlardan tenzih eder ve hamdededim, Sen benim rabbimsin, ben de senin kulunum, senin eşin yoktur, ben kendime zulmettim ve günahlarımı itiraf ediyorum, bütün günahlarım bağışla. Çünkü senden başka günahları bağışlayacak kimse yok. Buyur emret, hayır senin elindedir, senden kaçacak veya sığınacak yer yok, yine sen varsın, günahlarım tevbeye ediyor ve senin bağışlamamı diliyorum' der ve kıraate başladılar"²⁵¹

Açıklama:

Senedi muttasıl olup ravileri güvenilirdir. Ebû Râfi' aynı hadisi ayrıca Hz. Ali'den nakletmiştir.

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّبَّالِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، وَيُوسُفُ بْنُ الْمَاجِشُونِ، قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ: حَدَّثَنِي عَمِّي، وَقَالَ يُوسُفُ أَخْبَرَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي الْأَعْرَجُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: " وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ

²⁵¹ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 314 (h.no 928)

ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفُرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ،
 وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، كَلِّبْكَ وَسَعِدْكَ وَالْحَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ
 وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ "، فَإِذَا رَكَعَ، قَالَ: "اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسَلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَعِظَامِي
 وَعَصَبِي "، فَإِذَا رَفَعَ، قَالَ: "اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّمَاءِ وَمِلءَ الْأَرْضِ وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ "، فَإِذَا
 سَجَدَ، قَالَ: "اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسَلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ فَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ
 الْخَالِقِينَ "، ثُمَّ يَقُولُ مِنْ آخِرِ مَا يَقُولُ بَيْنَ التَّسْهِدِ وَالتَّسْلِيمِ: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا
 أَشْرَفْتُ وَمَا أَعْلَمَ بِهِ مِنِّي أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ " . قَالَ أَبُو عِيْسَى: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ

Hz. Ali şöyle bildirmiştir: “Allah Resulü (s) namaza kalktığı zaman şöyle derdi: *Muhakkak ki ben hanif olarak yönümü gökleri ve yeri yaratana (Allah’a) döndürdüm ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım ve ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm âlemlerin rabbi olan Allah içindir. Onun eşi yoktur. Bu şekilde emredildim ve ben inanların ilkiyim. Allah’ım mülk senin elindedir, senden başka ilah yoktur, seni eksik sıfatlardan tenzih eder ve hamdededim, Sen benim rabbimsin, ben de senin kulunum, senin eşin yoktur, ben kendime zulmettim ve günahlarımı itiraf ediyorum, bütün günahlarım bağışla. Çünkü senden başka günahları bağışlayacak kimse yok. Buyur emret, hayır senin elindedir, senden kaçacak veya sığınacak yer yok, yine sen varsın, günahlarıma tevbe ediyor ve senin bağışlamayı diliyorum’ der, rukûa vardığında ‘Allah’ım sana ruku ettim, sana inandım, sana teslim oldum, kulağım, gözüm, etim, kemiklerim senin önünde haşyettedir.’ Rukûdan başını kaldırıncı ‘ey Allahım. Sana gökler, yer, yerle gök arası dolusu ve bunlardan sonra dilediğin şey dolusu hamd olsun.’ Secdeye vardığında ‘Allahım, ancak sana secde ettim ve ancak sana iman ettim ve ancak sana teslim oldum. Yüzüm kendini yaratana, tasvir edene, işitme ve görme hissini yarıp ortaya çıkarana secde etti. Yaratanların en güzeli olan Allah çok yüce ve çok mübarektir.’ Sonra teşehhülle selam arasında ‘Allahım, önden gönderdiğim, geriye bıraktığım, gizlediğim, açıkladığım ve israf ettiğim şeyleri ve senin benden bildiğin şeyleri bağışlayıp temizle. En ön sensin ve en son da sensin. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Ancak sen varsın’ diye dua ederdi.”²⁵²*

Daha başka şahidleri de bulunmaktadır.²⁵³

²⁵² Tirmizî, *Kitâbu 'd-Daavât*, 14.

²⁵³ Ahmed, *el-Müsned*, XXIII, 267 (h.no 15022)

65 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَمَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحْتَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِذَا كَانَ ثُلُثُ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفُ اللَّيْلِ فَذَكَرَ النُّزُولَ "

Ebû Râfi' Hz. Ali'den naklen Hz. Peygamber'in (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Gecenin üçte biri geçince veya yarısı geçince" buyurdu ve nuzülü anlattı.²⁵⁴

Acıklama:

Hz. Ali'den nakledilen rivayetin metni tam hali başka nakledilmemiştir. Muhammed b. Humejd *metrûku'l-hadis* olarak değerlendirilmiştir.²⁵⁵ Başka sahabeden gelen bol miktarda şahidi ve nuzülü ifade eden metinler bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ ثُلُثُ اللَّيْلِ الْبَاقِي يَهْبِطُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَفْتَحُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ ثُمَّ يَسْطُرُ يَدَهُ فَيَقُولُ هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى سُؤْلُهُ وَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَسْطَعَ الْفَجْرُ

İbn Mesud, Rasulullah'ın (s): "(Allahu Teâlâ)Gecenin üçte ikisi geçince dünya semasına iner ve semanın kapılarını açar ve ellerini açarak 'yok mu isteyen istediğini vereyim' der. Bu hal gün doğuncaya kadar devam eder" buyurduğunu nakletmiştir.²⁵⁶

66 - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَائِيُّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ: أَنَّ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَكَا إِلَيْهِ وَحِشَّةً يَجِدُهَا، فَقَالَ لَهُ: " أَلَا أَعْلَمُكَ مَا عَلَّمَنِي الرُّوحُ الْأَمِينُ جَرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ؟ قَالَ: إِنَّ عَفْرِيْتًا مِنْ الْجِنِّ يَكِيدُكَ، فَإِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ، فَقُلْ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِرُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا،

²⁵⁴ Dârimî, *Kitâbu's-Salât*, 168.

²⁵⁵ Mizzi, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXV, 97-103 (r.no 5167)

²⁵⁶ Buhâri, *Kitâbu'd-Daâvât*, 14. Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, VI; 372 (h.n.3821)

وَمِنْ شَرِّ مَا دَرَأَ فِي الْأَرْضِ وَمِنْ شَرِّ مَا يُخْرَجُ مِنْهَا، وَمِنْ شَرِّ طَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ يَطْرُقُ إِلَّا بِخَيْرٍ

يَا رَحْمَنُ "

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: "Halid b. Velid Allah Resulü'ne gelip kendisini bulan sıkıntıdan şikayetlendi. Allah Resulü (s) ona: 'Bana Ruhü'l-Emin Cebrail'in öğrettiğini sana öğreteyim mi?' buyurdu ve şöyle devam etti: 'Cinlerden ifrit sana musallat oluyor, yatağına yattığın zaman şöyle söyle: Allah'ın tam olan kelimeleriyle yarattıklarının şerrinden sana sığınırım. Yarattığı mahlûkatın şerrinden, gökten inen, göğe çıkan, yerde dolaşan ve yerden çıkan bütün mahlûkatın şerrinden, gece ve gündüz uçanların şerrinden, hayır üzere uçmayanların şerrinden sana sığınırım Ey Rahmân' buyurmuştur."²⁵⁷

Açıklama:

Seneddeki Muhammed b. Ali *mechulu'l-ayn* olup sened bundan dolayı zayıftır. Ancak şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ مُضْعَبٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ، قَالَ: كَانَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ يُنَزِعُ مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى يُخْرَجَ وَمَعَهُ سَيْفُهُ، فَخَشِيَ عَلَيْهِ أَنْ يُصِيبَ أَحَدًا، فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "إِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِي: إِنَّ عَفْرِيَّتًا مِنَ الْجِنِّ يَكِيدُكَ، فَقُلْ: "أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا، وَمِنْ شَرِّ مَا دَرَأَ فِي الْأَرْضِ وَمَا يُخْرَجُ مِنْهَا وَشَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَكُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمَنُ"، فَقَاهَنَّ خَالِدٌ فَذَهَبَ ذَلِكَ عَنْهُ

Yahya b. Ca'da şöyle bildirmiştir: "Halid b. Velid gece korkuyor kılıcıyla dışarıya çıkıyordu. Bu haliyle birisine zarar vermesinden korktular. Halid b. Velid Allah Resulü'ne gelip kendisini bulan sıkıntıdan şikayetlendi. Allah Resulü (s) ona: 'Bana Cebrail şöyle bildirdi: 'Cinlerden ifrit sana musallat oluyor, şöyle dua et: Allah'ın tam olan kelimeleriyle yarattıklarının şerrinden sana sığınırım. Yarattığı mahlûkatın şerrinden, gökten inen, göğe çıkan, yerde dolaşan ve yerden çıkan bütün mahlûkatın şerrinden, gece ve gündüz uçanların şerrinden, hayır üzere uçmayanların şerrinden sana sığınırım Ey Rahmân' Halid bunu yaptı ve bu hal kendisinden gitti."²⁵⁸

²⁵⁷ Beyhaki, Ebû Bekr Ahmed b. El-Huseyn (458/1065), *Şuabu'l-İman*, I-XIV, thk. Muhtar ahmed en-Nedvi, Mektebetü'r-Rüşd, Bombay, 2003, IV, 493 (h.no 2864)

²⁵⁸ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, VII, 418 (h.no 30114)

67 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ بِيَانٍ، ثنا مَعْمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، ثنا أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَنْ يَنْهَقَ الْجَاهِرُ حَتَّى يَرَى شَيْطَانًا، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ وَصَلُّوا عَلَيَّ "

Ebû Râfi' Allah Resulü'nün (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Merkep şeytanı görmedikçe anırmaz. Böyle olunca Allah'ı zikredin ve bana salât edin"²⁵⁹

Acıklama:

Hadisin senedinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Bundan dolayı yalanla itham edilmiştir. Metin başka sahabe tarafından nakledilmiştir. Şahidlerinin bulunması metnin kuvvetini artırmaktadır.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهيقَ الجِوَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ رَأَى شَيْطَانًا قَالَ أَبُو عِيسَى هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ

Ebu Hüreyre Hz. Peygamber'in (s) şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Eğer horozun öttüğünü işitirseniz Allah'ın fazlından isteyiniz çünkü o meleği görmüştür. Merkebin anırdığını işittiğinizde şeytandan Allah'a sığının. Çünkü o şeytanı görmüştür."²⁶⁰

19.Tevbe

68 - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدِ الصَّبْرِيُّ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا مُحَمَّدُ أَبُو بَكْرٍ، نا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ زَيْدٍ، حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ زَيْدٍ، أَنَّ أَبَا رَافِعٍ، حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سئل: " كَمْ لِلْمُؤْمِنِ مِنْ سِتْرٍ؟ قَالَ: هِيَ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ تُحْصَى، وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا عَمَلَ خَطِيئَةً هَتَكَ مِنْهَا سِتْرًا، فَإِذَا تَابَ رَجَعَ إِلَيْهِ ذَلِكَ السِّتْرُ، وَتَسَعَتْ مَعَهُ. قَالَ: وَإِذَا لَمْ يَتُبْ هَتَكَ مِنْهَا سِتْرًا وَاحِدًا، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ عَلَيْهِ مِنْهَا شَيْءٌ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِمَنْ

²⁵⁹ İbnu's-Sünnî, Ebubekir Ahmed b. Muhammed b. İshak (364/974), *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, thk. Beşir Muhammed Ayun, Mektebetü Daru'l-Beyân, byy, bty., I, 154 (h.no 314)

²⁶⁰ Tirmizi, *Kitâbu'd-Daavât*, 46.

شَاءَ مِنْ مَلَائِكَتِهِ: إِنَّ بَنِي آدَمَ يَصِيرُونَ وَلَا يُصِرُّونَ، فَأَخْفُوهُ بِأَجْنِحَتِكُمْ. فَيَفْعَلُونَ بِهِ ذَلِكَ، فَإِنْ تَابَ رَجَعَتْ إِلَيْهِ

الْأَسْتَارَ كُلُّهَا، وَإِذَا لَمْ يَتُبْ عَجِبَ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُمْ: أَسْلِمُوهُ. فَيَسْلِمُونَهُ، حَتَّى لَا يُسَرَّ مِنْهُ عَوْرَةٌ" ²⁶¹

Ebû Râfi' Allah Resulü'nden şöyle işittiğini bildirmiştir: "Allah Resulü'ne müminin kaç perdesinin (hicab) bulunduğu soruldu. O da: 'Sayılamayacak kadar çoktur. Ancak mümin bir hata işlediği vakit bunlardan birisi kalkar. Eğer tevbe ederse kalkan ile birlikte dokuz perde daha gelir. Tevbe etmez ise sadece bir tanesi kalkmış olur. Ta ki ondan bir şey kalmayana değin (günah işlemeye devam eder). Allahu Tealâ meleklerinden dilediğine: Âdem oğlu değişir/dönüşür ancak ısrar etmez (hali değişkenlik gösterir). Siz onu kanatlarınızla gizleyiniz. Bunun üzerine bunu ona yaparlar. Eğer tevbe ederse bütün perdeler iade gelir. Tevbe etmezse melekler ona şaşırırlar ve bunun üzerine Cenab-ı Hak: 'onu terk edin' der ve melekler terk ederler. Böylece hiçbir avreti örtülmez" ²⁶¹

Değerlendirme:

İsnadı muttasıldır. İbn Ebi'd-Dünya hasen sayılmıştır.²⁶² Metni teyit eden başka sahabeden veya farklı tarikten gelen rivayet bulunmamaktadır.

20.Edeb

69 - حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ يُحْيَى أَبُو الْخَطَّابِ، قَالَ: نَا مَعْمَرُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي

رَافِعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِذَا طُنْتُ أُذُنُ أَحَدِكُمْ، فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ اذْكُرْ بِخَيْرٍ مَنْ

ذَكَرْنَا بِخَيْرٍ "

Ebû Râfi' Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Birinizin kulağı çınladığında şöyle desin: Allah'ım bizi hayırla ananı sen de hayırla an" ²⁶³

Açıklama:

Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Aynı sened ve metin ile farklı kaynaklarda tekrar eden rivayetin başka sahabeden gelen şahidi bulunmamaktadır.

²⁶¹ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, IX, 381 (h.no 6822)

²⁶² Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 72-78 (r.no 3542)

²⁶³ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 328 (h.no: 3884); Ayrıca bkz. Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 322 (h.no 958)

İbnü'l-Cevzî, Suyûti ve Ali el-Kâri, Ebû Râfi'den gelen bu hadis ve bu konudaki hadisler için *uydurma* demiştir.²⁶⁴

70 - حَدَّثَنَا عَسَّانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: نَا يُونُسُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ: نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمُوَالِي، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " إِذَا سَمَّيْتُمْ مُحَمَّدًا فَلَا تَضْرِبُوهُ وَلَا تَحْرِمُوهُ "

Ebû Râfi' Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “*Muhammed ismini (çocuklarınıza) koyduğunuzda onları dövmeyin, (iyilikten, hayırdan) yoksun bırakmayın*”²⁶⁵

Açıklama:

Senedindeki Yusuf b. Nafi *mechulu'l-hâl*²⁶⁶, Ğassan b. Ubeydillah ise zayıftır.²⁶⁷ Bundan dolayı zayıf sayılmıştır. Suyuti bu hadis için *zayıf* demiştir.²⁶⁸ Metin olarak aynısı olmasa da mana olarak şahidi bulunmaktadır.

حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَخْزَمٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا الْحَكَمُ بْنُ عَطِيَّةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُسْمَوْنَهُمْ مُحَمَّدًا ثُمَّ يَسْبُونَهُمْ. وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُ رَوَاهُ عَنْ ثَابِتٍ إِلَّا الْحَكَمُ بْنُ عَطِيَّةَ، وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ لَا بَأْسَ بِهِ حَدَّثَ، عَنْ ثَابِتٍ بِأَحَادِيثَ، وَتَفَرَّدَ بِهِدَيْنِ الْحَدِيثَيْنِ

Enes b. Mâlik Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: “*Muhammed ismini koyuyor sonra da onlara sövüyorlar.*”²⁶⁹

Şahid olarak aldığımız hadis, Muhammed ismini koymayı veya koyduktan sonraki yasaklamaları ifade etmese de vakıyı tespit etmesyönüyle metni destekleyebileceğini düşünüyoruz. Aksi halde buradaki şahidlik aynı hadis aktaran sahabenin durumu gibi değildir.

²⁶⁴ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali(597/1201), *Kitâbu'l-Mevzûât min Ehâdisi'l-Merfûât*, I-IV, thk. Nureddin Boyacılar, Edvâü's-Selef, Riyad, 1997, III, 266; Suyûti, *el-Leâlie'l-Masnûa*, II, 242; Ali el-Kâri, Nureddin Ali b. Muhammed(1014/1606), *el-Esrâru'l-Merfûa' fi'l-Ahbâri'l-Merfûa*, thk. Muhammed b. Latîf es-Sebbâğ, el-Mektebetü'l-İslamiyye, 2. baskı, Beyrut, 1982, 420.

²⁶⁵ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, IX, 327 (h.no 3883)

²⁶⁶ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXXIV, 414 (r.no 7710)

²⁶⁷ İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, IX, 1 (r.no 14843), İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, II, 246 (h.no 2680)

²⁶⁸ Suyûti, *el-Leâlie'l-Masnûa*, I, 95.

²⁶⁹ Bezzâr, *el-Bahru'z-Zehhâr*, XIII, 304 (h.no 6895)

71 - وَحَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّرَّاجُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِوَسِ الطَّرَائِفِيِّ، نَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نَا زَيْدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ، نَا بَقِيَّةُ، عَنْ عَيْسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سُلَيْمَانَ مَوْلَى أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قُلْتُ: " يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَوْلَدِ عَلَيْنَا حَقٌّ كَحَقِّنَا عَلَيْهِمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُعَلِّمَهُ الْكِتَابَةَ وَالسَّبَاحَةَ وَالرَّمِيَّ، وَأَنْ يُؤَدِّبَهُ طَيِّبًا "، عَيْسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ هَذَا يَرَوِي مَا لَا يَتَّبَعُ عَلَيْهِ

Ebû Râfi' Resulullah'a (s) şöyle dediğini nakletmiştir: "Ey Allah'ın Resülü, bizim çocuklar üzerindeki haklarımız gibi onların da bizim üzerimizde hakları var mıdır?" diye sordum. Allah Resülü (s) cevaben: "*Evet var, çocuğun babasının üzerindeki hakkı ona yazmayı, yüzmeyi ve atıcılığı öğretmesi ve güzel bir edebî terbiye etmesidir.*" buyurdu.²⁷⁰

Acıklama:

İsâ b. İbrahim'den dolayı zayıf görülmüştür.²⁷¹ Ebû Râfi'den gelen tek tarîk bu şekildedir. Başka sahabeden gelen rivayetler ise *evladın anne baba üzerindeki hakkı* konusunda olmasına rağmen farklı metne sahiptir.

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرَبِيُّ، نَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نَا شَدَّادُ بْنُ سَعِيدِ الْجَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ فَلْيُحْسِنِ اسْمَهُ وَأَدِّبْهُ، فَإِذَا بَلَغَ فَلْيُزَوِّجْهُ فَإِنْ بَلَغَ وَلَمْ يَزَوِّجْهُ فَأَصَابَ إِثْمًا، فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى أَبِيهِ "

İbn Abbas, Allah Resülü'nün (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "*Kimin bir çocuğu doğarsa ona güzel bir isim ve edeb versin. Vakti gelince evlendirsın. Vakti gelir de evlendirilmez, ona bir günah isabet ederse bunun günahı babasıdır.*"²⁷²

72 - أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ بِيَّانٍ، ثنا مَعْمَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، ثنا أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْتِهِ يُرِيدُ الْمَسْجِدَ، وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِي، فَانْتَهَيْتَا إِلَى الْبَقِيعِ، فَعَطَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَلَى يَدِي، ثُمَّ قَامَ

²⁷⁰ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, XI, 136 (h.no 8298)

²⁷¹ Buhâri, *et-Târihu'l-Kebîr*, VI, 407 (r.no 2802)

²⁷² Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, XI, 137 (h.no 8299)

كَامْتَحَرِّ، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، بِأَبِي وَأُمِّي قُلْتَ شَيْئًا لَمْ أَفْهَمْهُ قَالَ: " نَعَمْ، أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: إِذَا أَنْتَ عَطَسْتَ فَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ كَكَرَمِهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَعِزِّ جَلَالِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: صَدَقَ عَبْدِي، صَدَقَ عَبْدِي، صَدَقَ عَبْدِي، مَغْفُورًا لَهُ "

Ebû Râfi' şöyle nakletmiştir: "Allah Resulü (s) ile birlikte mescide gitmek üzere evinden çıktık, benim elimi tutuyordu. Baki mezarlığına ulaştınca Allah Resulü (s) aksırdı ve elimi bıraktı. Sonrasında tereddütlü bir hale girdi, bunun üzerine: 'Anam babam sana feda olsun Ey Allah'ın Resulü, anlamadığım bir şey dedin' diye sorunca, Allah Resulü (s) de: 'Evet, Cebrail bana geldi ve dedi ki: hapşırduğım vakit -Allah'a cömertliği gibi hamd olsun, izzeti ve celali üzere hamd olsun- dememi söyledi. Bunu söyleyince Allah: Kulum doğru söyledi, kulum doğru söyledi, kulum doğru söyledi ve bu ona bağışlanma oldu diye buyururmuş.' şeklinde anlattı."²⁷³

Açıklama:

Metin ve sened olarak benzeri bulunmamaktadır. Ebû Râfi' bu rivayetinde yalnız kalmıştır. İsnadında sorunlar vardır. Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir.

21. Zühd, Rikâk

73 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَّارَةَ الرَّقِّيُّ، ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَنْ حَفِظَ مَا بَيْنَ فُجْمَيْهِ وَفَخْدَيْهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ "

Ebû Râfi' Nebi'in (s) şöyle bildirdiğini nakletmiştir: "Kim iki dudağı ile iki bacağıının arasındakine sahip olursa cennete girer"²⁷⁴

Açıklama:

²⁷³ İbnu's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl*, I, 129 (h.no 260)

²⁷⁴ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I, 311 (h.no 919)

Hadisin senesinde Abdullah b. Muhammed b. Akîl vardır ve hata ettiği söylenmiştir.²⁷⁵ Ancak aynı manayı ve metni ihtiva eden bol miktarda hadis bulunmaktadır. Ebû Râfi'den gelen başka mütâbii bulunmamaktadır.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ، سَمِعَ أَبَا حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَنْ يَضْمَنَ لِي مَا بَيْنَ حَيْيِّهِ، وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنَ لَهُ الْجَنَّةَ "

Sehl b. Sa'd, Resulullah'dan (s) şöyle nakletmiştir: "Kim iki dudağı ile iki bacağı arasındakilere garanti verirse cenneti ona garanti ederim."²⁷⁶

22.Av

74 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: نَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَلْمَى أُمِّ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِذَا أُرْسِلَ الرَّجُلُ صَائِدَهُ، وَذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَأْكُلْ مَا لَمْ يَأْكُلْ "

Ebû Râfi' Allah Resülü'nün: "Eğer bir adam, av hayvanını gönderirken Allah'ın adını anarsa, onun yemeden getirdiğini yiyebilir."²⁷⁷

Acıklama:

İsnadı hasendir. Ravileri güvenilir ve senedi muttasıldır. Ancak sadece Musa b. Ubeyde zayıf sayılmıştır. Metni destekleyen şahidlerle kuvvetlidir.

حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ عَنْ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي وَأَسْمِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُرْسِلْتَ كَلْبَكَ وَسَمَيْتَ فَأَخَذَ فَفَتَلَ فَأَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ قُلْتُ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي أَجِدُ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا أَحَدَهُ فَقَالَ لَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا سَمَيْتَ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْمُعْرَاضِ فَقَالَ إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرَضِهِ فَفَتَلْ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلْ

Adiy b. Hâtim şöyle bildirmiştir: "Allah Resülü'ne (s) '(Av) köpeğimi besmele çekerek gönderiyorum(gelen avı yiyebilir miyim?)" diye sordum. O da 'Eğer Allah'ın ismini anarak köpeğini gönderirsen geleni al, eğer yemişse sen yeme çünkü kendisine tutmuştur

²⁷⁵ Mizzi, Tehzibu'l-Kemâl, XVI, 78 (r.no 3543)

²⁷⁶ Buhâri, Kitâbu'r-Rikak, 21.

²⁷⁷ İbn Ebû Şeybe,el-Musannef, V, 357 (h.no 19818)

onu.’ Ben yine ‘Köpeğimi gönderiyorum, yanında başka bir köpek ile avın başında buluyorum. Hangisinin yakaladığını bilmiyorum.’ deyince Allah Resulü (s) ‘*Bunu yeme, sen kendi köpeğini besmele ile gönderdin fakat diğerini besmele ile göndermedin.*’ buyurdu. Allah Resulü’ne okla avlanan hayvanın durumunu sordum. ‘*Okun ucuyla vurduğunu ye. Okun yan tarafla vurduğun Vekîzdir (darbe ile öldürülmüş) onu yeme.*’ buyurdu.²⁷⁸

75 – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، قَالَ: نَا حَمَّادُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: نَا فَائِدٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: ذَبَحْتُ شَاةً

بَوْتِدٍ، فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي ذَبَحْتُ شَاةً بَوْتِدٍ، فَقَالَ: " كُلُّهَا "

Ebû Râfi’ şöyle bildirmiştir: “Bir koyunu tahta testere/kesecek ile kestim ve Resulullah’a gelip : ‘Ey Allah’ın Resulü, tahtadan kesecek ile koyun kestim’ diye haber ettim. Allah Resulü de: ‘Onu ye’ diye müsaade etti.”²⁷⁹

Acıklama:

Ubeydullah b. Ali, dedesi Ebû Râfi’den hadis işitmemiştir.²⁸⁰ Bundan dolayı isnadı munkatıdır. Başka sahabeden gelen şahidi veya Ebû Râfi’den gelen farklı tarîki bulunmamaktadır.

23.Fiten

76 – حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْفُضَيْلُ يَعْنِي ابْنَ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي يَحْيَى، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ

مَوْلَى بَنِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: " إِنَّهُ سَيَكُونُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ

عَائِشَةَ أَمْرٌ "، قَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: " نَعَمْ "، قَالَ: أَنَا، قَالَ: " نَعَمْ "، قَالَ: فَأَنَا أَشْقَاهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ:

" لَا، وَلَكِنْ إِذَا كَانَ ذَلِكَ، فَارْزُدْهَا إِلَى مَأْمِنِهَا "

Ebû Râfi’den rivayet edildiğine göre Allah Resulü (s) Hz. Ali’ye: “*Seninle Aişe arasında bir iş/sıkıntı olacak*” buyurunca Hz. Ali: benimle mi? diyerek şaşırды, Allah Resulü (s): “*Evet*” dedi, Hz. Ali tekrar benimle mi? diyerek şaşkınlığını belirtti. Allah Resulü tekrar

²⁷⁸ Buhâri, *ez-Zebâih ve’s-Sayd*, 9. Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XXXII, 130 (h.no 19388)

²⁷⁹ Bezzâr, *el-Bahru’z-Zehâr*, IX, 239 (h.no 3876); Ayrıca bkz. Taberani, *el-Mu’cemu’l-Kebir*, I, 324 (h.no: 967)

²⁸⁰ İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 34.

“Evet” diye buyurunca Hz. Ali: Ben onlara sıkıntı vereceğim öyleyse? diye söyleyince, Allah Resulü (s) “Hayır, böyle bir şey gerçekleştiğinde Aişe’yi korunacağı yere geri gönder” buyurmuştur.²⁸¹

Açıklama:

Hadisin şahidi bulunmamaktadır. Tüm rivayetler muttasıl senedle nakledilmiştir. Metinler arasında uyum vardır. Aynı manayı ifade eden neredeyse aynı metinlerdir. Ancak sadece Ebû Râfi’den nakledilmiştir.

77 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا يَحْيَى بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ فُرَاتٍ، ثنا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، ثنا عَوْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ نَائِمٌ أَوْ يُوحَى إِلَيْهِ، وَإِذَا حَيَّةٌ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَقْتُلَهَا فَأَوْقِظَهُ، فَاضْطَجَعْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْحَيَّةِ، فَإِنْ كَانَ شَيْءٌ كَانَ بِي دُونَهُ، فَاسْتَيْقِظَ وَهُوَ يَنْلُو هَذِهِ الْآيَةَ: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا، قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، فَرَأَيْتَنِي إِلَى جَانِبِهِ، فَقَالَ: " مَا أَضَجَعَكَ هَهُنَا؟ "، قُلْتُ: لِمَ كَانَ هَذِهِ الْحَيَّةِ، قَالَ: " قُمْ إِلَيْهَا فَاقْتُلْهَا " فَاقْتُلْتُهَا، فَحَمِدَ اللَّهُ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي، فَقَالَ: " يَا أَبَا رَافِعٍ، سَيَكُونُ بَعْدِي قَوْمٌ يُقَاتِلُونَ عَلِيًّا، حَقًّا عَلَى اللَّهِ جِهَادُهُمْ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ جِهَادَهُمْ بِيَدِهِ فَبِلِسَانِهِ، فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ بِلِسَانِهِ فَبِقَلْبِهِ، لَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ شَيْءٌ ".

Ebû Râfi’ şöyle nakletmiştir: “Allah Resulü’nün yanına girdiğimde yatıyordu veya kendisine vahiy ediliyordu. Bu esnada evin kenarında bir yılan vardı, acımadım dolayısı onu öldürmek istemedim, yılan ile Allah Resulü arasına uzandım. Bir şey olsa idi bana olacaktı, Allah Resulü’ne değil. Allah Resulü uyandı: ‘Sizin veliniz ancak Allah, Resulü ve namazlarını kılan, zekâtlarını veren rukû’a varan müminlerdir²⁸²’ ayetini okudu. Sonra ‘Elhamdülillah’ dedi ve beni yanında gördü: ‘Sen niye uzandın burada’ diye sordu. Bu yilandan dolayı diye cevap verince, ‘Kalk ve onu öldür’ dedi. Kalktım ve öldürdüm, tekrar Allah’a hamd etti ve elimi tuttu: ‘Ey Ebû Râfi, benden sonra Ali ile savaşıyor bir kavim olacak, onlarla savaşmak

²⁸¹ Ahmed, *el-Müsned*, XXXV, 175 (h.no 27198); Ayrıca bkz. Taberani, *el-Mu’cemu’l-Kebir*, I, 333 (h.no: 995); Bezzâr, *el-Bahru’z-Zehâr*, IX, 327 (h.no 3881)

²⁸² Maide Suresi, 55. ayet.

*Allah'ın kulları üzerine hakkıdır. Kim onlarla eliyle savaşmaya güç yetiremezse diliyle, diliyle güç yetiremezse kalbiyle (savaşınsın). Bundan gayrı yapılacak bir şey yok' buyurdu.*²⁸³

Açıklama:

Hadisin senedinde bulunan Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle yalanla itham edilmiştir. Bunun yanında Ebû Râfi'den gelen bu rivayet teferrüd etmiştir. Kaynaklarda başka bir sahabeden veya yine Ebû Râfi'den tekrarı bulunmamaktadır.

78 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيُّ، ثنا ضِرَارُ بْنُ صَرْدٍ، ثنا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ،

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعِمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاطِنِيَّةُ "

Ebû Râfi'den bildirildiğine göre Allah Resulü (s) Ammar b. Yâsir'e: "Seni azgın bir grup öldürecek" diye buyurmuştur.²⁸⁴

Açıklama:

Hadisin senedinde Muhammed b. Ubeydullah bulunmaktadır. Ancak hadisin şevahidi çok fazladır ve metin uyumu görülmektedir. Ebû Râfi'den gelen rivayet sened yönüyle zayıf olmakla birlikte metin açısından kuvvetlidir.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ الْحَدَّادُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ وَإِلَيْهِ عَلِيٌّ: أَنْطَلَقْنَا إِلَى أَبِي سَعِيدٍ فَاسْمَعْنَا مِنْ حَدِيثِهِ، فَأَنْطَلَقْنَا فِإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ يُصَلِّحُهُ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَاحْتَبَى، ثُمَّ أَنْشَأَ يُحَدِّثُنَا حَتَّى أَتَى ذِكْرَ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: كُنَّا نَحْمِلُ لَبَنَةً لَبَنَةً، وَعِمَّارٌ لَبِنَتَيْنِ لَبِنَتَيْنِ فَرَأَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْهُ، وَيَقُولُ: " وَبِحَافِ عِمَّارٍ تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاطِنِيَّةُ، يَدْعُوهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَيَدْعُوهُمْ إِلَى النَّارِ "، قَالَ: يَقُولُ عِمَّارٌ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ

İkrime anlatıyor: "İbn Abbas bana ve oğlu Ali'ye 'Gidin ve Ebû Said'den hadis dinleyin' dedi. Biz de gittik. Onu, bakımını yapmakta olduğu bir bahçede bulduk. (Bizi görünce) ridasını alıp sarındı. Sonra bize (en baştan) anlatmaya koyularak, mescidin inşasını zikretmeye kadar geldi ve: 'Biz kerpiçleri tane tane taşıyorduk. Ammar ise ikişer ikişer taşıyordu. Allah Resulü (s) onu gördü. Üzerindeki toprakları çırpmaya başladı ve: 'Vay

²⁸³ Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, I, 321 (h.no 955)

²⁸⁴ Taberâni, *el-Mu'ce'mu'l-Kebir*, I, 320 (h.no: 954)

Ammar'a! Onu bâği (asi) bir grup öldürecek. Bu, onları cennete çağırır, onlar da bunu ateşe çağırır!' buyurdu. Ammar ise şöyle söyledi: 'Fitneden Allah'a sığınırım.'²⁸⁵

B. RİVAYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ebû Râfi'in rivayetlerini sened ve metin yönüyle genel olarak değerlendireceğimiz bu başlık altındaki bilgiler yukarıdaki hadislerden elde edilen verilerin zikredilmesidir. Her bir hadis hakkında ulaşılan sonuçları esas alarak Ebû Râfi'in rivayetlerini çeşitli yönleriyle yorumlamaya çalışacağız.

1. RİVAYETLERİN SENETLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Sayısı

Ebû Râfi'nin rivayetlerini tespit ederken hadis kaynakları yanında tabakât ve terâcim eserlerini de araştırmamıza dâhil ettik. Mükerrer hadisleri tek hadis sayarak yaptığımız tahrir sonunda İbn Hazm'ın altmış sekiz olarak belirlediği sayının yetmiş sekize ulaştığını tespit ettik. Bu rivayetlerin yedi tanesinde Ebû Râfi'bir başka sahabeden –adını zikrederek- nakletmiştir.

İncelediğimiz hadisleri üçüncü bölümde konularına göre sıralarken mükerrerlerinden en muteber olan rivayeti, en kapsamlı metne sahip olanı, kronolojik olarak erken dönem eserlerinde geçen rivayetleri önceleyeceğiz. Başka sahabeden Ebû Râfi' kanalıyla bize ulaşan rivayetleri de araştırmamıza dâhil ettik. Mükerrerleri ve aynı meseleyi naklederken mevcut küçük metin farklılıklarını asıl rivayetten sayar isek, Ebû Râfi'yoluyla bize ulaşan rivayetler yetmiş sekiz tanedir.

b. Geçtiği Kaynaklar

Ebû Râfi'nin rivayetleri en erken kaynakların bazılarında olduğu gibi Kütüb-i Sitte ve Kütüb-i Tis'a diye anılan kaynaklara da ulaşmıştır. Onun hadisleri bazen muttasıl sened ve sika raviler kanalıyla gelirken, bazen de senedinde inkitâ veya zayıf/meçhul raviler aracılığıyla nakledilmiştir.

Elde edilen rivayetlerin mükerrerleri dâhil olmak üzere Ebû Râfi'den gelen rivayetlerin temel hadis kaynaklarındaki sayıları aşağıdaki şekildedir. Bu sayılarda aynı

²⁸⁵ Buhâri, *Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer*, 17. Ayrıca bkz. Ahmed, *el-Müsned*, XI, 96 (h.no 6538)

hadisin aynı kaynaktaki mükerrerleri yer almamaktadır. Örneğin “*Sizin en hayırlınız borcunu en iyi şekilde ödeyendir*” hadisini incelerken hangi kaynakta yer alıyorsa o kaynağı bir adet saydık. Bu hadis Buhârî’nin *Sahih*’inde üç kez tekrar ediyor olmasına rağmen biz bunu bir saydık. Ayrıca Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde yer alıyorsa onu da bir adet saymış olduk. Tespit ettiğimiz dağılım şu şekildedir:

Malik b. Enes (179/795) <i>el-Muvatta</i>	: 3 adet
Ebû Davûd et-Tayâlisî (204/819) <i>el-Müsned</i>	: 6 adet
Abdurrezzak b. Hemmam (211/827) <i>el-Musannef</i>	: 5 adet
İbn Ebû Şeybe (235/849) <i>el- Musannef</i>	: 10 adet
Ahmed b. Hanbel (241/855) <i>el-Müsned</i>	: 17 adet
Dârimî (255/868) <i>es-Sünen</i>	: 3 adet
Buhârî (256/869) <i>el-Câmiu’s-Sahîh</i>	: 1 adet
<i>et-Târihu’l-Kebîr</i>	: 2 adet
<i>et-Târihu’l-Evsat</i>	: 1 adet
Tirmîzi (256/869) <i>el-Câmiu’s-Sahîh</i>	: 6 adet
Müslim (261/875) <i>el-Câmiu’s-Sahîh</i>	: 2 adet
İbn Mâce (273/886) <i>es-Sünen</i>	: 6 adet
Ebû Dâvud (275/888) <i>es-Sünen</i>	: 6 adet
Bezzâr (292/905) <i>el-Bahrûz-Zehhâr</i>	: 18 adet
Nesâi (303/915) <i>es-Sünen (el-Müctebâ)</i>	: 10 adet
Ebû Ya’lâ el-Mevsılî (307/919) <i>el-Müsned</i>	: 2 adet
İbn Hibbân (354/965) <i>es-Sahih</i>	: 12 adet
Taberâni (360/971) <i>el-Mu’cemu’l-Kebîr</i>	: 41 adet
<i>El-Mu’cemu’l-Evsat</i>	: 10 adet
<i>El-Mu’cemu’s-Sağîr</i>	: 1 adet
Hâkim en-Nîsâbûrî (405/1014) <i>el-Müstedrek</i>	: 12 adet
Beyhakî (458/1065) <i>es-Sünenü’l-Kübra</i>	: 14 adet

c. Sıhhat Durumları

Hadisler senetteki ravilerin metinleri sonraki nesle aktarılmasıyla temel kaynaklara ulaşmıştır. Ebû Râfi'nin rivayet ettiği hadisleri kaynakları ve ravilerine göre inceledikten sonra bu başlık altında senedlerinin sıhhat durumlarına göre değerlendireceğiz.

Bir hadis sağlam isnatla kaynağa ulaşmış olsa da hüküm verebilmek için metnin sıhhatinin de değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. Aynı şekilde *mütâbi*²⁸⁶ ve *şahitleri*²⁸⁷ yönüyle Hz. Peygamber'e nispeti sahih olan (metni sağlam olan) bir hadisi, bize ulaştıran ravilerin bireysel yönden ve birbirleriyle olan bağından yola çıkarak değerlendirmek gerekir.

Sened ve metnin değerlendirilmesi sonucunda verilecek hüküm mutlak olmayacaktır. Ravinin durumu hakkında âlimler arasındaki farklı değerlendirmeler, rivayetlerin birbirlerini destekleyişi veya aralarında muhalefet bulunması, hadis hakkında verilen hükmün muhaddislere göre farklılık arz etmesi gibi nedenlerden dolayı hükümler kesinlik ifade edememektedir. İncelediğimiz hadislerdeki bu türden farklı görüşleri ve değerlendirmeleri hadislerin ardından nakledeceğiz. Buradaki değerlendirmelerimiz ise bu ihtilafların üstünde genel bir tablo çizmeye yöneliktir. Üçüncü bölümde rivayetlerin her birinin ardından gerekli açıklamaları vermek suretiyle hadisleri tek tek incelemiş olacağız.

Ebû Râfi'den bize ulaşan yetmiş sekiz rivayetın bir kısmı muttasıl sened ve güvenilir raviler aracılığıyla nakledilmiştir. Bu rivayetler on iki tanedir. Bazı ravilerin zayıf olmasından dolayı *hasen* seviyesinde değerlendirebildiğimiz rivayetler ve zayıf senedle nakledilmesine rağmen *mütâbi* ve *şahitleri*yle *hasen* seviyesine yükselen rivayetlerin toplam sayısı yaklaşık olarak yirmidir.

Zayıf olan rivayetlerin bir kısmı *hasen li ğayrihî* seviyesine yükselirken kesinlik ifade etmeksizin Ebû Râfi'den gelen rivayetler içerisinde zayıf senedle ulaşan hadislerin sayısı otuz civarındadır. Ayrıca üç hadis ravilerinden dolayı *şedidu'd-da'f* hükmüne sahiptir.

²⁸⁶ Mütâbi: Bir hadisin metin bakımından benzeri olan ve en azından sahâbi ravisi aynı olmak kaydıyla başka bir senedle rivayet edilen hadis. Sahâbi ravisi farklı olursa ona, daha ziyade *şahid* adı verilir. Bkz. İbn Salâh, Ebû Amr Takyeddin Osman b. Salâhiddin Abdurrahmân b. Musa Şehrezûri (643/1245), *Mukaddimetu İbnü's-Salâh fi Ulümü'l-Hadis*, talikat: Muhammed Ragıb et-Tabbah el-Halebi, el-Matbaatu'l-İlmiyye, Halep, 1931, 90.

²⁸⁷ Şahid: 1. Herhangi bir hadise aynı sahâbiden gelen benzer muhtevadaki ikinci hadis. 2. Herhangi bir hadise başka bir sahâbiden gelen tamamen aynı veya benzer muhtevaya sahip ikinci hadis. Bkz. İbn Salâh, *Mukaddimetu İbnü's-Salâh*, 90-91. (Şahid istilâhını tezimiz boyunca burada verilen ikinci anlamıyla kullanacağız.)

Ebû Râfi'in naklettiği hadislerin bir kısmının senedinde torunu Muhammed b. Ubeydullah²⁸⁸ yer almaktadır. Kendisi *yalanla itham* edildiği için ve bir kısım rivayetlerinde *ferd-i mutlak*²⁸⁹ veya *garîb metnen ve isnâden*²⁹⁰ hükmünde olmasından dolayı Muhammed b. Ubeydullah'tan gelen rivayetleri *müttehem bi'l-vad'i* hükmüyle değerlendirdik. Bu genel değerlendirme aslında bazı rivayetlerin şahidlerinin bulunması nedeniyle net olmaktan uzaktır. Yine de sayısal bir veri olarak senedinde yalanla itham edilen ravi bulununan rivayetlerin sayısı on tane dir.

Ebû Râfi'ye ulaşmadığı halde ondan nakleden raviler nedeniyle iki hadis, ayrıca senedindeki inkıtâ nedeniyle de bir hadis olmak üzere toplam üç hadis *munkatı* olarak değerlendirilebilir.

Ebû Râfi' naklettiği hadislerin uydurma ve yalanla itham edilenlerin dışındakilerinin neredeyse tamamı *hasen li ğayrihî, hasen, sahih* derecelerinin içerisinde dir. Zayıf olanların birçoğu aslında başka raviler tarafından nakledilmiş hadislerdir. Ancak Ubeydullah'ın oğlu Muhammed üzerinden gelen rivayetler için aynı durum söz konusu değildir. Muhammed, hadis ehli tarafından ta'n edilmekle birlikte naklettiği rivayetlerin neredeyse tamamı *ehli beyt'in üstünlüğü/fazileti, Hz. Ali'nin fazileti* konularındandır. Bunun yanında rivayetlerinde yalnız kalması sıhhati iyice zor duruma sokmaktadır.

2. RİVAYETLERİN METİNLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Konularına Göre Tasnifi

Ebû Râfi'den bizlere ulaşan yetmiş sekiz (tekrarsız) hadis içerisinde çok çeşitli konular bulunmaktadır. Aslında Ebû Râfi' (diğer birçok sahabî gibi) Hz. Peygamber (s) ve çevresinde şahit olduğu hadiselerden sonraki nesle nakillerde bulunmuştur.

²⁸⁸ Muhammed b. Ubeydullah b. Ebî Rafi: (?) (محمد بن عبيدالله) Ebû Râfi' el-Kıbtî'nin Ubeydullah'tan torunudur. Doğum ve vefat tarihi kaynaklarda geçmemektedir. Kufe'de yaşamış olup özellikle babası Ubeydullah ve amcası Abdullah olmak üzere İkrime b. İbn Abbas, Zeyd b. Eslem gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden Yahya b. Ya'la el-Eslemî, Ma'mer b. Muhammed, Ali b. Haşim el-Berîdî gibi kişiler nakilde bulunmuşlardır. Buhâri onun hakkında *münkiru'l-hadis*, İbn Maîn *leyse bi şey'*, Ebû Hâtim *daifu'l-hadis, münkiru'l-hadis cidden*, Ahmed b. Adî ise *Kufe'deki şîlere bir aradaydı, mütâbii bulunmayan fedail bahsinde rivayetleri bulunurdu* demiştir. İbn Hacer *müttehem bi'l-vad'i* diye değerlendirmede bulunmuş, İbn Hibban *Kitâbu's-Sikât ve ed-Duafâ'*sına almış ve *babasından naklettiklerinde münker olanlar fazla olunca hadisini terk etmek gerekir* demiştir. Kütüb-i Sitte müelliflerinden sadece İbn Mâce'de hadisi bulunmaktadır. Bkz. İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, VII, 400; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVI, 36–37.

²⁸⁹ Ferdî Mutlak: Sadece bir senedle rivayet edilmiş olan, diğer bir ifadeyle her tabakada ravi sayısı birden fazla olmayan hadis. Bkz. İbn Salâh, *Mukaddimetu İbnü's-Salâh*, 95.

²⁹⁰ Garîb Metnen ve İsnâden: Sadece bir senedle rivayet edilmiş olan hadis. Bkz. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 86.

Kaynaklardaki hadislerin bir kısmı (musannef, cami' gibi) geçtiği kaynağın türünden dolayı belli başlıklar altında anılmıştır. Diğer bir kısmı ise (müsnedler gibi) eserin türü nedeniyle raviye göre sıralanmıştır. Ebû Râfi'nin hadislerini konularına göre değerlendirirken mevcut başlıkları değerlendirdik. Birkaç farklı başlık altında değerlendirilen hadisleri bu başlıklardan birisini tercih ederek tasnife gireceğiz. Konu tespitinde kaynaklardan yararlanamadığımız hadislerde ise metnin içeriğine uygun tercihte bulunmaya çalıştık.

Ebû Râfi'in rivayet ettiği hadislerin konu dağılım şu şekildedir:

İman: 2 rivayet, *İlim*: 1 rivayet, *Abdest*, *Gusül*: 5 rivayet, *Namaz*: 7 rivayet, *Ezan*: 2 rivayet, *Cenaze*, *kabir*: 2 rivayet, *Zekat*: 4 rivayet, *Hac*, *Menasık*: 4 rivayet, *Kurban*: 3 rivayet, *Oruç*: 3 rivayet, *Alışveriş*: 3 rivayet, *Riba*: 1 rivayet, *Cihad*: 1 rivayet, *Siyer*, *Meğazi*: 8 rivayet, *Menâkıb*, *Fedailu's-Sahabe*: 14 rivayet, *Nikah*: 1 rivayet, *Libâs*: 4 rivayet, *Dua*: 2 rivayet, *Tevbe*: 1 rivayet, *Edeb*: 4 rivayet, *Zühd*, *Rikâk*: 1 rivayet, *Av*: 2 rivayet, *Fiten*: 3 rivayet.

b. Söyleyenine (kaynağına) Göre Tasnifi

Hadisler Hz. Peygamber'in (s) söz, fiil, takrirleriyle birlikte O'nun şemail ve ahlakından bahsederken bazen bizzat Allah Resulü'nün dilinden dökülen ifadeler olmuş, bazen de sahabenin gördükleri hakkındaki nakilleri olmuştur. Sahabe ve Tâbiûn neslinden işitilen ifadeler de *-mevkuf*, *maktu'* tabirleri kullanılsa da- hadis kapsamı içerisinde sayılagelmiştir.

Ebû Râfi' sahabeden olması nedeniyle kendisinden nakledilen haberler *merfu*, *mevkuf* veya *hükmen merfu* olacaktır. Tahricini yaptığımız rivayetlerde söyleyenine göre yaptığımız tasnif sonucunda:

Merfu rivayetler: 56 adet, *Hükmen Merfu rivayetler*: 6 adet, *Mevkuf rivayetler*: 16 adettir.

c. Türlerine(kavil-fiil-takrir) Göre Tasnifi

Hadis kaynaklarına ulaşan rivayetler Hz. Peygamber'den (s) işitilen ve nakledilen olmanın yanında O'nun fiilleri ve ashabın yaptıklarına mukabil takrirlerini de içerir. Ebû Râfi'den kaynaklara giren rivayetler içerisinde ne kadarının sözlü, fiili, takriri olduğunun tespit edilmesi onun hadis ilmindeki konumunun tespitine katkıda bulunacaktır.

Ebû Râfi'in naklettiği hadisler içerisinde *Kavli* 55 rivayet, *Fiili* 23 rivayet bulunurken, *Takriri* rivayet yoktur. Sahabe fiilinin Hz. Peygamber (s) tarafından takririne şahit olmadığını

veya şahit olduğu halde bize ulaşmadığını söyleyebileceğimiz Ebû Râfi' bizzat Allah Resulü veya sahabeden işittiklerini ve fiili hadisleri nakletmiştir.

3. GENEL DEĞERLENDİRME

Ebû Râfi'den kaynaklara ulaşan hadisleri önceki başlıklar altında farklı yönlerden inceledik. Bu başlık altında yapacağımız genel değerlendirmeye geçmeden önce tespit ettiğimiz verileri tablolar halinde gösterelim:

a. Hadislerin Kaynak Dağılımı(Tablo 1)

Malik b. Enes (179/795) <i>el-Muvatta</i>	3 adet
Ebû Davûd et-Tayâlisî (204/819) <i>el-Müsned</i>	6 adet
Abdurrezzak b. Hemmam (211/827) <i>el-Musannef</i>	5 adet
İbn Ebû Şeybe (235/849) <i>el- Musannef</i>	10 adet
Ahmed b. Hanbel (241/855) <i>el-Müsned</i>	17 adet
Buhârî (256/869) <i>el-Câmiu's-Sahîh</i>	1 adet
_____, <i>et-Târihu'l-Kebîr</i>	2 adet
_____, <i>et-Târihu'l-Evsat</i>	1 adet
Tirmîzi (256/869) <i>el-Câmiu's-Sahîh</i>	6 adet
Müslim (261/875) <i>el-Câmiu's-Sahîh</i>	2 adet
Dârimî (255/868) <i>es-Sünen</i>	3 adet
İbn Mâce (273/886) <i>es-Sünen</i>	6 adet
Ebû Dâvud (275/888) <i>es-Sünen</i>	6 adet
Bezzâr (292/905) <i>el-Bahrûz-Zehhâr</i>	18 adet
Nesâi (303/915) <i>es-Sünen (el-Müctebâ)</i>	10 adet
Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî (307/919) <i>el-Müsned</i>	2 adet
İbn Hibbân (354/965) <i>es-Sahih</i>	12 adet
Taberâni (360/971) <i>el-Mu'cemu'l-Kebîr</i>	41 adet
_____, <i>el-Mu'cemu'l-Evsat</i>	10 adet

_____, <i>el-Mu'cemu's-Sağîr</i>	1 adet
Hâkim en-Nîsâbûrî (405/1014) <i>el-Müstedrek</i>	12 adet
Beyhakî (458/1065) <i>es-Sünenü'l-Kübra</i>	14 adet
_____, <i>Şuabu'l-Îmân</i>	7 adet

b. Hadislerin Konu Dağılımı (Tablo 2)

İman	2 rivayet
İlim	1 rivayet
Abdest, Gusül	5 rivayet
Namaz	7 rivayet
Ezan	2 rivayet
Cenaze, Kabir	2 rivayet
Zekat	4 rivayet
Hac, Menasık	4 rivayet
Kurban	3 rivayet
Oruç	3 rivayet
Alışveriş	3 rivayet
Riba	1 rivayet
Cihad	1 rivayet
Siyer, Meğazi	8 rivayet
Menakıb, Fedailü's-Sahabe	14 rivayet
Nikah	1 rivayet
Libas	4 rivayet
Dua	2 rivayet
Tevbe	1 rivayet
Edeb	4 rivayet

Zühd, Rikak	1 rivayet
Av	2 rivayet
Fiten	3 rivayet

Araştırmamız neticesinde Ebû Rafî'nin rivayet ettiği hadislerin sayısı yetmiş sekiz iken İbn Hazm'a göre bu sayı altmış sekizdir.²⁹¹ Tekrarlardan arındırarak elde ettiğimiz bu sayının içerisinde bizim fark etmediğimiz tekrarlar olabilir veya İbn Hazm'ın esastan saymadığı eserleri çalışmamıza dâhil etmiş olabiliriz. Ebû Rafî' rivayet ettiği hadislerin sayısı bakımından *muksirûn* olmayan sahabe arasında öne çıkmaktadır.

Kaynakları yönüyle Ebû Rafî' rivayetleri çeşitlilik arzeder. Herhangi bir hadisi incelediğimiz kaynakta –kaç tane tekrarı olursa olsun- bir tane saymak suretiyle, Kütüb-i Tis'a diye adlandırılan eserlerde elli yedi adettir. Buhârî ve Müslim'in ittifak ettikleri hadis bulunmamaktadır. Buhârî'de bir, Müslim'de iki rivayeti bulunmaktadır. Kaynaklara ulaşan rivayetler içerisinde muhtelif konular bulunmaktadır. Muhtelif konuların yer alması Ebû Rafî'in Allah Resulü (s) ile ilişkisinin, birlikteliğinin kuvvetine delil sayılabilir. Yirmi üç farklı konuda rivayet edilen hadislerden öne çıkanları *fedâilu's-sahabe* ve *siyerdir*. Ancak rivayetlerinden en zayıf olanları veya mevzu olduğu söylenenleri de daha çok bu başlıklar altındadır.

Ebû Râfî' rivayetleri sıhhat yönüyle güçlüdür. Muttasıl sened ve güvenilir ravilerle kaynaklara ulaşan hadislerin yanında bazı ravilerin zayıf olmasından dolayı *hasen* seviyesinde değerlendirebildiğimiz rivayetler ve zayıf senedle nakledilmesine rağmen mütâbi ve şahitleriyle *hasen* seviyesine yükselen rivayetleri bulunmaktadır. Ona isnad edilen uydurma birkaç rivayet dışında –zayıf rivayetleri dahil- rivayetlerinin çoğu başka sahabîler tarafından desteklenmiştir.

Kendisi *yalanla itham* edildiği için ve bir kısım rivayetlerin de *ferd-i mutlak*²⁹² veya *garîb metnen ve isnâden*²⁹³ hükmünde olmasından dolayı Muhammed b. Ubeydullah'tan gelen

²⁹¹ İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Esmâu's-Sahâbe ve Mâli Küllü Vahid mine'l-Aded*, thk. Abdulhamid es-Sa'dî, Riyad, bty, s.37.

²⁹² Ferdî Mutlak: Sadece bir senedle rivayet edilmiş olan, diğer bir ifadeyle her tabakada ravi sayısı birden fazla olmayan hadis. Bkz. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 78.

²⁹³ Garîb Metnen ve İsnâden: Sadece bir senedle rivayet edilmiş olan hadis. Bkz. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 86.

rivayetleri *müttehem bi'l-vad'i* hükmüyle değerlendirdik. Bu genel değerlendirme aslında bazı rivayetlerin şahidlerinin bulunması nedeniyle net olmaktan uzaktır.

Ebû Rafî' rivayetlerinin zayıf veya uydurma görülenlerin neredeyse tamamında torunu Muhammed b. Ubeydullah b. Ebû Rafî'²⁹⁴ yer alır. Bu rivayetlerin bir kısmı hakkında muhaddisler *aslı yoktur, uydurmadır* gibi hükümler verirken,²⁹⁵ bir kısmı hakkında ise başka sahabeden gelen şahidleri nedeniyle *Ebû Rafî'den nakledilen sened zayıftır* hükmü vermişlerdir.²⁹⁶ Ebû Rafî'den Muhammed b. Ubeydullah'ın bulunduğu senedle nakledilmesi yanında başka sahabeden nakledildiği halde *uydurma* görülen rivayetler de mevcuttur.²⁹⁷ Muhammed b. Ubeydullah'ın naklettiği rivayetlerin neredeyse tamamı *ehli beyt'in üstünlüğü/fazileti, Hz. Ali'nin fazileti* konularındandır.

Ebû Râfi, fiili ve kavli rivayetleri nakletmiştir. Takriri saydığımız türden rivayetlere şahid olmamış gözükmemektedir. Bu rivayetlerin söyleyeni açısından çoğunda *merfu ve hükmen merfu* çoğunluktadır. Rivayetlerin çoğunu bizzat Allah Resulü'nden aktaran Ebû Râfi, Ebû Zer el-Ğifârî, Abdullah b. Mes'ud, Hz. Ebubekir, Hz. Ali, Hz. Ömer'den hadis nakletmiştir.

Önceki bölümde gördüğümüz üzere Ebû Râfi'nin naklettiği bazı hadisler yalnız kendisinden nakledildiğinden dolayı *ferd* durumunda kalmıştır. Bu durum işitilmeyen hadisin kaynaklara ulaşmasını sağlaması yönüyle önemlidir. Diğer taraftan bu rivayetlerin bir kısmının zayıf veya tan edilmiş raviler üzerinden nakledilmiş olması hadislerin sıhhatine zarar vermiştir.

Ebû Rafî' meşhur olan rivayetleri nakletmesi yönüyle diğer sahabe ile birlikte anılabilir. Kendisi ve oğlunun Hz. Ali'nin hizmetinde olması, Hz. Peygamber'in (s) kölesi olup sonrasında azad edilmesi ve eşi Selma'nın Hz. Fatıma'ya hizmet etmesi gibi hususların getirdiği avantajlarla rivayetlerinin bir kısmı diğer sahabeden ayrı değerlendirilmesini sağlar. Ayrıca kimi rivayetlerin sonraki nesil tarafından nakledilirken zayıf raviler aracılığıyla

²⁹⁴ Muhammed b. Ubeydullah b. Ebî Rafî: (?) (محمد بن عبيدالله) Ebû Râfi' el-Kıbtî'nin Ubeydullah'tan torunudur. Doğum ve vefat tarihi kaynaklarda geçmemektedir. Kufe'de yaşamış olup özellikle babası Ubeydullah ve amcası Abdullah olmak üzere İkrime b. İbn Abbas, Zeyd b. Eslem gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden Yahya b. Ya'la el-Eslemî, Ma'mer b. Muhammed, Ali b. Haşim el-Berîdî gibi kişiler nakilde bulunmuşlardır. Buhâri onun hakkında *münkiru'l-hadis*, İbn Maîn *leyse bi şey'*, Ebû Hâtim *daîfu'l-hadis*, *münkiru'l-hadis cidden*, Ahmed b. Adî ise *Kufe'deki şiihlere bir aradaydı, mütabisi bulunmaya fedail bahsinde rivayetleri bulunurdu* demiştir. İbn Hacer *müttehem bi'l-vad'i* diye değerlendirmede bulunmuş, İbn Hibban *Kitâbu's-Sikât ve ed-Duafâ'*sına almış ve *babasından naklettiklerinde münker olanlar fazla olunca hadisini terk etmek gerekir* demiştir. Kütüb-i Sitte müelliflerinden sadece İbn Mâce'de hadisi bulunmaktadır. Bkz. İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât*, VII, 400; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVI, 36–37.

²⁹⁵ Bkz. 15, 48, 49, 70, 71 nolu hadisler.

²⁹⁶ Bkz. 3, 12, 13, 17, 27, 32, 46, 54, 57, 67, 78 nolu hadisler.

²⁹⁷ Bkz. 51 nolu rivayet.

nakledilmesi veya (uydurularak ya da hata ile) ondan gelmeyen kimi rivayetlerin onun adına nakledilmesi bir başka ayırıcı noktadır.

Rivayetlerinin sıhhat yönü dışında özellikle konularına bakarak Ebû Rafî' hakkında derinlemesine analizler yapılabilir. Hangi rivayeti, onun ne tür bir hususi yönüne işaret ediyor şeklinde bir düşünceyle rivayetler incelenebilir. Fakat bunun için gerekli kriterlerin tespiti ve buna uygun değerlendirmelerin yapılması gerekir. Biyografi bölümünde bu tür değerlendirmelerde bir ölçüde bulunduğumuz için burada tekrar etmiyoruz.

SONUÇ

Saadet asrında yaşayıp Kur'an ve Allah Resulü'ne muhatap olan sahabe nesli tarihin bu önemli kesitini anlamada esaslı bir role sahiptir. Hz. Peygamber'in (s) civarında bulunan, ona sorular sorup gördükleri ve işittikleri doğrultusunda hayatlarını tanzim eden sahabeye yönelik tüm araştırmalar bir bireyin biyografisi olmaktan öte bir yönüyle dinin anlaşılmasını sağlarken diğer bir yönüyle Temel İslam İlimlerine kaynaklık edecek bilgileri içermektedir.

Ebû Râfi' hakkında İslam Tarihi ve Hadis ilimlerinin temel kaynaklarına inerek yaptığımız çalışma sonucunda mevcut tüm verileri bir araya getirerek biyografi sunmaya çalıştık. Elde ettiğimiz hadisleri de ilgili kesitine bakarak biyografinin içerisine dahil etmeye çalıştık. Ayrıca Ebû Râfi' yoluyla bizlere ulaşan hadisleri tek başına ve diğer rivayetlerle birlikte tahlil etmeye çalıştık. Yine de özellikle kendisi ve ailesi ile ilgili bilgilerin çok kapsamlı olmadığı sonucuna ulaştık.

Abbas b. Abdulmuttalip'in kölesi Ebû Râfi'in tercih edilen ismi Eslem olup köleliğinin ne zaman ve nasıl başladığına kaynaklarda ulaşamadık. Bedir Savaşı öncesi Müslüman olmuş ve Medine'ye hicret edinceye kadar bu durumu gizlemiştir. Abbas b. Abdulmuttalip'in Hz. Peygamber'e onu hediye etmesi sonucunda yaklaşık olarak 8 yıl Allah Resulü'nün civarında bulunmuştur. Daha sonra Hz. Abbas'ın Müslüman olduğunu Allah Resulü'ne (s) bildirince müjdesine karşılık azat edilip evlendirilmiştir. Bedir Savaşı'ndan sonra gerçekleşen tüm savaşlara katılmıştır.

Hz. Peygamber'in (s) hizmetinde bulunduğu dönemde ve azat edilip evlendikten sonra sürekli olarak Allah Resulü'nün civarında bulunmaya gayret gösteren Ebû Râfi' bazı hadiselerle şahid olup kimi hadisleri bizzat efendimizden işitmiştir. İşitmediği kimi hadisleri de diğer sahabeden nakletmeye gayret etmiştir. Çokça hadis rivayet eden sahabilerden değildir; ancak yine de bizim tespit ettiğimiz yetmiş sekiz hadisi bulunmaktadır. İbn Hazm ise bu sayının altmış sekiz olduğunu belirtmiştir. Çalışmamızda mükerrer hadisleri tespit ederek iki kere zikretmemeye gayret gösterdik. İbn Hazm'ın ulaşamadığı kaynakların olabileceği ihtimalini sebep olarak düşünebiliriz.

Allah Resulü'nün vefatından sonra sakin bir hayat geçiren Ebû Râfi', öğrencilerinin sayısına baktığımızda daha çok ilimle meşgul olup sade bir hayat yaşamıştır diyebiliriz. Hz. Ömer döneminde Mısır'ın fethine katılmış, Hz. Ali'nin kâtipliğini yapmıştır. Ayrıca oğlu Ubeydullah da bu görevi yapmıştır. Hanımı Selma ise Hz. Fatıma'nın doğumlarında

bulunmuştur. Tüm bu bilgiler bize ailesinin ve kendisinin önemi hakkında bazı ipuçları vermektedir. Hz. Osman'ın vefatından sonra en geç Hz. Ali'nin vefatına kadar süre içerisinde vefat eden Ebû Râfi'nin tam ölüm tarihi bilinmemektedir. Vefat edip defnedildiği yer konusunda da aynı ihtilaf bulunmaktadır. Tercih edilen görüş hicrî otuz beş yılında Medine'de vefat ettiğidir.

Köle olup özgürlüğüne kavuşan Ebû Râfi' bu yönüyle de kölelik müessesinin ne şekilde işlediğine örnek teşkil etmektedir. Ayrıca naklettiği hadislerin bazılarının sadece kendisinden kaynaklara ulaşması da önemini artırmaktadır. Sahabenin bazıları Allah Resulü'nün hizmetini görüp, yakınında bulunması nedeniyle Ebû Râfi'ye sorular sormuşlar, Resulullah (s) hakkında bilmedikleri hususları öğrenmeye çalışmışlardır.

Bizim tasnifimize göre yirmi üç başlık altında incelenebilecek hadisleri bulunmaktadır. Rivayetleri arasında özellikle Menâkıb ve Siyer bahsinin öne çıktığını görmekteyiz. Aynı zamanda zayıf sayılan birçok rivayet bu bahislerde olup, torunu Muhammed b. Ubeydullah tarafından nakledilmiştir. Muhammed b. Ubeydullah nedeniyle bu hadisler eleştirilmiş, bunlardan bazıları ise başka sahabe tarafından da nakledilmiştir. Rivayetlerinin neredeyse yarısı zayıf veya daha aşağı seviyede görülmüş, toplamda üç tanesi *munkatı*, on tanesi *şedidu'd-da'f* sayılmıştır. Diğerleri ise şahid ve mütâbilerle *hasen li ğayrihi* görülmüştür. Ulaştığımız rakamlarda kesinlik bulunmamaktadır. Bir kısım rivayetler için farklı değerlendirmeler yapılmıştır.

Az sayılabilecek miktardaki bilgiyle oluşturduğumuz biyografi ve naklettiği hadislerin farklı yönlerden değerlendirilmesi neticesinde hem Ebû Râfi'nin sahabe içerisindeki yerine hem de rivayetlerinin hadis müdevvenatı arasındaki konumuna işaret etmeye çalıştık. Bütün bilgilere ulaşmaya ve ulaştığımız bilgileri kullanmaya gayret gösterdik. Yine gözden kaçırdığımız bilgi bulunabilir. Ayrıca hadisleri değerlendirirken kullandığımız yöntemin daha fazlası da denenebilir.

Yüksek lisans tezi sınırları dâhilinde yaptığımız çalışmanın bu haliyle veya daha kapsamlı bir şekliyle henüz araştırılmamış sahabîlere de uygulanabileceği kanaatindeyiz. Hakkında araştırma yapılmış kişilerin de tekrar araştırılarak bilinmeyen yönleri ortaya çıkarılabilir, farklı bakış açıları geliştirilebilir. Parçalar halinde yapılan bu çalışmaların bütünü görmeye katkısının olabilmesi umuduyla tezimizi noktalıyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

Abdurrezzak, Ebû Bekir Abdurrezzak b. Hemmam es-San'ânî (211/826), *el-Musannef*, I-XII, thk: Habiburrahman el-A'zamî, byy., bty.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Muhammed (241/855), *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, I-L, thk: Şuayb Arnaud, Adil Mürşit, 1. Basım, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1995–2001.

Ali el-Kâri, Nureddin Ali b. Muhammed(1014/1606), *el-Esrâru'l-Merfûa' fi'l-Ahbâri'l-Merfûa'*, thk. Muhammed b. Latîf es-Sebbâğ, el-Mektebetü'l-İslamiyye, 2. baskı, Beyrut, 1982.

Aydınlı, Abdullah ,“Ebû Râfi”, DİA, İstanbul,1994, X, 211.

_____, *Hadis Istihlaları Sözlüğü*, İstanbul, II. Baskı, İFAV, 2009.

Belâzürî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Câbir(279/892), *Ensâbu'l-Eşrâf*, I-XIII, thk. Muhammed Hamidullah, Dâru'l-Marife, Kahire, 1959.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. El-Huseyn (458/1065), *Şuabu'l-İman*, I-XIV, thk. Muhtar ahmed en-Nedvi, Mektebetü'r-Rüşd, Bombay, 2003.

_____, *es-Sünenü'l-Kübra*, I-XI, thk. Alaadin b. Ali b. Osman, Dairetü'l-Maârifî'n-Nizâmiyye, Haydarabad, 1925.

Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr el-Basrî (292/904), *el-Bahru'z-Zehhâr bi Müsnedi Bezzâr*, I-XV, thk. Mahfuzu'r-Rahman Zeynüllah, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hüküm, Medine, 1988–2006.

Buhârî, Muhammed b. İsmail el-Buhârî (256/869), *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VI, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ, Daru'l-İbn Kesîr, Beyrut, 1987.

_____, *Kitâbu't-Târihi'l-Kebîr*, thk. Muhammed Ezher, I-VIII, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyyeti, Beyrut, 1986.

Bûsîrî, Ahmed b. Ebubekir b. İsmail (840/1436), *İthafu'l-Hiyereti'l-Mehere bi Zevâidi'l-Mesânidi'l-Aşere*, I-XI, thk. Ebû Abdurrahman Adil b. Sa'd, Mahmud b. İsmail, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1998.

Cevâmiu'l-Kelîm V 4.5

Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed(385/995), *Sünenü'd-Dârekutnî*, I-V, thk. Şuayb Arnaud, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2003.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (255/868), *Sünenü'd-Dârimî*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.

Ebû Davud, Ebubekir Abdullah b. Süleyman b. Eşas(316/929), *es-Sünen*, Çağrı yay., İstanbul, 1992.

Ebû Ya'îlâ, Ahmed b. Muhammed el-Müsennâ et-Temimî el-Mavsilî (307/919), *Müsned*, I-XIV, thk. Hüseyin b. Süleym b. Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-Turâs, Dimeşk, 1984–1990.

Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahabeler*, İFAV, İstanbul, 2011.

el-Mektebetü's-Şâmile, 3.39

Hâkim, Ebû Abdullah en-Neysâburî (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-V, Daru'l-Harameyn, Kahire, 1997.

Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit (463/1070), *Tarihu Bağdad*, I-XVII, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, Daru'l-Kütübü'l-Arabî, 1. baskı, Beyrut, 2001.

İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdilber el-Kurtûbî en-Nemerî (463/1070), *el-İsti'âb Fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, nşr: Adil Mürşid, Dâru'l-A'lâm, Amman, 1323/2002.

İbn Asâkîr, Ali b. Hasan b. Hibetullah (571/1175), *Tarihu Medineti Dimeşk*, I-LXXX, thk. Ömer b. Ğarame el-Amrevi, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1995.

İbn Ebû Hâtim, Muhammed b. İdrîs b. Münzir er-Râzî (277/890), *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, I-IX, İhyau't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, bty.

_____, *Kitâbu'l-İlel*, I-VII, thk. Said b. Abdullah el-Humeyyid, byy. Riyad, 2006.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrahim, (235/849), *el-Mesannef*, I-XXVI, ; thk. Muhammed Avvame, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad, 2004

İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbeddîn Ahmed İbn Hacer el-Askalâni (852/1449), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-IX, thk. İbn Hüseyin el-Fiyûmi İbrahim, el-Matbûati's-Şerefiyye, Mısır, 1327.

_____, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XII, Daru Sadr, Beyrut, 1907.

_____, *el-Metâlibu'l-Âliye bi Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniye*, I-IX, thk. Sa'd b. Nâsır b. Abdulaziz, Daru'l-Âsime, Riyad, 1994.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said (456/1064), *Esmâu's-Sahâbe ve Mâ li Küllü Vahid mine'l-Aded*, thk. Abdulhamid es-Sa'dî, Riyad, bty.

İbn Hibban, Muhammed b. Hibban Ebû Hâtim et-Temimî ed-Dârimî (354/965), *Kitâbu's-Sikât*, I-IX, 1. Bs, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, Haydarabat, 1973.

_____, *el-İhsân fî Takribi Sahîhi İbn Hibbân*, tertip: Ebu'l-Hasan el-Fârisî İbn Balban, nşr: Şuayb el-Arnaud, I-XVIII, 1. baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1988.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdulmelik (213/828), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-II, thk. Mustafa Sakka, Abdulhafız Şelebî, İbrahim el-Ebyârî, Daru'l-Fikr, Kahire, 1955.

İbn Huzeyme, Ebubekir Muhammed b. İshak b. Huzeyme es-Sülemî(311/924), *Sahihu İbn Huzeyme*, I,-IV, thk. Muhammed Mustafa A'zami, Beyrut, el-Mektebetü'l-İslâmî, 1975.

İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-VI, Mektebetü'l-Menâru'l-İslamiye, Kuveyt, 1994.

İbn Kesîr, Amâdü'd-Dîn Ebî'l-Fedâ İsmail b. Ömer(774/1373), *Câmiu'l-Mesanid ve's-Süneni'l-Hâdi li Akvâmi's-Senen*, I-XXXVII, thk. Abdulmu'ti Emin Kalacî, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1994.

_____, *el-Bidâye ve'n-Nihaye*, I-XXI thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Daru'l-Hicr, byy, 2003

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî (273/887), *Sünenü İbn Mâce*, I-II, Çağrı yay., İstanbul, 1992.

İbn Makula, Ebû Nasr Sa'dülmelik Ali bin Hibetullah(475/1082), *el-İkmâl fî Refi'l-İrtiyâb ani'l-Mu'telif ve'l-Mutelif mine'l-Esma ve'l-Küna ve'l-Ensâb*, I-X, thk Abdurrahman b. Yahya el-Muallimi, Daru'l-Kitabu'l-İslami, Kahire, 1993.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Müni' Ebû Abdillâh el-Basrî ez-Zührî (230/884), *Et-Tabakât'ül- Kübrâ*, I-IX, Mektebetu'l-Hancî, Kâhire, bty.

İbn Salâh, Ebû Amr Takyddîn Osman b. Salâhiddin Abdurrahmân b. Musa Şehrezûrî (643/1245), *Mukaddimetu İbnü's-Salâh fî Ulûmu'l-Hadis*, talikat: Muhammed Ragîb et-Tabbah el-Halebi, el-Matbaatü'l-İlmiyye, Halep, 1931.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali(597/1201), *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, I-III, nşr. Ebu'l-Fedâ Abdulkadı, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

_____, *Kitâbu'l-Mevzûât min Ehâdisi'l-Merfûât*, I-IV, thk. Nureddin Boyacılar, Edvâü's-Selef, Riyad, 1997.

İbnü'l-Esîr, İzzeddin İbnü'l-Esîr Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (630/1221), *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VIII, thk. Ali Muhammed Muavvız, Ahmet Abdulmevcûz, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, bty.

İbnü'l-Esîr, Ebu's-Saadat Mecdüddin Mubarek b. Muhammed el-Cezerî (606/1210), *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadis*, I-V, thk. Tahir Ahmet ez-Zavi, Mahmud Muhammed Et-Tanai, Daru'l-İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1963.

İbnü's-Sünnî, Ebubekir Ahmed b. Muhammed b. İshak (364/974), *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, thk. Beşir Muhammed Ayun, Mektebetü Daru'l-Beyân, byy, bty.

İbrahim el-Cürcani, Ebu'l-Kasım Hamza b. Yusuf(472/1036), *Târihu Cürcan*, thk. Muhammed Abdulmuhid Hân, 4.baskı, Alemu'l-Kütüb, Beyrut, 1987.

Mizzî, Cemaleddin ebu'l-Haccac Yusuf (742/1341), *Tehzîbü'l-Kemâl*, I-XXXV, thk. Beşâr Avvâr Ma'ruf, Müessesütü'r-Risale, Beyrut, 1983.

Mubarekpûri, Ebu'l-Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim(1353/1935), *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmii't-Tirmizî*, I-X, nşr. Abdurrahman Muhammed Osman, Daru'l-Fikr, Beyrut, bty.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn ibnü'l-Haccac (261/874), *Sahîhu Müslim*, I-III, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.

Nevevi, Ebû Zekerriyya Muhyiddin b. Şeref(676/1277), *Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lügat*, I-IV, thr. Mustafa Abdulkadir Atâ, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, bty.

Şehavî, Şemseddin Ebû'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman (902/1497), *el-Makâsîdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîr mine'l-Ehâdisi'l-Müştehere ale'l-Elsine*, thk. Abdullah Muhammed es-Siddîk, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1979

Suyûtî, Abdurrahman b. Ebubekir Celaleddin (911/1505), *el-Leâliu'l-Masnûa' fî Ehâdisi'l-Mevzûa'*, I-II, thk. Ebû Abdurrahman Salih b. Muhammed, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.

Taberânî, Ebû'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/970), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XXV, thk: Hamdi Abdulmecid es-Selefî, Mektebetu İbn Teymiye, Kahire, bty.

_____, *Mu'cemu'l-Evsat*, I-X, thk: Ebû Muaz Tarık b. Avdu'd-din Muhammed- Ebû'l-Fadl Abdulmuhsin b. İbnrahim el-Huseyni, Daru'l-Harameyn, Kâhire, 1995.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid b. Kesir(310/923), *Târihu't-Taberî(Târihu'r-Rusul ve'l-Mulûk)*, I-XI, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, II. Baskı, Dâru'l-Maârif, Mısır, bty.

Tirmîzî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), *el-Câmiu's-Sahih*, I-V, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Mektebetü'l-İslâmiyye, Kahire, bty.

_____, *İlelu'l-Kebîr*, thk. Subhi es-Samirai, Alemü'l-Kütüb, Beyrut, 1989.

Zehabi, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1347), *Siyeru A'lâ min-Nubelâ*, I-XXV, thk. Şuayb Arnaud, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1985.

_____, *Târihu'l-İslam*, I-LIII, thk: Ömer Abdüsselam Tedmûrî, Dâru'l-Kitabu'l-Arabî, Beyrut, 1990–2000.